

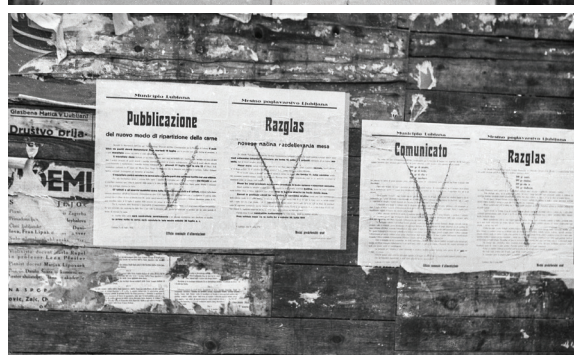
SVOBODNA BESEDA

91 772463 821805

6 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE / april 2016 / cena 3 eur / letnik II / ISSN 2463-8218

Osvobodilna fronta

Aktualno

**O vrednotah
nekoč in danes**

STRAN 8 - 9

Aktualno

**Prejemniki listine ZZB NOB:
Ivan Grobelnik, Franc Bera, Maca Jogan**

STRAN 10 - 13

Ob 75. obletnici ustanovitve OF

Organizacija, ki je združila vse Slovence

Ponoči 26. aprila 1941 so se v vili književnika Josipa Vidmarja v Rožni dolini v Ljubljani na pobudo Komunistične partije Slovenije (KPS) sestali predstavniki krščanskih socialistov, levega krila telovadnega društva Sokol in kulturnih delavcev. KPS so predstavljali Boris Kidrič, Aleš Bebler in Boris Zihlerl, krščanske socialiste Tone Fajfar, sokole Josip Rus, kulturne delavce pa Josip Vidmar, Franc Šturm in Ferdo Kozak. Ustanovili so Osvobodilno fronto slovenskega naroda.

// FOTOGRAFIJE: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Na sestanku so na predlog Borisa Kidriča sprejeli **pet točk**:

1. uspehi okupatorjeve demagogije so trenutni, na obzorju je množično vsenarodno gibanje;
2. slovenski narod bodo osvobodile njegove lastne sile;
3. ljudje in krogi, ki so odgovorni za poraz in zasužnjenje, bodo postali opora tujim zavojevalcem;
4. Sovjetska zveza je up in nada slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja;
5. z delom je treba pričeti takoj.

Kot piše v svoji knjigi *S puško in knjigo Božo Repe*, so že na prvem zasedanju Vrhovnega plenuma OF 15. junija sprejeli »Gesla našega osvobodilnega boja«, ki so jih objavili 22. junija, na dan nemškega napada na Sovjetsko zvezo.

1. Pravica slovenskega naroda do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve in združitve z drugimi narodi.
2. Osvoboditev in združitve razkosanega slovenskega naroda, vključno s koroškimi in primorskimi Slovenci.
3. Sloga in enotnost zasužnjenih narodov Jugoslavije in vsega Balkana v njihovem boju za osvoboditev.
4. SZ je vodilna sila in glavna opora v osvobodilnem boju slovenskega naroda in vseh zatiranih narodov, je vzor enakopravnega sožitja med narodi.
5. Osvoboditev je možna samo na ruševinah imperializma
6. Brez boja proti lastni izdajalski kapitalistični gospodi se zatirani narod ne more osvoboditi.
7. Bratstvo in mir med narodi morata

Boris Kidrič

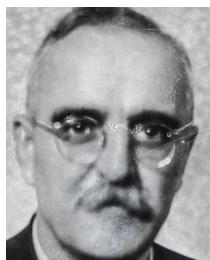
Aleš Bebler

Boris Zihlerl

Boris Fajfar

Josip Rus

Josip Vidmar

Franc Šturm

Ferdo Kozak

Udeleženci ustanovnega sestanka OF

biti rezultat protiimperialističnega boja, ki bo porušil imperializem.

Ker je poleti in jeseni 1941 postalo jasno, da bo narodnoosvobodilni boj dolgotrajen in da bliskovite zmaga Rdeče armade nad nemškim okupatorjem ne bo in torej tudi ne hitre osvoboditve ostalih držav, torej tudi Jugoslavije in Slovenije, so postopno oblikovali dokončni program OF. In 1. novembra je Vrhovni plenum OF na svojem 4. zasedanju sprejel znamenitih prvih sedem **temeljnih točk**:

1. Proti okupatorjem je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.
2. Ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitve vseh Slovencev.
3. Stoječ na stališču naravne in usodne skupnosti jugoslovanskih narodov OF ne priznava razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za slogo in enotnost njenih narodov. Hkrati stremi k povezanosti slovanskih narodov pod vodstvom velikega ruskega naroda na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe.
4. Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človekove pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.
5. Vse skupine, ki sodelujejo v OF, so se obvezale, da bodo lojalne v medsebojnih odnosih.
6. Po narodni osvoboditvi prevzame na slovenskem ozemlju oblast OF slovenskega naroda kot celota.
7. Po narodni osvoboditvi uvede OF dosledno ljudsko demokracijo. Vsa vprašanja, ki presegajo okvir narodne osvoboditve, se bodo reševala na dosleden ljudski demokratični način. ■

Osvobodilna fronta

// PIŠE: **dr. Božo Repe**, profesor zgodovine

OF je bila ena od prvih jugoslovanskih političnih organizacij, ki so se po okupaciji aprila leta 1941 odločile za odpor in obnovo Jugoslavije, vendar na novih, enakopravnih nacionalnih izhodiščih in s socialno pravičnejšo ureditvijo. Postala je pomemben del jugoslovanskega odporiškega gibanja, od pomladi leta 1943 je imela tesne stike z zahodnimi zavezniki in je z njimi usklajevala vojaške operacije, reševala zavezniške letalce in tako od zahodnih zaveznikov kot od Sovjetske zveze dobivala pomoč. O akcijah slovenske partizanske vojske so izhajali celo stripi v ameriških revijah. Kljub izjemno težkim razmeram slovensko odporiško gibanje, vključno z vodstvom, nikoli ni zapustilo slovenskega ozemlja. OF je Slovincem izjemno dvignila samozavest, iz »naroda hlapcev« so postali »narod junakov«, kot je bila ena od parol tistega časa. Zelo je spoštovala in razvijala kulturno tradicijo slovenskega naroda. Partizanske enote so imele svoje kulturniške skupine, izjemno močna in sugestivna je bila partizanska likovna umetnost – že med vojno so nastajale celo likovne razstave, delovali so partizanska gledališča (tudi lutkovno gledališče), ansambli, folklorne in druge skupine. Kljub izjemnim vojnim razmeram so izhajale pesniške zbirke in druge knjige, partizanski umetniki pa so se organizirali v kulturni plenum, ki je razpravljal o ključnih vprašanjih slovenske kulture. Ena od slovenskih posebnosti je bila, da se je več partizanskih enot imenovalo po slovenskih pesnikih in pisateljih. Vse vrste kulturne dejavnosti so imele tudi močno propagandno in mobilizacijsko funkcijo, ljudem so v nečloveških razmerah dvigale moralo in jih spodbujale k uporabi in krepitvi nacionalne zavesti.

OF je večino narodnopolitičnih ciljev izpolnila. Osvobodila je sloven-

ski narod. Čeprav ni v celoti dosegla združitve vseh Slovencev v eni državi (Zedinjena Slovenija), ji je uspelo priključiti Primorsko. Slovenci so dobili status republike v jugoslovanski državi z ustavo, lastnim parlamentom in vlado ter pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve, česar niso imeli nikoli prej v svoji zgodovini. S spremembo družbenega reda (uvvedbo socializma) so bili sicer radikalno in specifično izpeljani tudi nekateri modernizacijski procesi, ki jih prejšnje meščanske elite niso želele ali zmogle izpeljati (ženska volilna pravica in širša emancipacija, ločitev cerkve od države, industrializacija družbe, večja socialna enakost).

V zdajšnjih razmerah, ko se doma in v EU soočamo z nenehno revizijo in relativizacijo zgodovine in njeno politično zlorabo, ko se soočamo z novim fašizmom, ki tokrat ni v uniformah (ne še!), ampak v Armanijevih oblekah in kravatah, je treba spomniti, da se je komaj enoinpolmilijonski narod že tri mesece po okupaciji uprl vsem trem okupatorjem: nemškemu, italijanskemu in madžarskemu. Da so okupatorji na slovenskem ozemlju nenehno kršili mednarodno pravo: streljali so talce, pošiljali ljudi v koncentracijska taborišča, jih sistematično deportirali, da bi izpraznili slovensko nacionalno ozemlje, izvajali prisilno mobilizacijo, požigali vasi, da bi preprečili povezavo prebivalstva s partizani. Velja se vprašati, ali si bodo vodilni politiki tokrat v govorih upali izgovoriti besedo partizani. Velja se vprašati, na katerih slikah bomo iskali vrednote: na protifašističnih in narodnoosvobodilnih ali na kolaborantskih in fašističnih? In velja spomniti na pesem evangeličanskega pastora Martina Niemöllerja o molku in gledanju stran: »Ko so prišli pome, ni bilo nikogar več, ki bi lahko protestiral.« ■

SVOBODNA BESEDA

6 - 7: Kolumna:

Jože Poglajen: Dve plati sodne medalje

Martin Premk: Četrta točka OF

8 - 14: Aktualno:

O vrednotah nekoč in danes

Prejemniki listine ZZB

Ivo Grobelnik, Franc Bera, Maca Jogan

O sovražnem govoru

16 - 18: V metežu zgodovine:

Narodni heroj Marko Radelonghi

Spomin na Karla Popita Draga

19: Obletnica: Grahovo

20 - 21: Pričevanje: Anna Žetko Dobnik

22 - 23: Reportaži

Slovesnost v Železni Kapli

Sodelovanje ZZB in UABA

24 - 27: Dogodki

28-29: Pisma

30 - 33: Sporočila ZZB za vrednote

NOB Slovenije

37 - 39: Imeli smo ljudi

40-43: Vabila

Fotografije na naslovnici: Delovanje Osvobodilne fronte. Foto: arhiva Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov

ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

V podporo Jožetu Pirjevcu

»Podpisani zgodovinarke in zgodovinarji, ki preučujemo zgodovino Primorske, smo vzeli na znanje, da je Vrhovno sodišče Republike Slovenije razveljavilo sodbi okrožnega in višjega sodišča v Ljubljani, ki sta Boštjana M. Turka spoznali za krivega razžalitve zgodovinarja Jožeta Pirjevca v kolumni, objavljeni v Reporterju 13. junija 2011. S to razsodbo je Boštjan M. Turk razbremenjen krivde za očitano mu dejanje. Ob tem želimo opozoriti, da je po našem prepričanju oznaka »nenavaden tip renegatstva«, ki jo je Boštjan M. Turk uporabil za Jožeta Pirjevca, v tem primeru zgodovinsko vsaj neprimerna in žaljiva. Boštjan M. Turk je v besedilu svoje kolumne pokazal svoje nezadostno poznavanje predvojnih, vojnih in povojnih političnih razmer na Primorskem, njegova uporaba oblike priimka kot dokaza za Pirjevčevo nacionalno pripa-

dnost oziroma odpadništvo je zavajajoča in diskvalifikacijska.

Pirjevčeva nekajdesetletna nepretrgana strokovna predanost preučevanju slovenske primorske zgodovine, ki je v njegovem zgodovinopisnem opusu osrednja os raziskovanja, je bila v izvajanju Boštjana M. Turka povsem prezrta in kot taka je postala nerelevantna za njegovo presojo o Pirjevčevi nacionalni zavesti in pripadnosti. Bi akademik, ki je glavni njegovih raziskovalnih in publicističnih naporov usmerjal v preučevanje slovenskih ljudi na Primorskem, lahko bil ravnodušen ali – kot to sugerira Boštjan M. Turk – celo sovražno naravnano do slovenskega naroda in slovenske identitete? Sodba Vrhovnega sodišča je Boštjana M. Turka oprala vsakršne pravne krivde v zvezi z njegovo ocenjo ravnanj Jožeta Pirjevca. Kljub temu si s stališča zgodovinopisne stroke pridržujemo pravico, da izvajanje Boštjana M. Turka v tej kolumni ocenimo kot neverodostojno in sklepno oceno odpadništva Jožeta Pirjevca od slovenskega naroda kot skrajno pristransko. Javnost pozivamo, da zavajajoči oceni Boštjana M. Turka ne nasede.»

Tako so v svojem pismu podpore dr. Jožetu Pirjevcu zapisali njegovi kolegi zgodovinarji in zgodovinarke.

Ogorčenje nad odločitvijo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije so izrazili tudi v Liberalni akademiji.

Umrli je Imre Kertész

V Budimpešti je na začetku aprila umrl madžarski pisatelj Imre Kertész, dobitnik Nobelove nagrade za lietaruro leta 2002, avtor enega najbolj pretresljivih literarnih opusov na temo holokavsta in sveta po njem. Bil je eden zadnjih literarnih pričevalcev iz koncentracijskih taborišč.

Med njegove zadnje odmevne javne nastope spada nastop pred občinstvom pariškega gledališča Odéon – Théâtre de l'Europe, ko sta skupaj z Borisom Pahorjem, ki ju je družila

la podobna usoda, z obiskovalci delila svoji pretresljivi izkušnji. Kot 14-letnega dečka so ga skupaj z madžarskimi Judi deportovali v Auschwitz in nato v Buchenwald. V slovenščini imamo prevedeni njegovi deli *Kadiš za nerojenega otroka in Brezusodnost*.

J. H.

Skodelica čaja s Štefko Kučan

Marca se je predsednica PO Društva Dobrnich Maribor Katici Pintarič utrnila zamisel o vnovični izvedbi okrogle mize s pomembnim naslovom Skodelica čaja z gostjo **Štefko Kučan**.

Sodelovale so tudi članice ženskega foruma stranke SD, ob izdatni podpori ZB NOB Maribor pa smo 16. marca v polno zasedeni poročni dvorani mariborskega Rotovža prisluhnili pogovoru s Štefko Kučan. Pogovor je vodila mag. Majda Potrata.

Našemu povabilu se je odzval tudi 30-članski Moški pevski

zbor Slava Klavora iz Maribora pod umetniškim vodstvom Sama Podbrežnika. Zapeli so štiri posebej izbrane pesmi, ki so bile naši gostji še posebej všeč, saj kot je sama dejala, prihaja iz glasbene družine.

V dvournem zanimivem pogovoru je nanizala številne podrobnosti iz svojega otroštva do skupnega življenja z Milanom Kučanom, drobce iz življenja matere in babice. Povedala je tudi, da jo je zelo razžalostilo, ko so pred njihovo družinsko hišo določeni ljudje želeli zažgati izvod knjige o Milanu Kučanu, kar jim zaradi njenega odziva ni uspelo. In prav to dejanje, ko je Štefka Kučan s čajem postregla požigalce knjige, nam je bilo vodilo, da smo srečanje naslovili Skodelica čaja.

Mira Novak, PO Društva Dobrnich Maribor

Slovensko gospodarstvo

Slovenski javnofinančni primanjkljaj lani pod tremi odstotki BDP

Nastanek države je močno povezan z gospodarstvom. Skozi zgodovino se medsebojna vpliva gospodarstva in države sicer spreminjata. Danes država vpliva na gospodarstvo z zbiranjem javnih dajatev, s katerimi financira svoje naloge, s transferji gospodinjstvom in posameznim gospodarskim subjektom, z zagotavljanjem varnosti, vzdrževanjem infrastrukture ter z izvajanjem cele vrste dejavnosti, ki jih skupaj štejemo v tako imenovani kvartarni sektor (šolstvo, zdravstvo, kultura, znanost, sociala). Ta sektor omogoča nastajanje in vzdrževanje tako imenovanega človeškega kapitala in s tem konkurenčnost na svetovnem trgu. Država s fiskalno politiko skrbi, da narodno gospodarstvo ne zdrsne v recesijo.

// PIŠE: **France Križanič**

Končni rezultat povečane vloge države je velik delež javnofinančnih izdatkov (posledično pa tudi javnofinančnih prejemkov) v bruto domačem produktu (BDP) sodobnega narodnega gospodarstva. Leta 2014 je ta delež v EU dosegel 48 odstotkov (v Nemčiji in Veliki Britaniji po 44 odstotkov, na Nizozemskem 47 odstotkov, v Avstriji 52 odstotkov, na Švedskem 53 odstotkov, na Danskem in v Franciji pa po 57 odstotkov). Evrostat za Slovenijo navaja 50 odstotkov in pri tem šteje dokapitalizacije bank kot javnofinančni izdatek. Leta 2015 so javnofinančni izdatki obsegali 47 odstotkov slovenskega BDP.

Slovenija si je pokritost javnofinančnih izdatkov s prejemki krepko poslabšala z davčno reformo leta 2007. Takrat je bil odpravljen davek na izplačane plače, znižane so bile davčne stopnje pri davku od dohodka pravnih oseb in pri dohodnini. Po oceni Ministrstva za finance je skupni negativni učinek te reforme prinesel upad javnofinančnih prilivov za 2,5 odstotka BDP (911 milijonov evrov v letu 2009). Nastalo nestabilnost je v letih 2007 in 2008 z začasnim povečevanjem javnofinančnih prilivov zakrivala hitra gospodarska rast.

Kako kompleksna je vloga države v sodobnem gospodarjenju, kažejo rezultati Zakona o uravnoteženju javnih financ (ZUJF), s katerim je želela leta 2012 takratna vlada s krčenjem izdatkov zmanjšati javnofinančni primanj-

kljaj. Posledice so bile naslednje: v letu 2012 so skupni javnofinančni odhodki upadli za 396 milijonov evrov (začetni »prihranek«). To je – v povezavi z omejevalno kreditno politiko Banke Slovenije – privedlo do upada slovenskega BDP za 863 milijonov evrov. Skupaj z zmanjšanjem dodane vrednosti so upadli tudi javnofinančni prilivi. Merjeno

Lani so se skupni javnofinančni prihodki povečali za 376 milijonov evrov (2,6 odstotka), skupni javnofinančni odhodki pa za 174 milijonov evrov (1,1 odstotka).

na osnovo v letu 2011 (gospodarska politika socialdemokratske vlade) so bili v 2013 (torej po dveh letih) javnofinančni prilivi manjši za 729 milijonov evrov (končna posledica). V primeru nadaljevanja gospodarske rasti z enakimi davčnimi stopnjami kot leta 2011 in brez neracionalne ustanovitve slabe banke (z vsemi stranskimi negativnimi učinki) bi bili leta 2013 slovenski javnofinančni rezultati že v predvidenem maastrichtskem okviru (3 odstotka BDP).

Kako je s slovenskim javnofinančnim primanjkljajem po zadnjih podatkih? Statistični urad Republike Slovenije objavlja tako imenovane nefinančne raču-

ne za državo (Evropski sistem računov – ESR 95). To statistiko Evrostat upošteva pri presoji maastrichtskega kriterija. Po tako izračunani bilanci je imela slovenska širša država (torej javni sektor) leta 2015 za 836 milijonov evrov ali 2,2 odstotka BDP primanjkljaja. Zadnje lanske četrtletje je javnofinančni primanjkljaj v Sloveniji obsegal le še 1,7 odstotka BDP.

V Biltenu Banke Slovenije so objavljene podatki o konsolidirani bilanci javnega financiranja, merjeno po denarnem toku – torej po dejanskih plačilih in prejemkih v tekočem letu, lahko tudi iz naslova, ki je morda nastal v enem od prejšnjih let. Po teh rezultatih so se lani skupni javnofinančni prihodki povečali za 376 milijonov evrov (2,6 odstotka), skupni javnofinančni odhodki pa za 174 milijonov evrov (1,1 odstotka). V letu 2015 so se plačila za obresti znižala za 55 milijonov evrov, subvencije – razvojna politika – za 68 milijonov evrov in pokojnine za 91 milijonov evrov. Povečali so se: materialni izdatki države (za 77 milijonov evrov), investicije oziroma kapitalski izdatki države (za 100 milijonov evrov) in proračunske rezerve (znašale so 204 milijone evrov). Javnofinančni primanjkljaj je po tem kriteriju (ki pa ni maastrichtski) dosegel 3,2 odstotka BDP.

Dolg državnega proračuna je decembra 2008 dosegel 7,2 milijarde evrov, na koncu leta 2015 (podatek Statističnega urada Republike Slovenije) pa 32 milijard evrov. V sedmih letih se je povečal za 22,8 milijarde evrov. Javnofinančni primanjkljaj, povečan za izgubo javnih sredstev zaradi »podarjene« NKBM (ocenjeno na 600 milijonov evrov), je v tem obdobju obsegal 10,7 milijarde evrov. Slovenska država je torej v bankah, gospodarstvu in tujini ustvarila za 14,1 milijarde evrov plasmajev (32 milijard evrov – 7,2 milijarde evrov – 10,7 milijarde evrov). Del tega povečanja gre na rovaš prevzemanja različnih obveznosti (izbrisani, varčevalci Ljubljanske banke ...), velika večina pa ne. Brez teh plasmajev bi obsegal delež dolga širše države leta 2015 približno 46 odstotkov našega BDP – krepko znotraj maastrichtske omejitve 60 odstotkov BDP. ■

Jože Poglajen

Dve plati sodne medalje

Vresnici ni nič čudnega, če je z delovanjem našega pravosodja nezadovoljnih toliko ljudi. Polovica ljudi na sodiščih namreč vedno izgubi. Toda po tej logiki bi morala biti polovica ljudi, ki so imeli opravka s sodiščem in so ta presodila njim v korist, s sodniki zadovoljna, a še zdaleč ni tako.

Precejšen delež splošnega nezadovoljstva z justico je politično obarvan. Nekatere politične stranke – predvsem najprej Jelinčičevi nacionalisti in za njimi Janševi demokrati – so že zdavnaj spoznale, da se s kritiko sodnih odločitev lahko piha na dušo nezadovoljnim ljudem in se jih tako politično mobilizira v boju za oblast. In tako sojenje navadnemu kriminalu s pomočjo senzacij lačnih medijev postane politična zgodba. Še več, takšne zadeve dobijo silovit pospešek, ko si tožilci upajo za kriminalna dejanja obtožiti katerega od strankarskih prvakov. A ta strankarska folklorja je na srečo omejena na dokaj ozek krog fanatičnih Janševih in Primčevih vztrajnikov, ki ne izpustijo nobene priložnosti, da bi očrnili sodstvo.

Toda takšni ali drugačni politični pritiski na pravosodje so le ena plat sodne medalje. Druga je pravosodje samo. Da v pravosodju nekaj ne »štima«, od časa do časa priznavajo celo sami tožilci in sodniki, a dejstvo je, da si politika in pravosodje nočeta postaviti ogledala niti, ko je znamenj, da je nekaj narobe, vrh glave.

Poglejmo na primer zadevo Patria. Pri nas je od protagonistov te podkupovalne afere v zaporu ostal samo še slikar Cekuta. In še ta ne zaradi tega, ker je notranje informacije o načrtih slovenske vojske v zvezi z oklepniki prodajal avstrijskemu mešetarju Riedlu, ta pa Patrii, ampak zaradi utaje davkov. Trojico »osamosvojiteljev«, Janšo, Krkoviča in Črnkoviča (vsi so bili zraven tudi pri večini nezakoniti prodaji orožja in opreme na Hrvaško in v BiH), so na zaporno kazen obsodili na vseh rednih sodiščih, resda na podlagi posrednih dokazov. Tudi zato, ker je Nekdo v policiji, katere glavni šef je bil minister Mate iz SDS, za več mesecev založil depeše Interpola o sumljivem poslu s patriami, kar je bilo dovolj časa, da Nekdo zabriše vse sledi korupcije pri tem poslu. Trojico je pozneje iz ječe spravilo politično močno v desno nagnjeno ustavno sodišče. Eden glavnih argumentov je bil, da šefa opozicijske stranke ne smejo zapreti, ker bi bilo to nedemokratično.

Zdaj je – tokrat vrhovno sodišče – na prostost spustilo še upokojenega brigadirja Zupana, ki je bil pravnomočno obsojen na dve leti zapora, ker je omenjenemu slikarju Cekuti dostavljal tajne podatke, kakšna bojna vozila potrebuje Slovenska vojska. Vrhovni sodniki so zadevo vrnili višjemu sodišču, ker naj to ne bi upoštevalo papirja, ki naj bi ga obtoženi Zupan tik pred koncem obravnave našel v svojem poštnem nabiralniku. Iz tega dokumenta naj bi bilo razvidno, da je Zupanu predajo dokumentov ukazal njegov šef E. Krašovec. No, s tem sodne zgodbe še ni konec, kajti proti Zupanu teče nov kazenski postopek, v katerem ga tožilstvo bremeni, da je višje sodnike v zadevi Patria skušal o svoji nedolžnosti prepričati z omenjenim ponarejenim dokumentom.

Kaj si torej misliti o sodstvu, ko so finska sodišča vsake krivde korupcije pri poslu z oklepniki oprala vse uslužbenke Patrie, avstrijsko sodišče je na drugi strani zaradi te korupcije obsodilo svojega

državljana Riedla, naša justica pa je akterje najprej obsodila in obsodbe potem razveljavila? Kaj dobrega zagotovo ne. Tudi zato ne, ker Patria ni osamljen primer. Naštejmo samo najbolj razvpite: sojenje Bavčarju (prav tako osamosvojitelju) se vleče kot jara kača, čeprav je na dlani, da nekdanji kadet miličnik navzlic meteorskemu političnemu vzponu samo s plačo (in ženinino dediščino) ni mogel do ve-

likega znanega (in skritega) premoženja. Enako nikakor ne pride do (ob)sodbe nekdanjega šefa vojaške tajne službe Lovšina (tudi član bratovščine preprodajalcev orožja), ki mora med drugim še pojasniti, od kod mu več kot dva milijona premoženja. Pa primeri Zidar, Kangler in tako naprej.

Za nameček velike dvome o pravici, ki jo delijo sodniki, sproža tudi haaško mednarodno sodišče, ki je na 40 let obsodilo Karadžiča, Šešljo pa oprostilo vsake krivde, čeprav med njima v resnici ni kakšne velike razlike: ne prvi ne drugi nista izbirala sredstev za oblikovanje velike in etnično čiste Srbije, kar je za seboj pustilo več kot sto tisoč umorjenih ljudi, na tisoče posiljenih ženk, nepregledne množice beguncev in bog ve koliko požganih domov. A za haaški tribunal je to pri Karadžiću zločin, pri Šešlji pa zgolj politični projekt.

Sodobna justica očitno nima samo zavezanih oči, ampak je izgubila vsak občutek za to, kaj je prav in kaj ni prav.

Martin Premk

Četrta točka OF

Minilo bo petinsedemdeset let od ustanovitve Osvobodilne fronte, ki je Slovence vodila do zmage v drugi svetovni vojni in do oblikovanja lastne države. Svoj program je OF napovedala v znamenitih sedmih oziroma devetih temeljnih točkah OF, ki jih je sprejela konec leta 1941. Skoraj vse točke programa so bile uresničene, zapletlo se je le pri še danes zanimivi in očitno še vedno neizpolnjeni četrty točki: »Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih narodnih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človekove pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.«

Ta temeljna točka se je nanašala na takratne značajske lastnosti »naroda hlapcev« brez lastne države: pomanjkanje samozavesti, ponižnost, izgovarjanje na »majhnost« in uslužnost tujim gospodarjem. Takoj po zmagi v drugi svetovni vojni in oblikovanju slovenske države je samozavest narasla in govorilo se je o »narodu junakov«, saj so se Slovenci takrat dokončno oblikovali kot narod. Kot del Jugoslavije je bila Slovenija sicer podložna zvezni oblasti v Beogradu, a so takratni voditelji vedno zmogli dovolj poguma upirati se ukazom, ki so bili proti slovenskim koristim. Nazadnje so se, ko je bivanje v skupni državi postalo škodljivo, uprli še z odhodom iz nje.

Čeprav smo potem menda postali samostojni, je to veljalo le do osamosvojitve Slovenije, nato se je namesto samozavesti ljudem znova začelo vcepljati ponižnost in poudarjati našo »majhnost«. Vsi »osamosvojiteljski« voditelji so začeli kar tekmovati, kdo bo bolj uslužen tujcem z Zahoda, kot da so zdaj to naši novi gospodarji, ki jih smemo le še lepo prosjačiti za drobtinice.

Po vključitvi v Evropsko zvezo je vse skupaj postalo še bolj odurno. Če se ozremo na naše današnje voditelje, ti v bistvu ne delajo nič drugega, kot da zgolj za osebne koristi služijo nemškimi, ameriškim oziroma bruseljskim bančnim gospodarjem. Da bi lažje ustregli svojim gospodarjem, naši oblastniki ljudem brezsravno lažejo, jih slepijo in zavajajo ter ponižu-

jejo. Obrobna tema pri tem so tudi švabobranci, čeprav so vsa dejstva o drugi svetovni vojni jasna. Poudarjanje švabobranstva je poleg tega še odličen način za vcepljanje hlapčevske miselnosti in večne podložnosti večvrednim zahodnim gospodarjem. Ljudje se morajo zdaj za »svoje narode in človekove pravice« spet bojevati sami, saj od svojih hlapčevskih voditeljev, ki jih skrbijo le lastni položaji in okoriščanje, tega sploh ne pričakujejo več.

S svojim zgledom je našim voditeljem v zadnjih desetletjih žal res uspelo spremeniti »narodni značaj«, a proti človeškemu dnu, saj so v minulemu obdobju poteptali prav vse človeške vrednote. Predvsem na desnici se takšnega početja sploh ne sramujejo več, nič boljše pa ni obnašanje levece oziroma tistih, ki sebe celo štejejo za naslednike Osvobodilne fronte. Zato ni nič čudnega, če tudi v odnosih med ljudmi prevladujejo laži, hinavščina, zavist in škodoželjnost, edini vrednoti sta postala grabljenje denarja in skrb za lastne koristi. Tisti, ki želijo živeti pošteno in od ustvarjalnega dela, v takšnem okolju niso več dobrodošli.

Predvsem mladi zato izkoristijo prvo priložnost in pobegnejo v tujino, kar jim danes na srečo vsaj omogočajo odprte meje. Raje si nekje drugje najdejo možnosti, da lahko delajo brez podtikanj, laži, zavisti in je njihovo delo tudi ustrezno ovrednoteno in plačano. Toda če je edina rešitev za mlade in tiste, ki še imajo vrednote, poštenost in sočutje, le še beg drugam oziroma v tujino, bo v domovini ostalo le še najslabše in bo »narodni značaj« postal točno tak, kot ga je opisal Ivan Cankar v Hlapcih: »Zdaj pregledujem zgodovino protireformacije. Takrat so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov.«

Če tega ne želimo, moramo vsi skupaj spet »ustvariti lik aktivnega slovenstva« ter »narodni značaj« znova spremeniti na bolje. To lahko vsak začne pri sebi, vsaj z izkazovanjem očitnega prezira do vseh hlapčevskih, pokvarjenih in lažnivih »voditeljev«.

O vrednotah nekoč in danes

Nekoč solidarnost, danes individualnost

»V svetu in v razmerah, v kakršnih živimo, je vračanje k vrednotam, ki so prežemale Slovence, da so vztrajali v boju in tako pisali najslavnejše, pa tudi najodločilnejše trenutke naše narodne usode, bistveni element za premagovanje težav, s katerimi se spopadamo. Osvobodilni boj je bil po eni strani mogoč, ker so se partizani in aktivisti Osvobodilne fronte držali visokih moralnih načel, po drugi strani pa je trpljenje in žrtvovanje v boju izkristaliziralo moralna načela – vrednote – ki so spremenila slovenski narodni značaj – iz naroda hlapcev v narod gospodarjev in junakov!«

// PRIPRAVILA: **Jožica Hribar**

Tako je zapisal **Janez Stanovnik**, takrat predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, pred petimi leti, ob 70. obletnici ustanovitve OF, v knjižici *Boj za prihodnost*. V pogovoru za prejšnjo številko Svobodne besede med drugim dejal: »Danes mladini ni treba delati revolucije. Spomin na naš pogum pred 75 leti ne pomeni klicanja k novi revoluciji, temveč pomeni ustvarjanje množične podpore takšnim odločitvam vlade, da ji ne bo treba nekritično sprejemati odločitev, ki niso v skladu z našim ustavnim redom.«

Kaj torej mladi menijo o vrednotah, kot so domoljubje, suverenost, zvestoba, spoštovanje, samozavest, solidarnost, tovarištvo, prijateljstvo ...?

Aljaž Verhovnik, predsednik Mladinske komisije pri ZZB za vrednote NOB Slovenije:

»Vrednote NOB so pojem, ki se kljub več kot 70-letnemu obdobju po koncu druge svetovne vojne še vedno uporablja v javnosti. Prepričan sem, da večina ljudi niti ne ve, kaj sploh so vrednote NOB. Nanje lahko naletimo tu in tam v kakšni literaturi, ki pa dandanes ni več v modi med ljubitelji branja. Zato se mi ob tem postavlja vprašanje, kako naj se mladina ravna po vrednotah NOB, saj teh ne poznata niti širša srednja in starejša generacija, ki bi morali poskrbeti za vcepitev tovrstnih vrednot mladi generaciji.

Sam si med vrednotami NOB predstavljam pojme, kot so tovarištvo, svoboda, solidarnost, požrtvovalnost, humanitarnost, humanost, pogum, čast, ponos ... Vendar danes v družbi globalnega kapitalizma prevladujejo druge vrednote, ki dajejo poudarek hlastanju po kapitalu. Na splošno lahko rečemo, da je družba v zadnjem času izgubila kompas za občutek do sočloveka. Vse se vrti samo okoli koristi posameznikov, in to ne glede na ceno za to.

Če bi partizani v NOB ravnali v skladu z današnjimi vrednotami, bi osvobodilne sile kaj hitro propadle. Za uspeh je vedno potrebno tesno sodelovanje, ki temelji na zaupanju in solidarnosti. Ne znam si predstavljati, kako goreča volja po svobodi je morala vladati med partizani, da so se kljub izredno težkim razmeram, ko je okupator popolnoma prevladoval glede tehnike in opreme, bojevali z vsem ponosom. V najtežjih

trenutkih sta jim ponos vlivala ravno tovarištvo in goreča želja po svobodi.

Danes so vrednote mladih veliko bolj usmerjene v individualni boj za preživetje. Država, za katero so se bojevali snovalci vrednot NOB, se je precej spremenila in iz matere postala bolj mačeha. Mladi smo danes veliko bolj prepuščeni sami sebi in pomoči svojih staršev. Za državo pa lahko rečemo, da zadnje čase tava v temi, saj se pogosto zdi, da Slovenija sploh nima več vizije prihodnosti. V takšnih razmerah bo zelo težko prepričati njene mlade državljane, da morajo kot domoljubi v sebi gojiti vrednote NOB, saj lahko od mladine kaj hitro dobimo vprašanje, čemu jim služi pripadnost do lastne domovine, ko pa jih ta vedno znova razočara ...«

Andrej Kerin, član Mladinske komisije pri ZZB za vrednote NOB Slovenije:

»Pred 75 leti je bila ustanovljena OF. Bila je to prav posebno združenje tistih, ki so svoje ideje znali združiti in obenem zmogli svoje razlike, bolje rečeno različne (nasprotujoče si) cilje postaviti za cilje OF. V domoljubnem duhu so bili državotvorni. Vse to v nuji, da s svoje zemlje – iz gozdov, s travnikov, njiv, gora in voda – spodijo okupatorja, prevzamejo oblast. Danes, 75 let pozneje, stranke nasprotujočih si ciljev ne zmorejo/želijo postaviti za skupne cilje svoje edine države, naroda.

In kaj je danes domoljubje? Morda to, da se v radijskem etru predvaja več

slovenske glasbe. Da je prava zabava lahko tudi tedaj, ko na koncertu zveni slovenska glasba. Domoljubje je morda tudi spoštovanje lastne slovnice in pravo-pisa. Morda to, da je lahko slovenski proizvod enako dober, če ne celo boljši od tujega. Morda je domoljubje to, da na državni praznik izobesiš slovensko zastavo. Morda domoljubje pomeni to, da so na državni praznik zaprte vse trgovine. Morda je za domoljubje potreben tudi pogum, da si to upaš in si pri tem suveren. Morda je suverenost države to, da ceni svoje gospodarstvo, svoja podjetja/združbe/družbe, jih upravlja, jih ne razprodaja/razdaja. Je pravična in tistega, kar so iz nič ustvarili naši starši, stari starši in njihovi starši, ne meče stran. Vsekakor je del domoljubja tudi to, da se zavedaš svojih korenin, sprejemaš svojo preteklost ter iz nje črpaš pozitivne elemente za prihodnost. Pravičnost pa je tudi to, da svoje napačne odločitve spoznaš in jih skušaš popraviti. Morda pa državo cenimo, če je pravična.«

Igor Mlakar, koordinator Odbora mladih borcev ZZB Nova Gorica:

»Ko razmišljam o vrednotah, ki jih pripisujemo Osvobodilni fronti, najprej pomislim na ljudi, ki so bili dejanski nosilci teh vrednot. Sprejeli so jih za svoje ter jih oblikovali in se po najboljših močeh trudili, da bi jih vgradili v idealno družbo, po kakršni so hrepeneli. To videnje idealne družbe jim je bilo bolj pomembno od tega, ali bodo sploh kdaj lahko zaživel v njej.

Dejansko so te vrednote stare kot človeštvo. Želja po pravičnejšem svetu, po svetu brez izkoriščanja in brez bolečine, je vir našega največjega navdiha. Na drugi strani so z dogmami, ideologijo in institucijami vzdrževano zatiranje, hladna preračunljivost produk-

cijskih odnosov in stroga hierarhija, ki ne dovolijo, da bi se ljudje med seboj spoštovali, upoštevali in srečevali kot enak z enakim. Kot posamezniki smo ujeti v okvir vrednot, ki nam ga oblikuje družba. Vrednote v razredni družbi pa določajo vladajoči razredi. Njihov interes je, da v ljudeh spodbujajo vrednote, ki omejujejo sodelovanje, razmišljanje, sočustvovanje. Da te pozitivne vrednote, ki so vendarle temelj ustvarjalnosti, v čim večji meri usmerijo v ozko produktivnost na področju, na katerem človek postane

Njihov interes je, da v ljudeh spodbujajo vrednote, ki omejujejo sodelovanje, razmišljanje, sočustvovanje.

strokovnjak in mu je zato vseeno tudi, če svojo življenjsko energijo troši za reči, ki ne njemu in ne drugim ne pripadajo nič dobrega. Biti spoštovan v tej družbi se že dolgo ne meri z dobrim, ki ga nekdo opravi za soljudi, ampak z učinkom, ki se v skrajni sprevrženosti dobe potrošništva meri le še z denarjem oziroma z močjo, to pa je temeljno merilo uspeha vse od tedaj, ko si je prvi človek sočloveka podredil v sužnost. Takšna družba obstaja le zato, ker vladajoči razred z usmerjanjem negativnih vrednot, ki jih spodbuja predvsem strah, zavira možnost, da bi podrejeni razred spoznal svojo dejansko moč in začel razmišljati o pomenu življenja kot takega.

Vedno pa se najdejo ljudje, ki mimo institucionalne moči ljudem okoli sebe vlijejo upanje in jim prebudijo notranji občutek za pravičnost, tisto temeljno in neizpodbitno vztrajanje pri resnici, hrepenenje po drugačnem svetu. Verjamem, da se ta notranja moč skriva v vsakem od nas, le da je potreben niz spodbud, ki iz do včeraj neznanega delavca, neopazne gospodinje, vojaka, enakega vsem ostalim v postroju, naredi bodočega revolucionarja, državnika, razsvetljeno ikono, ki se ji bodo še prihodnji rodovi čudili, kot bi prišla z drugega sveta. Od časa do časa se v tej strogo hierarhični družbi večnega izkoriščanja človeka po človeku pojavi razpoka, ki na plano spusti našo pravo vrednost.« ■

Radio Kričač se bo spet oglasil

Po lanskem izjemno odmevnem projektu ob 70. obletnici osvoboditve in zmage nad nacizmom in fašizmom, ko je v aprilskih in majskih dneh (znova) oddajal Radio Kričač, se bo radio s tem imenom vnovič oglasil v radijskem etru. Oddajal bo med **26. aprilom in 10. majem na frekvenci FM 88.8 MHz.**

Letošnji programski poudarki so namenjeni 75. obletnici ustanovitve OF, uporu in ustvarjanju. Ne le tistemu pred 75 leti, aprila leta 1941, ampak tudi sodobnim oblikam upora zoper suženjsko izkoriščanje delavcev, zoper nezmožnost mladih, da si ustvarijo svoje življenje in da so zanj tudi sami odgovorni.

Ob delavskem prazniku 1. maja in dnevu osvoboditve 9. maja se bo radio postavil zoper skaljene medčloveške odnose, v katerih normalen in razvojno naravnan dobiček ni vrednota, ker sta ga izničila pohlep in podrejanje soljudi, ki ga spodbuja poživljeni kapitalizem v sistemskem, globalnem, pa tudi v lokalnem in mikroekonomskem pogledu.

O upornih ljudeh, ki si hočejo zagotoviti normalno življenje, tudi o izkoriščanih in zatiranih, pa o premišljujočih in ustvarjalnih bo torej govoril letošnji Radio Kričač. Kulturi, umetnosti in narodnemu izročilu bo posvečen večji del programa, saj ga bomo sklenili s portretoma letošnjih dobitnikov naziva častni občan mesta Ljubljana. Tudi spomine bomo obujali. Vsekakor. Pogovarjali se bomo z ljudmi, ki so doživeli ustanovitev OF in v njej sodelovali.

Največ prostora pa bomo namenili glasbi. Skupina sodelavcev pripravlja nabor uporniške in duha osvobajajoče glasbe, ki je nastajala v minulih osemdesetih letih: od revolucionarne romantike in uporništva španske državljanske vojne, protifašističnega upora in narodnoosvobodilnega boja pri nas do popularnih glasbenih zvrsti.

Program Radia Kričač bo mogoče spremljati tudi na medmrežju in v podcastih.

Ivan Grobelnik - Ivo, dobitnik listine ZZB za vrednote NOB Slovenije

Edini še živeči osvoboditelj zapornikov iz Starega piskra

Ivo Grobelnik zadnje leto živi v varovanem stanovanju v Što-rah, kamor sta se z ženo preselila lani, potem ko sama nista več zmogla skrbeti zase. Konec minulega leta je žena umrla, on pa je ostal tukaj, kjer se, kot pravi, počuti dobro, hkrati pa mu tak način bivanja omogoča veliko mero samostojnosti. Kljub častitljivim letom, 17. oktobra lani je dopolnil 95 let, še vozi avto, pogosto se odpravi na sedež borčevske organizacije v Celje, na obisk k sinu, udeležuje se spominskih slovesnosti, pa še kam ga zanese pot. ZZB vrednote NOB mu letos podeljuje najvišje priznanje, listino.

// PIŠE: **Jožica Hribar**

Listino Ivo Grobelnik prejema za »dolgoletno vodenje krajevne organizacije ZB in aktivno sodelovanje v drugih dejavnostih ZB; za legendarno sodelovanje pri osvoboditvi 127 zapornikov iz Starega piskra v noči s 14. na 15. december 1944 in za organizacijo vsakoletnega spominskega pohoda po poti osvoboditve teh talcev; za javno promocijo vrednot NOB, med drugim s knjigama *Harmonika, škarje in Stari pisker in Stari pisker, resnica in laži* in za javno humanitarno delovanje.«

Knjigo spominov *Harmonika, škarje in Stari pisker* je leta 2004 izdal Muzej novejšje zgodovine Celje, v njej pa Grobelnik opisuje svoje življenje, s posebnim poudarkom na akciji, ki jo je v noči s 14. na 15. december leta 1944 izvedlo sedem aktivistov, ko so iz zloglasnega celjskega zapora Stari pisker osvobodili 129 zapornikov ter jih s tem rešili skoraj gotove smrti. Ob 60. obletnici akcije Stari pisker mu je takratni predsednik Slovenije Janez Drnovšek podelil odlikovanje, zlati častni znak svobode. Grobelnik, ki je edini še živeči od sedmerice, ki je akcijo izvedla, je odlikovanje izročil celjskemu muzeju novejšje zgodovine.

Ivan Grobelnik - Ivo se je rodil leta 1920 v Arji vasi in že kot vajenec in pomočnik v krojaških delavnicah občutil krivice, ki so v njem zanetile upor. Leta 1940 je dobil poziv za služenje vojaščine, a se je po nemški okupaciji Jugoslavije vrnil domov in se odpravil v Gradec, kjer je delal v krojaški delavnici, dokler ni bil prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Z veliko sreče mu

je uspelo pobegniti v partizane in leta 1944 se je pridružil borcem Zidansko-ve brigade. Po odločitvi vrha KPS pa je Ivo postal član odbora OF Celje mesto. Tam je spoznal tudi borce, s katerimi so izvedli znamenito akcijo. To so bili: Jože Gaber - Brus, Riko Presinger - Žarko, Martin Klančičar - Nande, Jože Zelinica - Očka, Dominik Lebič - Boris in paznik Ivan Grad. O podvigu je že naslednji dan poročal Radio London, zgodovinarji pa ga označujejo kot dejanje, kakršnih v času druge svetovne vojne ni

Ivan Grobelnik

bilo na pretek ne le pri nas, temveč tudi v širšem evropskem prostoru. Po njegovi zgodbi je Darko Nikolovski pred leti posnel kratki igrani film *Stari pisker*, ki je dostopen na youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=jrItK5PtJ3I>

Po osvoboditvi je Grobelnik na povabilo takratnega celjskega župana Andreja Svetka postal direktor Gostinskega podjetja. Medtem ko je reševal podjetje iz izgube, pa je padel v nemilost pri novem županu Stanetu Kokalju in bil celo obsojen. Ostal je brez službe, izključili so ga iz partije in ga za tri mesece zaprli, obsojen je bil na osem mesecev zaporne kazni. V gospodarstvu je delal vse do upokojitve, ko je štel 60 let. Leta 1966 sta z ženo odprla obrtno delavnico za proizvodnjo usnjene galanterije, ki jo je pozneje prevzel sin. Četudi je poplava leta 1990 dobesedno potopila podjetje, pa so dve leti pozneje ustanovili novo podjetje z isto dejavnostjo.

Iva Grobelnika odlikuje neutruđen, vreden in optimističen duh, kljub res častitljivim letom ima polno idej, predlogov za izboljšave na najrazličnejših področjih. Zelo ga je prizadelo, ko so se v samostojni Sloveniji nenadoma pojavili »nova pričevanja in dokumenti« in »nove resnice« o reševanju zapornikov iz Starega piskra. Zato je napisal knjigo *Stari pisker, resnica in laži*, v kateri je obračunal z novodobnimi »zgodovinarji«, čeprav bolečina zaradi potvarjanja ni nikoli izginila.

Še vedno je dejaven v borčevski organizaciji v Celju, je pobudnik spominskega pohoda Po poteh osvoboditeljev Starega piskra, ki poteka od vhoda v znameniti Stari pisker do Lopate in postaja vse bolj priljubljena rekreacijska in spominska prireditve. Vsako leto tudi nagovori pohodnike in jim predstavi zgodovinski pomen poti in dogodka leta 1944. Je tudi ustanovitelj Društva pohodnikov Stari pisker.

A njegovo delovanje se s tem ne konča, saj je dolga leta zelo dejaven član Rdečega križa in sodeluje pri številnih dobrodelnih prireditvah in humanitarnih akcijah. Ob prejetju celjskega grba leta 2007 je denarni del nagrade odstopil bolnišnici v Celju, sodeloval je pri zbiranju denarja za nakup koronografa, pa za rentgen za globinsko diagnostiko. Še marsikje je pustil svoje sledi. Rad se udeležuje spominskih prireditev in rad se družijo s svojimi tovariši. Droben mož z značilnim klobukom je zaradi svojega širokega nasmeha in vedrine dobrodošel povsod, kamor pride. ■

Franc Bera - Ante, dobitnik listine ZZB za vrednote NOB Slovenije

Najbolj si želi pomiritev svojega naroda

Franc Bera bo 29. avgusta dopolnil 90 let, ZZB za vrednote NOB Slovenije pa mu bo ob letošnjem dnevu upora podelila listino te organizacije. »Za dolgoletno uspešno vodenje Združenja borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica, ki je spoštovano in dejavno pri ohranjanju tradicij in vrednot NOB; za dolgoletno aktivno sodelovanje v pokrajinskih povezavah ZB in v organih Zveze; za javno promocijo vrednot, dogodkov in osebnosti NOB in za javno humanitarno delovanje, posebno za prizadevanje za obnovo in ohranitev partizanske bolnišnice Jesen na Pohorju,« so zapisali v obrazložitvi.

// PIŠE: **Aleksandra Jankovič** // FOTO: **Tednik Panorama**

Njegov veliki prispevek pri vodenju in razvoju občine pa so prepoznali tudi v Slovenski Bistrici. Tam je leta 1926 v kmečko-delavski družini rojeni Franc Bera na slavnostni akademiji ob prazniku občine Bistrica prejel listino občine, ki mu jo je izročil župan dr. Ivan Žagar.

Franc Bera, s partizanskim imenom Ante, je dolgoletni vidni član ZZB za vrednote NOB Slovenije in tudi njen dolgoletni predsednik ter član najvišjih organov slovenske borčevske organizacije.

Po osnovni šoli je leta 1942 postal vajenec električne stroke v tovarni Zugmajer in Gruber (zdajšnji Impol) v Slovenski Bistrici. Kmalu so ga vpoklicali v delovno vojaško službo (Arbeitsdienst), decembra leta 1943 pa tako kot številne štajerske mladeniče v nemško vojsko. Tam je ostal do septembra 1944, ko je kot nemški vojak pred odhodom na fronto dobil dopust. Čeprav je smel le do avstrijskega Gradca, je pobegnil domov, se takoj povezal z odborom Osvobodilne fronte za Slovensko Bistrico in postal kurir odseka narodne zaščite takratnega vojnega okraja Slovenska Bistrica. Konec decembra leta 1944 pa je bil že borec Šercerjeve brigade. Dodelili so ga za kurirja legendarnemu komandantu Francu Severju - Franti. Kot kurir in osebni šofer je ostal z njim vse do jeseni leta 1945 in se z njim udeležil tudi več pomembnih bitk. Najbolj znana je bitka na Menini planini marca 1945. Svojega komandanta je Bera spremljal tudi med končnimi boji na Poljani in Pliberškem polju maja 1945. Njuno tesno in iskreno prijateljstvo traja vse do da-

Franc Bera

nes. Po zadnjih bojih na Koroškem je bil Franc Bera vključen v štab 3. jugoslovanske armade v Novem Sadu, od koder pa so ga kot edinega hranilca družine demobilizirali.

Leta 1947 je od januarja do junija sodeloval pri graditvi železniške proge Šamac-Sarajevo. Po vrnitvi ga je Impol napotil na nadaljnje šolanje v Ljubljano, tako da je pozneje postal vodja njegovega celotnega elektroenergetskega sektorja. Junija leta 1956 je bil izvoljen za predsednika občine Slovenska Bistrica. Funkcijo je opravljal dva mandata, do leta 1963, v njegovem obdobju je mesto zelo napredovalo. Leta 1963 je bil izvoljen za predsednika občinskega odbora Socialistične zveze, funkcijo je opravljal prostovoljno. Hkrati je bil tudi

predsednik takratne Temeljne izobraževalne skupnosti (TIS) občine Slovenska Bistrica. Prav pod njegovim vodenjem se je začel program obnove in graditve osnovnih šol in vrtcev na območju občine Slovenska Bistrica.

Bil je tudi poslanec zbora proizvajalcev republiške skupščine in poslanec republiškega zbora slovenske skupščine. Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je bil en mandat član občinskega sveta Občine Slovenska Bistrica. V osamosvojitveni vojni za Slovenijo leta 1991 je sodeloval kot kurir in skupaj z drugimi veliko pripomogel k temu, da je bila mobilizacija pripadnikov 79. območnega štaba teritorialne obrambe v Slovenski Bistrici med najuspešnejšimi.

Združenje borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica, v katero so vključene vse krajevne organizacije v občini Slovenska Bistrica in občinske organizacije Makole, Oplotnica in Poljčane, Franc Bera uspešno vodi že od leta 1993. Med njegovim predsedovanjem se je število članov s približno 300 povečalo na zdajšnjih 524 članov. Tako okrepljena in pomlajena borčevska organizacija uspešno ohranja tradicijo in vrednote NOB. Najbolj množično obiskana sta spominska slovesnost na Osankarici in Šarhov pohod. Tudi to je dokaz, da je Francu uspelo s sodelovanjem vseh veteranskih organizacij civilno družbo dvigniti nad interese političnih strank, med katerimi želijo nekatere prikazati popačeno sliko pridobitev in vrednot NOB.

V zadnjem obdobju si Franc Bera prizadeva predvsem za obnovo in ohranitev partizanske bolnišnice Jesen na Pohorju. Jeseni leta 2014 so v sodelovanju z Občino Slovenska Bistrica in Univerzitetnim kliničnim centrom Maribor tam pripravili slovesnost ob njeni 70. obletnici. Vojska je čas, ki ljudi naredi bolj ali manj človeške, človek sredi vojne vihre pa pogosto postane tudi igrača usode. In v takih časih se je treba odločiti po svoji vesti. Tudi zato si Franc Bera prizadeva za pomiritev slovenskega naroda, ki je spet čedalje bolj razdeljen. Med drugim je bil pobudnik za lansko mašo za vse padle partizane pri Treh kraljih na Pohorju. ■

Maca Jogan, dobitnica listine ZZB za vrednote NOB Slovenije

Izgnanci so bili prve množične žrtve okupatorjev

Doktorica socioloških znanosti Maca Jogan, rojena 24. februarja 1943 družini Demšič v taborišču Lössnitz v Nemčiji, je šele druga ženska dobitnica tega najvišjega priznanja slovenske borčevske organizacije. Leta 2002 je listino dobila Ela Ulrih - Atena. Predlagatelji so Maco Jogan nagradili za njeno dolgoletno delovanje v predsedstvu in drugih organih Zveze in za njeno »dolgoletno aktivno promocijo vrednot narodnoosvobodilnega boja s številnimi članki v javnih medijih in v različnih publikacijah in prav tako številnimi govori v spomin na dogodke v NOB«. Je članica sveta ZZB in članica uredniškega odbora Svobodne besede, do lani je bila tudi članica predsedstva slovenske borčevske organizacije. Leta 1988 je dobila red dela z zlatim vencem, leta 2002 pa častni znak svobode Republike Slovenije.

// POGOVARJALA SE JE: **Jožica Hribar** // FOTO: **Borut Krajnc / Mladina**

Menda je bila novica o prejemu listine ZZB za vas presenečenje. Zakaj, saj v Zvezi veljate za eno najdejavnih članic?

Po naključju sem pred uradnim obvestilom zvedela, da bom dobila to visoko priznanje. Res sem bila presenečena, saj sem prepričana, da bi ga marsikdo bolj zaslužil. Takoj sem ugovarjala in prosila enega od članov predsedstva, naj dajo to priznanje osebi, ki je veliko storila že v času NOB, ki ni na nobenem pomembnem položaju niti v ZZB niti kje drugje, ki pa je »na terenu« leta in leta z lastnim delom skrbela za učinkovito delovanje organizacije in dajala zgled drugim. Moje prepričevanje pa ni zaleglo. In sem se vdala v usodo.

V vaši obsežni biografiji na Wikipediji sta izpostavljeni dve področji delovanja: položaj žensk in mladih. Kako sta ta dva vidika povezana?

Prav zanimivo vprašanje! Zelo preprosto povedano: sociološka teorija, katere predmet je pojasnjevanje sestave in delovanja človeške družbe, je sto in več let izključevala ženske kot enakovredno sestavino človeške družbe in tudi kot ustvarjalko znanstvenega znanja; ko sem se sama poglobljala v »anatomijo« klasične sociološke teorije, sem spoznala, da je izkustvena podlaga za vse razlage samo človek moškega spola. Zelo jasno sem to spoznanje zapisala že v knjigi Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma, ki je izšla leta 1990. Pa da ne boste mislili, da sem kakšna

sovražnica drugega spola. Kje pa! Samo zavračam pravilo, da mora biti teorija čim bolj odmaknjena od resničnosti in vrednotno nevtralna. Prav takšna pravila so omogočala, da se je podrejenost žensk upoštevala kot nekaj naravnega, ne pa kot plod družbene organizacije. Seveda so tako znotraj »prvega« in »drugega« spola velike razredne razlike, ki pa so se za moški spol delno blažile prav z diskriminacijo žensk v javnem in zasebnem prostoru.

Pogosto opozarjate, da so tudi že pridobljene ženske pravice vse bolj ogrožene, da se skuša ženske ne le vrniti za štedilnik, temveč prevzeti tudi popoln nadzor nad njimi. So to res le posledice najbolj grobega kapitalizma ali pa smo že pridobljene pravice jemale preveč samoumevno?

Res je, odkar pomnim, sem občutiliva za različne oblike diskriminacije, ne samo po spolu. Ta občutljivost se je krepila, kolikor bolj sem v različnih zgo-

Ko je z odpravo socialističnega sistema v samostojni državi zavlada »demokracija«, se je takoj pokazalo, da bi novi vladajoči politiki radi vrnili ženske tja, kamor »po naravi spadajo«.

dovinskih delih spoznavala, kakšen je bil položaj večine žensk skozi stoletja, in v to vpletala pripovedi svoje mame in stare mame o tem, kaj vse so morale ženske prestajati, preden so bile – vsaj formalno – priznane kot enakopravne v socialističnem sistemu. Ko je z odpravo socialističnega sistema v samostojni državi zavlada »demokracija«, se je takoj pokazalo, da bi novi vladajoči politiki radi vrnili ženske tja, kamor »po naravi spadajo«. In tako si že več kot četrto stoletje prizadevam za ohranitev in razširitev pridobljenih pravic, ki so jih nekatere in nekateri res jemali za samoumevne, k čemur je po svoje pripomoglo tudi nepoznavanje resničnih bojev v preteklosti v »razvitih demokracijah« in

slabo seznanjanje s svetovnimi prizadevanji (OZN) za odpravo vseh vrst diskriminacije.

Kot raziskovalka imate seveda vpogled v današnji svet mladih – kako bi jih opredelili? So res »izgubljena generacija«, kot pogosto slišimo?

Sliši se marsikaj, včasih so celo oznake enake tistim, ki smo jih poslušali pred mnogo desetletji. Čeprav se posebej ne osredotočam na raziskovanje mladih, naj omenim le nekaj značilnosti, ki jih je treba upoštevati. Predvsem se je v zadnjih desetletjih zelo spremenilo okolje, v katerem živimo. Skrajno se je povečalo učinkovanje novih elektronskih medijev. Potrošniška kultura, ki je že v sedemdesetih manj opazno vstopala v slovenski družbeni prostor, je postala s kapitalističnim gospodarstvom (in po vsebini anarhično zapolnjeno demokracijo) ter vsiljevano individualizacijo (skupaj s pri-

vativacijo) izjemno prisiljujoča. Hkrati so se iz družboslovnega izobraževanja izločevale »ideološke« vsebine, kamor je, denimo, uvrščen tudi NOB, in tako ima že vrsta mladih generacij pomanjkanje znanja, ki bi jim omogočalo izbiro vzornikov in vzornic, ki so se trudili za večjo solidarnost v družbi. Ko v teh okoliščinah postane na vseh področjih glavno vodilo tekmovalnost, lahko dejansko pričakujemo, da bo del mladih izgubljen za ustvarjalno sožitje v vse težjih razmerah.

Rodili ste se sredi vojne vihre v nemškem taborišču Lösnitz, kamor so bili izgnani vaši starši. Kakšen vpliv je imelo to na vas, koliko so vam starši pripovedovali o vojni in taborišču?

“

V prvi polovici prejšnjega leta je bila moja spoznavna pozornost usmerjena v spreminjanje skupnega zgodovinskega spomina na narodnoosvobodilni boj in obdobje socializma, v drugi polovici leta pa sem iskala odgovor na vprašanje, ali so se (in kako) politizirali veroučni učbeniki v drugi polovici 20. in na začetku 21. stoletja.

To je bilo eno od taborišč, predzadnje, saj so izgnance premeščali po taboriščih. Moja zgodnja mladost je bila materialno in duhovno zaznamovana z izgnanstvom. Ker sem o tem že nekaj zapisala lani v Svobodni misli, naj samo še dodam. Najprej sem morala iz sebe vreči na papir v zelo zgoščeni pesemski obliki vsa ponižanja in trpljenje, ki so ga doživljali moji starši in drugi izgnanci (v reviji Borec je izšel cikel pesmi leta 1981). Prav to, da so bili prve množične žrtve prav izgnanci, katerih večino so obsegali otroci, me je spodbudilo, da sem skupaj z ravnateljico OŠ na Bizeljskem Metko Kržan uredila dve knjigi otroških spominov na izgnanstvo, ki sta izšli leta 2011 in 2014 pod naslovom *Bizeljsko: 3011 jih je šlo*. Tako bodo lahko tudi prihodnje generacije spoznavale, kako se je ureničeval načrt iztrebljenja slovenskega življa po okupaciji leta 1941.

Je tudi ta vaša osebna izkušnja izkušnja vplivala na to, da si prizadevate za akcijo »Kamenček k piramidi za Vinka in Jakca«?

Ne samo moja osebna izkušnja, temveč kopičenje znanj o tem, kaj vse so morali tudi na domačih tleh prestajati otroci v času druge svetovne vojne, me spodbuja k prepričanju, da je treba spomin na to trpljenje ohranjati prav zaradi tega, da bi znali ceniti mir in se trudili za spoštovanje slehernega človeka. Seveda se morajo pretekla dogajanja, ob katerih se otroci lahko moralno oblikujejo, podajati njihovi starosti in intelektualnim zmogljivostim primerno. Za mlade v osmem in devetem razredu osnovne šole bi bila npr.

obiskovanje Taborske jame in duhovni stik z dvema mladima ubitima dečkoma primerna podlaga za njihovo utrjevanje spoštljivega odnosa do NOB in sploh za oblikovanje moralno pokončne osebnosti. Ko sva že pri mladih – ni dovolj, da samo ena skupina gimnazijcev iz Slovenije obiše koncentracijsko taborišče, kot je Auschwitz. V samostojni Sloveniji pri odločevalcih v glavnem ni posluha za kaj takega, ker je bolj elegantno govoriti nasploh o domoljubju, po možnosti z novimi opredelitvami domoljubnosti.

Kritike o tem, da je NOB povsem izrinjena iz šolskih učbenikov, so pogoste. Kaj menite, kaj bi bilo mogoče storiti, da bi mladi vendarle dobili več znanja o tem junaškem času našega naroda, saj vemo, da smo bili na strani zmagovalcev?

Ker se slovenski politiki (in tudi političarke) tako radi zgledujejo po tujih vzorih, bi se lahko tudi glede odnosa do NOB zgledovali vsaj delno po državah, kjer je bilo odporniško gibanje. Zgled je lahko pozitiven ali negativen. Z zadnjim mislim na to, da je ministrica v Italiji npr. z okrožnico določila, da morajo dijaki obiskovati fojbe, kjer da so »krvoločni Slavi« pobijali Italijane. No, italijanski dijaki hodijo na ekskurzije tudi v koncentracijska taborišča, predvsem v tista, kjer so bili na hudodelski strani Nemci. V Sloveniji pa podrobno utemeljen predlog, kako vsaj malo dopolniti pouk pri primernih predmetih, ni naletel na ugoden odmev.

Od leta 1999 ste upokojeni kot redna profesorica, leta 2001 ste dobili naziv zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani. Vemo, da še vedno veliko delate, kaj je trenutno predmet vašega raziskovanja?

Dela različnih vrst mi res ne zmanjka in vesela sem, da še vedno lahko delam v svojem kabinetu na fakulteti. Naj poudarim, da ne delam zaradi dodatnega zaslužka, temveč predvsem zato, ker je toliko pojavov, ki bi jih rada raziskala. V prvi polovici prejšnjega leta je bila moja spoznavna pozornost usmerjena v spreminjanje skupnega zgodovinskega spomina na narodnoosvobodilni boj in obdobje socializma, v drugi polovici leta pa sem iskala odgovor na vprašanje, ali so se (in kako) politizirali veroučni učbeniki v drugi polovici 20. in na začetku 21. stoletja. Upam, da bodo izsledki te raziskave in še drugih, katerih predmet je delovanje Katoliške cerkve na slovenskem, kmalu dostopni širši javnosti v ustreznih (knjižni) obliki. ■

O sovražnem govoru

Kako prepoznavamo fašizacijo?

V naši politični stvarnosti se ne kaže le očiten porast sovražnega govora, ki so mu trenutno izpostavljeni poslanci ene izmed levo usmerjenih strank (in so zato že skoraj linčani), ampak gre za širši družbeni pojav, ki ga ne moremo imenovati drugače kot fašizacija. Nestrpno in skrajno sovražno govorjenje ni samo znamenje osebne neuravnovešenosti, ampak gre za institucionalno, politično organizirano gonjo najprej proti posameznikom – in to se sčasoma začne širiti na celotno družbo.

// PIŠE IN FOTO: Cvetka Hedžet Tóth

Kako se ljudje v takih trenutkih odzovejo? Prvi očitni znak je izguba spontanosti, kajti začnejo se bati, strah jih je, nastaja svilnata varianta totalitarizma in ne upajo si govoriti naravnost in iskreno. Vse mogoče klevete, laži in podtikanja v politiki izpodrivajo pravičnost, ki je že od starih Grkov naprej veljala za najvišjo vrednoto politike. Fašizacija načrtno spreminja laž v politiko, iz lažjanja pa dela teror. Posamezniku, ki je izpostavljen takim pritiskom, ni lahko, vendar ne sme kloniti. Drugače povedano: nikakršne identifikacije z napadalcem si ne sme dovoliti, to je prvo, kar naj zelo resno upošteva. Iz zgodovine vemo, da so ljudi najbolj lomili prav s takšno identifikacijo, kajti žrtev je bila pod hudimi pritiski pripravljena deloma ponotranjiti očitano krivdo in človek se je zlomil.

V svetu, v katerem politika deluje z ustrahovanjem, iz zavesti ljudi prej ali slej izgine razlikovanje med resnico in neresnico, resnico in lažjo.

Všečno govorjenje, govor z nagobčnikom, pač ni demokracija. Ni najbolj tragično sprejemanje laži za resnico in njeno razvrednotenje in niti ni najhujše obrekovanje in obtoževanje resnice z lažjo; najbolj tragično je vsekakor uničenje človekovega čuta za orientacijo v

stvarnem svetu. Tega čuta ni brez svobode in spontanosti. V svetu, v katerem politika deluje z ustrahovanjem, iz zavesti ljudi prej ali slej izgine razlikovanje med resnico in neresnico, resnico in lažjo. To je fašizacija, ta tragični svet totalitarizma, svet, v katerem je resnica brez moči in svoboda zgažena, politična moč pa se uveljavlja s terorjem, četudi mehke variante.

Kakor koli že razumemo politiko oziroma politično dejavnost, je ta najprej samo človeška potreba in izhaja iz člo-

vekovih antropoloških in etičnih temeljev. Naj bo jasno povedano: podlaga za politiko oziroma za politizacijo je vsekakor človekov čut za pravičnost, ki je lasten vsem ljudem. Ob pojmu pravičnosti se politizacija sveta sooča tudi z etizacijo in spor med etiko in politiko je odpravljen, kajti politika se etiki pokloni – in politiki ostaja pravica ljudi sveta, so nam pojasnili številni humanisti. Tako po tej plati politični dejavnosti politika ni cilj, ampak samo in izključno zgolj sredstvo za etizacijo razmer v svetu.

Želja vseh nas ljudi je, da bi v svetu domovali; domovanje je naš ideal bivanja v tem kratkem življenju, ki ga živimo med rojstvom in smrtjo. Vsaj še ena vrednota

spremlja ljudi, in to je mir, skratka živeti varno in v miru. Toda prejšnji in zdajšnji vzori oziroma vrednote opozarjajo, da miru nikdar ne bo brez socialnega miru. Kapitalizem s svojo grozečo privatizacijo in uničevanjem socialne varnosti je nevarna bližina fašizacije sveta.

Za številne od nas je eden najprivlačnejših solidarnostnih vzorov prepričanje, da mora potreba ljudi po urejenem, brezplačnem zdravstvu in socialni na vseh ravneh in tudi potreba vseh lju-

Vse mogoče klevete, laži in podtikanja v politiki izpodrivajo pravičnost, ki je že od starih Grkov naprej veljala za najvišjo vrednoto politike.

di, vsakega, prav vsakega človeka po brezplačnem izobraževanju ostati socialno-solidarnostna vrednota. In nikdar, prav nikdar nič od zdravstva, sociale, izobraževanja ne sme biti pretvorjeno v ekonomsko kategorijo.

Kako razmišljati politično in tudi ustvarjati politiko? Vsekakor ne tako, da določen politični interes ustvarja kategorijo odvečnih ljudi, kajti takšno početje je namensko ustvarjanje zla. K odgovornemu političnemu delovanju spada še krepka porcija skrbi za prijateljstvo. Tudi po tem, kako neka politika skrbi za vrednoto prijateljstva, ocenjujemo etični naboj delovanja kake politične stranke. Temelj vrednote prijateljstva je dobro, ne zlo, in zakonodajalci si morajo prizadevati za slogo, ki je nekaj podobnega kot prijateljstvo, razdor, ki je temelj sovraštva, pa je treba preganjati in preprečevati. Že Aristotel je vedel, »da ima najvišja stopnja pravičnosti značilnosti prijateljstva«. Torej: tisti, ki lahko vplivajo, da bodo ljudje prijazni, naj iz politike ne delajo pogubne zasvojenosti, pri nas tako zelo očitno prepoznavne marsikje v sovražnem govoru, tudi v parlamentu in na javnih shodih. ■

Pogled dijakov na vojno in holokavst

Zgodba za sedanost – in prihodnost

Marca in aprila je na Gimnaziji Vič gostovala potujoča razstava Ana Frank – zgodba za sedanost, ki je kot mednarodni projekt nastala po knjižni predlogi Dnevnik Ane Frank, vanj se je vključila tudi Slovenija. Razstava se navezuje na njeno življenjsko zgodbo in na slavni dnevnik, ki ga je pisala med drugo svetovno vojno, ko se je morala s svojo družino in znanci zateči v skrivališče. Predstavljeno gradivo se ne navezuje le na njeno zgodbo, temveč tudi na še danes aktualne teme, kot so diskriminacija, kršenje človekovih pravic, empatija.

// PIŠE IN FOTO: Andrej Lenič

V teh spomladanskih dneh se spominjamo konca druge svetovne vojne, dni, ko je marsikdo z nasmehom na licu pričakal štiri leta dolgo uresničitev hrepenenja po svobodi in miru. Vendar pa ne moremo mimo žalostnega spomina na tiste, ki se v prvih dneh svobode niso mogli vrniti v objem bližnjih. V aprilskih dneh leta 1945 so namreč zahodni zavezniki med prvimi odkrivali grozote uničevalnih nacističnih taborišč Buchenwald, Mauthausen, Dachau, Bergen-Belsen, naši borci pa tudi nam bližnje taborišče Jasenovac – v popolno-

ljubljskega taborniškega rodu Rožnik, ki so obiskali potujočo razstavo z naslovom Ana Frank – zgodba za sedanost na Gimnaziji Vič v Ljubljani. Posebno razstave je, da po njej vodijo dijaki, stari prav toliko, kot je bila stara Ana Frank v času preživljanja največjega terorja in strahu.

Srednješolka Ana Bajt, dijakinja tretjega letnika viške gimnazije, ki je otrokom predstavila zgodbo Ane Frank, nam je povedala, da se s sošolci in učitelji o holokavstu predvsem pogovarjajo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta, te

posledic dogajanja v preteklosti in se tako precej naučimo. Danes na primer čutimo veliko odpora do beguncev, saj smo polni predsodkov in strahov.

Zavedanje zgodovine in dojemanje njenega sporočila za sedanost in prihodnost sta zelo pomembna prav za mlade, kot so Ana in njeni vrstniki, v današnjem času, ko se v svetu ustvarja umetno sovraštvo do drugače mislečih, drugačnih po videzu, veroizpovedi, spolni naravnosti ali drugi osebni okoliščini. Mladi so tisti, ki lahko spre-

Mladi so tisti, ki lahko spremenijo dogajanje v smer poštenja in sočutja. Le odprtost lastnih misli in poznavanje zgodovinske resničnosti lahko narod pripeljeta na pot poštenih vrednot.

Dijaka Ana in Jaša sta z zanimivo predstavitvijo zgodbe Ane Frank pritegnila otroško pozornost. Osemletni tabornik Gal pa je po ogledu razstave napisal: »Vojna je bila nesmiselna in ni prav, da so obsodili nedolžne ljudi.«

ma prazno taborišče so vstopili 3. maja. Da bi videli, ali je ohranjanje spomina na preganjanje in holokavst še živo, smo se pridružili skupini mladih tabornikov iz

teme pa se večinoma dotaknejo pri urah sociologije in zgodovine. Sama pravi, da se zgodovina lahko ponovi. Zato je po njenem pomembno, da se zavedamo

menijo dogajanje v smer poštenja in sočutja. Le odprtost lastnih misli in poznavanje zgodovinske resničnosti lahko narod pripeljeta na pot poštenih vrednot.

Manipulacije, prikrojevanje zgodovine ali celo zanikanje holokavsta, kar se trenutno dogaja v nekaterih političnih strukturah pri nas in v bližnjih državah, lahko družbo hitro zapeljejo v sprejemanje nestrpnosti, sovraštva in nasilja. Zato je treba govoriti o grozodejstvih, ki jih povzročata sovraštvo in nestrpnost. Enajst milijonov nedolžnih žrtev samo zato, ker so imele denimo poljski ali srbski priimek, ker so častile drugega boga, so nasprotovale izkoriščanju in nasilju ali so preprosto brez razloga padle v nemilost brezčutnih rabljev, ne more biti le ena izmed števil, o katerih priča zgodovina. Gre za ljudi, ki so nekemu bili hčere, sinovi, matere, očetje, prijatelji, ljubezni. Številni se namreč, tako kot Ana Frank, ki je umrla le slaba dva meseca pred koncem vojne, niso mogli veseliti tistih prvih majskih dni, dni svobode in miru. ■

Pohod po poti Marka Redelonghija

Malo znani beneški partizan in slovenski narodni heroj

V spomin na junaškega partizana Marka Redelonghija bodo Plainska družina Benečije, Planinsko društvo Kobarid, krajevna organizacija ZB Kobarid in A. N. P. I. Nadiških dolin v nedeljo, 15. maja, pripravili pohod Po poti Marka Redelonghija iz rodne vasi Zapotok do Podbele in Sedla, kjer je pokopan, in dalje do spominskega znamenja za Breginjem, kjer je padel.

// PIŠE IN FOTO: **Vojko Hobič**

Marko Redelonghi se je rodil v vasi Zapotok (občina Podbonesec) v Benečiji 24. aprila 1912. Njegov oče Bernard je bil kmet in kovač. Z ženo Alojzijo sta težko preživljala šestčlansko družino. Doma so govorili v beneškem narečju, italijansko se je Marko naučil šele v šoli in vojski. Doma je poprijel za vsako delo. Kuhal je žganje in ga skrivaj prodajal okrog. Pot ga je pripeljala v Podbelo na Breginjsko, kjer je spoznal Marijo Kramar, se leta 1937 z njo poročil in preselil k njeni družini. Spoznaval je fašistično oblast in postal njen sovražnik. Ker je prepeval protifašistične pesmi, so ga za nekaj dni tudi zaprli.

Z ženo sta leta 1942 odšla na sezonsko delo na neko kmečko posestvo v Nemčiji, kjer sta spoznala vojne ujetnike iz Rusije in Francije. Po vrnitvi domov je Marko delal kot drvar na Miji na Kobariškem, na začetku leta 1943 pri graditvi elektrarne v Trnovem pri Kobaridu in poti na Polovnik. Tu je prvič prišel v stik s partizani. Dajal jim je razstrelivo, ki ga je izmaknil iz skladišča,

Kobariške republike je na tem območju nastalo več partizanskih čet: Breginjska, Nimiška, Nadiška, Hlodiška, Idrska in Bovška. Nimiško četo je v zahodni Benečiji ustanovil in vodil Marko Redelonghi. Četa je s priključitvijo Breginjske in Nadiške čete narasla v 4. bataljon brigade Andreja Manfreda. Nemci so z več strani pritiskali na Kobariško republiko, a jim ni uspelo prebiti partizanskih obramb. Najhuje so pritiskali z bovške strani, kjer je Redelonghijev bataljon branil Žago in Učjo. Šele po velikih žrtvah so se umaknili pred premočnim sovražnikom.

Po padcu Kobarida se je Redelonghijev bataljon v sklopu 18. brigade umaknil čez Nadižo in se povzpел na Matajur. Nemci so 9. novembra 1943 brigado obkolili in jo napadli. Marko je dolgo s težko strojnico – bredu zadrževal Nemce, dokler se glavšina partizanov ni umaknila. Nato se je s svojo enoto premaknil na Breginjsko.

Največji uspeh in odmevnost je Redelonghi dosegel z napadom na letališče Beleveder blizu Vidma. Napad je prip-

sobili civilno stražo, potem so ob drugi uri zjutraj z bombami uničili nemško patroljo, poveljniško stavbo in vse barake, v katerih je bilo veliko streliva in letalskih bomb. Medtem so borci uničili devet letal, dva tovornjaka in osebni avto. Napad je trajal le dobre pol ure, potem so se partizani umaknili. Imeli so dva lažje ranjena borca.

Ob vrnitvi v tabor so zvedeli, da so Nemci napadli njihovo taborišče v Pla-

Spomenik beneškemu partizanu in narodnemu heroju v Starem selu pri Kobaridu

Največji uspeh in odmevnost je Redelonghi dosegel z napadom na letališče Beleveder blizu Vidma. Napad je pripravil Pietro Marcandelli - Mark, vodil ga je Redelonghi.

in jim prenašal obveščevalne podatke. Fašisti so ga odkrili, zato so ga za pet mesecev zaprli v Pisticci v Kalabriji. Že med prebivanjem v Podbeli je bil ustanovljen vaški odbor OF, ki ga je vodil njegov tast.

Po kapitulaciji Italije se je število italijanskih partizanov hitro povečevalo tudi v Beneški Sloveniji. Ob nastanku

ravil Pietro Marcandelli - Mark, vodil ga je Redelonghi. Sodelovalo je 57 partizanov: devet državljanov Sovjetske zveze, šest Italijanov, en Nemec, drugi so bili iz Benečije, Rezije in s Kobariškega. Iz tabora v Plazeh za Breginjem so odšli 11. marca 1944 skozi Brezje do Karnah-te. Pri Poljani so počakali na noč in 13. marca začeli napad. Najprej so onespo-

zeli. Mrtvih je bilo 22 mladih fantov, ki so se komaj pridružili partizanskim enotam. Enota se je potem čez nekaj dni premaknila v Ravne za Robidiščem, kjer so v stajah prenočili. Zgodaj zjutraj 17. marca so jih napadli Nemci. Padel je komisar bataljona Dušan Lušin, Marko Redelonghi je bil z dumdumko ranjen v gleženj. Še isti dan so ga prenesli na njegov dom v Zapotoku.

Mesec pozneje je Marko že toliko ozdravel, da se je z berglami lahko opiral na nogo. S svojimi partizani se je po-

tem utaboril za Breginjem, in ko so 5. maja 1944 taborili, so jih obkolili Nemci (ni jasno, ali so bili izdani). Marko je svojim borcem ukazal, da se umaknejo. Sam zaradi noge ni mogel z njimi. Ob njem je ostal njegov prijatelj Just Vrečar iz Borjane, ki ga ni hotel zapustiti. Bojevala sta se s premočnim Nemci in padla pokošena od strelav. Nemci trupla niso prepoznali. Našli pa so pisno njegovega očeta, zato so 11. maja prišli v Zapotok in očeta zasliševali, kje je sin. Ker jim ni ničesar povedal, so v vasi zbrali vse prebivalce in ga pred njimi ustrelili.

Tako se je končala življenjska pot Marka Redelonghija - Benečana. Pokopan je na vaškem pokopališču v Sedlu. Nemci so Redelonghija razglasili za najnevarnejšega bandita v širši okolici.

Vera Kramar, sestra njegove žene Marije iz Podbele, se dobro spominja Marka. Pravi, da so ga Nemci hoteli na vsak način ujeti živega. Ko je bil ranjen, je zanj skrbel duhovnik v njegovi vasi. Ko so ga prenesli v Breginj, je bil najprej pri družini, ki je štela pet otrok, od tod so ga prenesli nad Breginj. Ko ga je videla neka ženska v gozdu, je šla k župniku, on pa je to informacijo sporočil naprej. 5. maja so jim v Podbelo prišli povedat, da je padel. Vera trdi, da se je Marko glede na svoj značaj ustrelil sam, saj ni hotel pasti v roke Nemcev. Za svoje junaštvo je bil leta 1951 odlikovan z redom narodnega heroja. ■

Resevna nad Šentjurjem

Marjanca Gorenšek:

Moji spomini na tragedijo

Na Resevni v občini Šentjur so se sredi marca tradicionalno poklonili spominu na tragične dogodke leta 1945, ko je nemški okupator obkolil borce in borke 2. bataljona Kozjanskega odreda. V boju je padlo kar 82 bork in borcev, o čemer je na letošnji slovesnosti spregovorila udeleženka teh dogodkov **Marjanca Gorenšek - Katja**.

»Kot udeleženka NOB sem na Resevni pred 71 leti, natančneje 18. marca 1945, doživela žalosten dogodek, ki ga nikoli nisem pozabila. Na predvečer tega dne smo se aktivisti zbirali pri domačijah v bližini Resevne, da bi naslednji dan lahko pravočasno prišli na zbor, ki naj bi ga vodil predsednik OF Milan Žagar, učitelj iz Šentjurja. Na zboru naj bi sodelovali zaščitni vod, 13. Bračičeva brigada, ki se je tedaj bojevala v Šentrupertu, in 2. bataljon Kozjanskega odreda. Prireditve bi potekala pred koncem druge svetovne vojne, a nam je ni uspelo izvesti, ker je okupator pritiskal z vseh strani, zapiral nedolžne ljudi, požigal šole, obešal talce v Celju in na Stranica pri Frankolovem, skratka, izbrisati je hotel vse na svoji zemlji.

Na srečanju smo z veseljem pričakovali Cvetko Jerin, članico Okrožnega komiteja Skoj, in Dušana Laha, pomočnika načelnika veterinarskega odseka pri glavnem štabu NOV Slovenije. Na predvečer srečanja sta se Cvetka Jerin in Dušan Lah napotila v dolino k staršem v Šentjur, da bi nam naslednji dan na mitingu povedala sveže radijske in druge zavezniške novice o vojaških premikih. Ko sta se vračala proti zasneženi Resevni, sta naletela na nemško zasedo in v spopadu sta bila oba hudo ranjena. Dušan je Cvetko s težavo prinesel v naročju k družini Knafelc. Pri teh dobrih ljudeh smo se namreč partizani pogosto ustavljali in varno spočili. Cvetka je tu izkpravela, kmalu za njo je izdihnil tudi Dušan. Po nekaj dneh od te tragedije nam je s pomočjo domačinov uspelo izkopati grob, kamor smo ju položili in se tiho poklonili junakoma, ki sta med brezami in smrekami prelepe Resevne sredi najlepše mladosti izgubila življenje.

Na spomeniku se zrcali njun portret, besedilo pa je posvečeno vsem takrat padlim borcem 2. bataljona Kozjanskega odreda, zaščitnega voda okrajnega komiteja KPS in drugim aktivistom OF,« je Marjanca Gorenšek - Katja obudila spomin na tiste tragične dni.

Slovesnost sta tudi tokrat pripravila Združenje borcev za vrednote NOB in KO združenja borcev NOB Šentjur sku-

Marjanca Gorenšek - Katja med svojim govorom (Foto: arhiv Občine Šentjur)

paj z Mestno skupnostjo Šentjur in KS Šentjur-Rifnik.

Slavnostni govornik je bil podžupan Občine Šentjur **Robert Polnar**, zbrane je nagovoril tudi Bogomir Ulbing, predsednik šentjurske borčevske organizacije. Prireditve sta se udeležila tudi Stane Mele, predsednik pokrajinskega sveta ZZB Savinjskega območja, in podpolkovnik Slovenske vojske Bojan Langerholc. V kulturnem programu so nastopili pevci MPZ Skladateljev Ipavcev Šentjur in otroci Osnovne šole Franja Malgaja v Šentjurju. ■

Spomin na Karla Popita - Draga

Po Primorskem kot spremljevalec Lidije Šentjurg

Borec Karel Popit - Drago je bil doma v Žibršah nad Logatcem. Izhajal je iz zavedne družine, ki se je že leta 1941 pridružila OF, spomladi leta 1942 pa so trije bratje odšli v partizane, v 2. bataljon novoustanovljenega Dolomitskega odreda. Brata Jože in Karlo sta ostala v bataljonu, Franc pa se je vrnil v logaški rajon, ki je bil takrat v okolici Kališ nad Logatcem.

// PIŠE: **Jože Simčič Jelen** // FOTO: **osebni arhiv**

Po njihovem odhodu v partizane so Italijani na začetku novembra leta 1942 z več tovornjaki prišli k domačim in izropali iz hiše vse, kar se je dalo odpeljati, preostale družinske člane s štirimi majhnimi otroki pa so odpeljali najprej v gornje-logaški grad, kjer so bili zaprti štirinajst dni. Za rešitev otrok iz zapore sta se zavzela zakonca dr. Jože in Berna Gostiša s Kalc in družina Rečanovih iz Žibrš. Otroke so kmalu izpustili in so jih v varstvo vzele dobre družine iz Logatca, očeta Franca Popita in njegovi dve hčeri, Marijo in Tončko, pa so Italijani odpeljali v taborišče Gonars. Hčerko Ivancko sta vzela zakonca Gostiša, druga dva otroka pa družina Rečanovih.

Jože Popit - Skobec, ki je bil v 2. bataljonu Dolomitskega odreda, je v bojih z Italijani padel spomladi leta 1943 na Ključu nad Horjulom, brat Franc, ki je bil v logaškem rajonu, pa je padel 16. februarja 1944 pod streli logaških domobrancev, ko se je po težki bolezni zdravil pri družini Rečanovih v Žibršah.

Spomladi leta 1943, ko je bil ukinjen Dolomitski odred, je Drago odšel z drugimi borci na Dolenjsko v novoustanovljeni Levstikov bataljon, iz katerega je pozneje nastala Levstikova brigada. Poleg svojega bojnega območja Dolenjske in Kočevskega je brigada občasno delovala tudi na območju Hrvaške, vse do Karlovca.

Po kapitulaciji Italije je preizkušeni dolomitski borec in poveljnik Rudolf Hribernik - Svarun od glavnega štaba NOV in POS Slovenije dobil nalogo, da zbere nekaj borcev iz prvega Dolomitskega odreda in z njimi odide v Dolomite. Tam je prevzel Logaški bataljon in s prispelimi borci drugih enot ustanovil

2. dolomitski odred. Med borci, ki so prišli s Svarunom, je bilo tudi 20 borcev iz Hotedršice, z Ravnika in iz Žibrš, med njimi tudi Drago Popit. Odred je v tej sestavi deloval le dober mesec dni, njegovi borci pa so prešli v Prešernovo in Vojkovo brigado. Drago je bil pozneje premeščen v zaščitni bataljon 9. korpusa.

Ko se je poleti leta 1944 na Primorskem nekaj časa zadrževal Miha Marinko, tedaj član SNOS in CK KPS, so Draga kot izkušenega borca določili

Karlo Popit-Drago in Lidija Šentjurg v Cerknem leta 1944

Mihi za spremljevalca. Po vrnitvi Marinko na Kočevsko je Drago postal spremljevalec Lidije Šentjurg, članice CK KPS. Prav poletju časa leta 1944 so se na Primorskem pripravljali na volitve članov krajevnih narodnoosvobodilnih odborov in okrajnih skupščin. V pripravah na te volitve so bila v več krajih organizirana množična predvolilna zborovanja, na katerih je poleg drugih nastopala tudi Lidija Šentjurg. V tem času sta z Dragom Popitom prek-

rižarila slovensko Primorje in posebej briško-idrijsko okrožje. Eno takih množičnih zborovanj je bilo 9. julija 1944 pod Kožbanom, kjer se je zbralo približno 1.500 domačinov in nekaj partizanov. Uvodno besedo na tem velikem zborovanju je imel član okrožnega odbora OF Edko Ferjančič, župnik iz Kojskega, za njim pa so spregovorili še Jože Srebernič, Leopold Krese - Jošt, Lidija Šentjurg, angleški major Arthur Tucher, načelnik štaba Briško-beneškega odreda Tine Remškar in predstavnik garibaldincev.

S tega zborovanja je jasno razvidno, da je duhovništvo v slovenskem Primorju podpiralo ljudi in narodnoosvobodilno gibanje. Lidija Šentjurg in Drago pa sta obiskala še več podobnih zborovanj.

Po končani vojni se je Drago demobiliziral iz vojske. Želel je obdelovati zemljo, ker pa doma ni bilo možnosti za vse, ki so se vrnil, sta se februarja leta 1946 s sestro Tončko podala na vzhodno Šta-

jersko, v Sveti Jurij ob Ščavnici, kjer naj bi dobila zemljo za obdelavo. Tam pa so Draga takoj zaposlili na oddelku za gospodarstvo okraja Gornja Radgona. Že po dobrem letu se je preselil v Kočevje, kjer je vse do upokojitve služboval kot voznik in politični aktivist na komiteju okraja Kočevje. Tu si je ustvaril družino in z njo preživel večino svojega življenja, dokler ga ni težka bolezen položila v posteljo in decembra leta 1976 pahnila v prezgodnjo smrt. ■

Grahovo, razdvojena vas

Ob obletnici postavitve sramotnega spomenika

Nova Slovenska zaveza je 6. aprila 2014 v Grahovem pri Cerknici priredila spominsko mašo in slovesnost ob blagoslovu spomenika 32 domobrancem in trem civilnim žrtvam, ki so 24. novembra 1943 umrli v požgani postojanki. Očitno nekateri razumejo zgodovino tako, da so partizanske enote napadle Nemčijo in Italijo, ki sta se temu napadu uprli in za pomoč prosili domobrance in belogardiste, da se osvobodijo terorja partizanskih enot, ker sami tega ne zmoreta.

// PIŠE IN FOTO: Andrej Škapin, Gibanje Puntarji

Iz napisa na tem zidu sramote v Grahovem pri Cerknici z besedilom »Na tem kraju so leta gospodovega 1943 posadko domobrancev slovenske narodne vojske s topovi in ognjem pobili komunisti, bratje po rodu, tujci po misli.« je razbrati, kot da so samo komunisti iz partizanskih enot napadli domobranksko postojanko, vsi drugi borci (domoljubi in zavedni Slovenci) pa so se tega napada vzdržali in med tem bojem verjetno malo počivali, igrali karte, šah ... ne me hecat ... Nikjer ne svetu razen v Sloveniji ne častijo kolaboracije, še manj, da bi kolaborantom postavljali spomenike. Povojno mladino v Nemčiji je še danes sram početje njihovih dedov in staršev med drugo svetovno vojno po Evropi in Rusiji.

Za obuditev zgodovinskega spomina je treba vedeti, da sta domobranksko postojanko napadli Tomšičeva in Šerčerjeva brigada, v katerih so se zbrali domoljubi in zavedni Slovenci z namenom, da osvobodijo lastno zemljo, ki so jo okupirali fašisti in nemške enote. Okupatorju se je takrat uprl ves zavedni slovenski

Spomenik žrtvam NOV. Foto: Bojan Jeram

narod, KP pa je bila takrat edina, ki je bila pripravljena, in je ta upor tudi organizirala. Partizanske enote so navsezadnje edina vojska, ki so jo zavezniki priznali kot zaveznike v boju proti okupatorju na tem delu Balkana. Kot svoje zaveznike niso priznali ne bele garde, ne domobrancev, ne ustašev, ne četnikov ...

Vlogo in pomen domobrancev je najbolje pojasnil SS-general Ervin Rosemer, ki je bil leta 1946 obsojen na smrt, saj je bila SS po sodbi mednarodnega nürnberškega sodišča razglašena za zločinsko organizacijo. Na slovenski domobrankski prisegi 20. aprila 1944 je ta zločinec dejal: »Dne 24. septembra 1943 sem izdal povelje za ustanovitev slovenskega domobranstva. S pomočjo velikonemškega rajha smo vas izvezbali, oblekli in oborožili. Danes ste nastopili prisego, da se boste skupaj z nemško vojsko, z vojaško SS in policijo borili za svobodno, čisto

Evropo. Sprejemam vas tedaj v borbeno skupnost svojih vojakov in vas, tovariši iz slovenskega domobranstva, prisrčno pozdravljam. Vaš škof vas je to jutro pripravil. Čistega srca stojite tu, da bi položili zaobljubo vojaka.«

Še posebej zaradi postavljenega domobrankskega zidu sramote se vsako leto na dan napada na Jugoslavijo od leta 2014 naprej za zidom sramote zberemo Puntarji, antifasisti in vsi zavedni Slovenci ter se poklonimo padlim borcem NOV pred našim, partizanskim spomenikom. Tako je bilo tudi letos in bo v prihodnje vsako leto na ta dan. Zelo dobro namreč vemo, kdo je bil napadalec, kdo kolaborant in kdo branitelj, ki je zmagal. Tega se zavedajo tudi vsi na prireditvi nastopajoči govorniki, recitatorji in pevci. Hvala vsem. Vsako leto nas je več in tako bo v prihodnje. ■

Nekdanja taboriščnica **Anna Zetko Dobnik** ob obisku taborišča Bergen-Belsen

Morala sem se vrniti, da se spomnim svojih mrtvih prijateljev

Pešce na vhodu podzemne železnice na prometnem berlinskem trgu zbode v oči preteklost: velika črna tabla z rumenimi črkami našteva imena ducata nacističnih taborišč smrti. »Tega kraja groze nikdar ne smemo pozabiti,« svari opozorilo v nemščini. Vse naokrog vlada živahen vrvež, ljudje hitijo na vse strani, promet je gost. Izberem dve imeni: Ravensbrück in Bergen-Belsen. To sta taborišči, ki ju je preživela moja mama; mesti, ki sva ju obiskali med družinskim izletom po Nemčiji.

// BESEDILO IN FOTO: **Verena Dobnik**

Belsen je taborišče, v katerem je Anna Frank umrla zaradi tifusa le nekaj tednov prej, preden so vanj prišli britanski osvoboditelji. Za to boleznijo je bolehal tudi **Anna Zetko**, zdaj Dobnik, moja mama. Vzdržala je dovolj dolgo, da so jo rešili z medicinsko pomočjo. Po več kot pol stoletja se je vrnila s svojim možem – mojim očetom in menoj. Prepotovala je isto pot kot med vojno in nama pokazala kraje, ki so se ji za vedno vtisnili v spomin. Med približevanjem Belsnu smo se v taksiju peljali mimo jarka, v katerem so se mrtvi zgrudili nekateri zaporniki, ko so šli čez polja. Tako takrat kot zdaj so se v bližini igrali otroci in pasle krave. Na vsakem koraku tega potovanja je preteklost pronicala v sedanjost. Prešinilo me je: taborišče ne živi več – in nihče več ne umira tukaj. Končalo se je. Svobodno lahko zadihamo.

Danes v Berlinu skorajda ni več sledov vojne, le tu in tam je kakšna za vedno zaznamovana stavba. Sedemdeset odstotkov glavnega mesta so zavezniki zbombardirali, a zdaj v tem mestu z veliko sočutja do žrtev vojne nastaja nova, privlačna arhitektura. Naš družinski obisk pa je postal svojevrstno zmagoslavje: z vrnitvijo na kraj iztrebljenja smo sklenili krog in bili sprejeti z nasmeški in kavo.

»Imela sem občutek,« je povedala mama, »da moram spet videti te kraje in po toliko letih podoživeti spomine ter prinesiti rože prijateljem, ki so tukaj umrli.«

Aretacija in pot v taborišče

Jeseni leta 1944 je bila Anna Zetko, ki se je rodila na slovanskem ozemlju pod italijansko upravo (zdaj je to območje del neodvisne Slovenije), stara 19 let, vzgojena je bila v rimskokatoliški veri. Delovala je v protifašističnem odporu, zato so jo skupaj z več mladimi aretirali v Trstu. Najprej so priprte mučili z elektrošoki, da bi iz njih izvalili imena sodelavcev, a zaman. Potem so jih v zaklenjenih živinskih vagonih deportirali v Nemčijo. »V devetih dneh se je stanje v vagonih slabšalo, in ko je vlak prispel v Berlin, ni bilo več znosno,« je povedala mama. Prizora, ko je le splezala iz vagona, se takole spominja: »Stali so tam z mitraljezi v rokah.« Ujetniki so iz Berlina potovali kakšno uro in pol na sever do mesta Fürstenberg, nato pa v taborišče Ravensbrück.

Naš družinski izlet je srhljivo natančno sledil tej poti, le da smo bili na lepem vlaku, polnem prijetnih družin na enodnevem izletu na podeželje. Nekateri so imeli s seboj kolesa in košare za piknik. Ko smo prispeli do vrat taborišča, je mama rekla: »Tega vhoda se zelo dobro spomnim.« Prepoznala je stopnice, po katerih so se prišleki vzpenjali do prostora s šobami za prhanje na stropu. »Tukaj so nam pobrali vsa oblačila, kovčke, vse imetje.« Ljudi so prisilili, da so se oprhali, ter jih mokre in gole odvedli do pulta, za katerim je osebje taborišča vanje lučalo rabljena oblačila, pa naj so se prilegala ali ne. Na hrbtni strani oblačil so bili z oljnimi bar-

vami narisani veliki križi. Po prvi noči v zasilnih šotorih je moja mama prosila paznico za robček. »Pogledala me je, izza pasu potegnila bič in me udarila po hrbtu. To je bil njen odgovor. Od takrat nisem nikdar več nič spraševala.«

Ko smo prispeli v Ravensbrück, je bilo tam po naključju nekaj študentov iz berlinskega kampusa Univerze v Stanfordsu in zgodovinar taborišča nas je vprašal, ali lahko ogled opravimo skupaj. Moja mama je na koncu postala priložnostna vodnica. Ustavili smo se pred nekim

Anna Dobnik ob obisku nekdanjega koncentracijskega taborišča Bergen-Belsen

zidom, vse je bilo tiho razen ptičev. A nekoč so tukaj odmevali strelji – strelji nemških vojakov, ki so ubijali zapornike. Večino trupel so upepelili v pečeh. Druge so odnesli čez zelenico do idiličnega jezera in jih tam odvrgli. »Nekatero ženske so v taborišču rodile in Nemci so novorojenčke zavrgli. Nekoč sem v

snegu videla nekaj mrtvih dojenčkov,« je mama pripovedovala ameriškim študentom, ki so stali okrog nje kakor vkopani. Pozneje so ji pisali: »To, kar sem slišal od vas, mi bo v življenju prišlo zelo prav. Zdaj poznam pomen miru,« je napisal eden od njih, James Ollunga. Kathy Elsbury je napisala: »S svojo pripovedjo in resničnim prikazom vojne ste na nas naredili močan vtis.«

»Prvo, ledeno mrzlo noč v taborišču so mi med spanjem ukradli naglavno ruto,« je mama pripovedovala študentom. Zjutraj ji je neka zapornica na vratih barake namignila, naj pride bliže. »Na tako mrzel dan nimaš ničesar na glavi?« je rekla starka, si snela volneno kapo in jo nadela mami. »Kaj pa vi?« je mama vprašala žensko. »Ne misli name, pojdi, kamor moraš iti. In glej, da ti bo toplo!« je odgovorila starka. Mama se ji je zahvalila, videla pa je ni nikdar več. »Ta kapa me je grela do konca vojne. V tisti mrzli zimi, ko si lahko umrl od prehlada, me je ohranila pri življenju.« Kapa ima za mamu globlji pomen: »V tem peklu je nekatere res skrbelo za druge in razmišljali so, kako pomagati.« V moji družini smo te zgodbe občasno že obujali za mizo. Tokrat pa je bilo zaradi kraja njihovega nastanka drugače. »Na vsakem koraku se spominjam, kaj se je kje zgodilo,« je rekla mama.

Iz preteklosti v današnji čas

Osrednja stavba ravenbrüškega taborišča še stoji. Barake so uničili, zemljišče, na katerem so nekoč stale, pa ostaja prazno polje, prekrito z gramozom. Pusta črnina me je spominjala na dni po terorističnem napadu, ko sta se zrušila dvojčka trgovinskega centra in Manhattan, kjer živim, zavila v prah. V Nemčiji sem tako kot v New Yorku po 11. septembru 2001 začutila blaznost, ki je napajala tako naciste kot sodobne teroriste, a tudi naš gon po preživetju.

Zidane peči v Ravensbrücku so zdaj hladne, njihova železna vrata pa odprta in okrašena z rožami. Izleti, kot je bil naš, so za starejše nemške učence obvezni. »Ne mislite, da si lahko po današnjem ogledu samo umijete roke in se vrnete domov,« jim je zabičal zgodovinar in pedagog taborišča Matthias Heyl. Moja mama je trenutek osvoboditve opisala takole: »Pripeljal se je velik siv tank z belo zvezdo. Vprašali smo se, čigav je, saj ni bil nemški. Naenkrat se je na tanku prikazal mož in v različnih jezikih razglašal: 'Svobodni ste!«

Avtorica prispevka **Verena Dobnik** je novinarka ameriške agencije Associated Press. Zapis je pripravila za svojo agencijo leta 2005, ko je taborišča obiskala skupaj s svojimi starši in z mamu obujala spomine na njeno internacijo. Prispevek objavljamo v dogovoru z avtorico in na njeno željo, saj upa, da se morda kdo od naših bralcev še spominja njene mame. Za prevod so poskrbeli v Založbi Pivec, mednaslovi in oprema besedila so redakcijski.

Na poti z vlakom leta 1945, ko so jih iz Ravesbrücka odpeljali v Belsen, ujetniki niso imeli niti vode, oblazinjeni sedeži pa so bili polni uši, ki so prenašale tifus. Nemška vojska je ujetnike umikala iz krajev, ki so jih zasedali zavezniki. V Belsnu je primanjkovalo hrane in pribora. »Na drugi strani ograje so bili moški ujetniki in vprašale smo jih, kje bi lahko dobile skodelico,« se spominja mama. »Odvrnili so: 'Vzemite jo od koga, ki je umrl.'« Med hojo po Belsnu se mi je prikazovala ta skodelica.

Dokazno gradivo

Ko so 15. aprila 1945 v taborišče prispele britanske enote, so s seboj pripeljale filmsko ekipo, da je naredila posnetke, ki so jih pozneje zmontirali s pomočjo Alfreda Hitchcocka. Posnetki ostajajo eden najbolj grozljivih prikazov nehumanosti. Kolikor daleč nese pogled, je bilo približno 40.000 komaj živih ljudi in najmanj 10.000 razpadajočih trupel. V dokumentarcu je tudi scena z visoko vitko žensko, ki se gredoč oklepa obtolčene pločevinaste sklede, da bi dobila prvo hrano v Belsnu po osvoboditvi. Podobe se ne da zgrešiti: ta ženska bo postala moja mama. Posnetek so kot kratke novice predvajali v italijanskih kinematografih. Videl ga je prijatelj mojih starih staršev in odhitel je k njim domov z novico, da je hči, ki si jo imeli že za mrtvo, preživela.

Anna Dobnik, z dekliškim priimkom Zetko, se je rodila leta 1925 v Senožečah, v vasi, ki je bila tedaj pod Italijo. Obiskovala je italijansko šolo, najprej v bližini Bologne, zatem pa v Trbižu in Devinu, kamor se je tudi vrnila iz taborišča. Leta 1961 je skupaj z možem in hčerko odšla iz Slovenije, od leta 1967 živi v bližini Bostona v ZDA.

mov z novico, da je hči, ki si jo imeli že za mrtvo, preživela.

Belsen je zdaj prostrana travnata pustinja, prepređena s potkami. Spomeniki stojijo v spomin žrtvam, pripadnikom ducatov narodov, ki so jih sem pripeljali, da se nikdar več ne bi vrnili. Sprehodili smo se mimo velikih štrikotnih zaplat vresja, obrobjenih s kamni. To so množični grobovi, nekoč globoki jaški, v katere so moški ujetniki vlačili trupla, medtem ko so jih ženske v jamah z lopatami zakopavale. »Neka ženska je bila tako šibka, da je omahnila na tla poleg lopate in obležala. Nismo se je smeli dotakniti, saj bi nas esesovski paznik ustrelil,« se spominja mama.

Ta ženska se pojavi še v nekem drugem spominu. Ko se je mama na svoj dvajseti rojstni dan, 23. februarja 1945, zbudila, je sneg naletaval skozi razbito okno. Pred zoro je odšla iz barake in se postavila v skupino tresočih se ujetnikov, ki so jih nacisti lajajoče preštevali. Ko se je vrnila v barako, jo je čakalo presenečenje. Prijateljica ji je začela peti: »Vse najboljše.« »Nora si, da poješ tukaj!« ji je ženska na bližnjem pogradu rekla v italijanščini. Prijateljica je odvrnila, da bo pesem pomagala moji mami, da bi si lažje predstavljala, kako ji njena mama za rojstni dan prinaša skodelico vročega kakava. »To je edini način, da preživimo,« je prijateljica povedala ženski. Isti ženski, ki se je pozneje mrtva zgrudila med kopanjem množičnega grobišča.

Kdor se je v taborišču samo za hip vdal v usodo, je kmalu umrl, telo je omagalo skupaj z dušo, pove moja mama. Po koncu vojne je še dva meseca ostala v Nemčiji, da je okrevala, potem se je vkrcala na vlak za Italijo, kjer je presenetila starše. Postala je novinarka in spoznala mojega očeta, ko ga je intervjuvala kot mladega zdravnika, ki je preživel vojno grozo in tuberkulozo.

Imena umrlih in preživelih taboriščnikov Belsna so navedena v knjigi, nenehnem projektu uslužbencev v taboriščnem muzeju, ki jo posodablja s pogovori s še živečimi zaporniki. Novejša izdaja vsebuje tudi ime moje mame. »Takoj po vojni se med okrevanjem od tifusa zaradi izčrpanosti nisem mogla spomniti svojega imena in od kod prihajam. Le počasi sem se podatkov spet spomnila in jih zapisala. In zdaj ko se tukaj sprehajam, se spominjam časa, ko se nisem mogla spominjati.« ■

Spominska slovesnost v Železni Kapli

Nove oblike spominjanja in izročila

Tradicionalna spominska prireditev v Železni Kapli je postala glede na letošnjo 75. obletnico ustanovitve OF prostor za hvaležen poklon vsem, ki so pomagali zasidrati odporniški duh tudi med Slovenci na Koroškem, pa čeprav jih je kar 183 moralo plačati krvni davek.

// PIŠE: **Andrej Mohar** // FOTO: **Franc Wakounig**

Spisek imen na spomeniku v Železni Kapli ponazarja, da so bili prvi odbori OF na Koroškem ustanovljeni prav tam in da je bila jeseni leta 1942 v Železni Kapli ustanovljena tudi prva koroško-slovenska partizanska enota, ki je od prvotno enajstih borcev spomladi 1943 prerasla v 1. koroški bataljon. Poveljeval mu je Franc Pasterk - Lenart, a le za kratek čas, saj je bil pri napadu na žandarmarijsko postajo v Mežici hudo ranjen in je za posledicami umrl v noči s 3. na 4. april 1943.

v Železni Kapli poseben poklon Zveze koroških partizanov in prijateljev protifašističnega odpora. Predsednik borčevske organizacije Milan Wutte je med drugim dejal, da smo koroški Slovenci posebej ponosni na to, da z literarnimi deli »naših nekdanjih borcev in bork ohranjamo spomine na polpreteklo zgodovino«. Konkretno je Wutte imenoval pred kratkim umrlega Antona Haderlapa; v ospredje pa je postavil tudi zgodovinske romane Maje Haderlap in nešteti drugih, vse do Lipeja Kolenika.

Če je Wutte nekoliko podvomil o

Slavnostni govornik, medijski umetnik Ernst Logar

»Šele z lastnimi poizvedovanji sem ugotovil, da moj ded ni padel kot vojak v vojni, temveč da je sodeloval s partizani in so ga zaradi "veleizdaje in razkranjanja bojne moči vojske" 7. aprila 1945 ustrelili pripadniki SS.«

Ernst Logar

Med udeleženci slovesnosti so bili med drugimi Matjaž Kmecl, slovenski konzul Urban Gantar, predstavniki Zveze koroških partizanov, odbornik Kelich, predsednik Wutte, tajnik Mohar, zborovodja Božo Hartman, recitator Franci Sadolšek (z leve) in koroški borec Bogdan Mohor - Ston (spredaj).

Številni so tukaj izgubili svoje življenje, saj so se nacisti panično in razkačeno odzvali na oborožen odpor znotraj »rajha«. Na odpor, ki je – spet izhajajoč iz Železne Kaple – dosegel tudi druge dimenzije: tu je bila ustanovljena tudi Antifašistična fronta žena, od tod in iz okolice so prišli prvi koroški politični predstavniki NOB. Prav njim in vsem padlim je veljal na letošnji slovesnosti

evropski perspektivi, ga je v svojem pozdravnem nagovoru zavrnil podpredsednik Združenja zveze borcev NOB Slovenije Matjaž Kmecl, ki je poudaril, da brez evropske komponente ne bi bilo pozitivnih premikov. Med slednje je uvrstil nastop krškega škofa Aloisa Schwarza na spominskem pohodu na Arihovo peč, pa tudi blagoslov domačega župnika Poldeja Zundra na proslavi v Železni

Kapli. Hkrati je Kmecl poudaril, da je to pravilno pojmovana sprava, po kateri bi se lahko zgledovali tudi drugod.

Slavnostni govornik, medijski ustvarjalec Ernst Logar, pa je med drugim dejal, da je šele ob ukvarjanju z zgodovino protifašističnega upora koroških Slovencev odkril tudi lastne korenine: »Šele z lastnimi poizvedovanji sem ugotovil, da moj ded ni padel kot vojak v vojni, temveč je sodeloval s partizani in so ga zaradi ,veleizdaje in razkranjanja bojne moči vojske' 7. aprila 1945 ustrelili pripadniki SS.«

Prireditev, ki sta jo s svojim nastopom popestrila Moški pevski zbor Valentin Polanšek z Obirskega in recitator Franci Sadolšek, pa je izzvenela v zavesti, da so partizani tisti, ki so s svojim delovanjem ustvarili temelje za današnjo demokracijo, za mirno sedanost in – upajmo – tudi za mirno prihodnost naših potomcev. ■

Slovenske borčevske organizacije in hrvaške UABA

Skupna skrb za spomenike NOB

Območje Žumberak-Gorjanci sega od Bregane na vzhodu do Črmošnjic na zahodu in od Krške vasi na severu do Draganiča na jugu. Pred drugo svetovno vojno je bila pokrajina zelo slabo razvita. Ljudje so bili med seboj življenjsko povezani in so si nesebično pomagali. Leta 1941 sta to območje okupirala skupna sovražnika: Nemčija in Italija. V vasi Gadova Peč je bila tromeja: vzhodno od Krke so bili Italijani, na zahodu Nemci, južno od črte Bregana–Slovenska vas–Gadova Peč pa je bila kvizlinška država NDH.

// PIŠE IN FOTO: **Lojze Štih**

Upor proti okupatorju in domačim izdajalcem (ustašem, belogardistom – domobrancem) se je na tem območju začel že kmalu po okupaciji. Slovenski in hrvaški partizani so se dogovorili za sodelovanje v tem boju. Znanih je veliko skupnih, uspešnih bojnih akcij, med drugim napad na italijansko in belogardistično postojanko na Suhorju. V letih 1941–1945 so na območju Žumberka-Gorjancev potekali hudi boji z Nemci, Italijani, ustaši, belogardisti in domobranci. Boji so zahtevali mnogo žrtev med slovenskimi in hrvaškimi partizani. V spomin na padle borce in druge žrtve okupatorjevega nasilja stoji na območju Žumberka-Gorjancev veliko spomenikov in spominskih znamenj, ki spominjajo na dogodke iz NOB, v kakšnem stanju pa so, je odvisno od našega odnosa do teh dogodkov.

Predstavniki Udruge antifašističnih boraca i antifašista (UABA) iz Samoborja in predstavniki Združenj borcev za vrednote NOB iz Brežic in Krškega smo se pred leti dogovorili, da bomo spomenikom na območju Žumberka-Gorjancev posveti-

Petar Rajić, predsednik UABA, pred spomenikom v Bregani

li posebno skrb. Sklenili smo, da bomo vsako leto obiskali vse pomembnejše spomenike, takih pa je devet. Akcija poteka vselej v juniju, ko se nas zbere približno petdeset, polovica iz vsake države. Pred vsak spomenik položimo cvetje,

prizgemo svečke in se v kratkih nagovorih spomnimo dogodkov iz časa NOB.

Pohod se začne v Slovenski vasi, kjer stoji pred domom Krajevne organizacije ZB Slovenska vas spomenik padlim borcem NOV in žrtvam fašizma 1941–1945 z območja Breganskega sela (zdaj Slovenska vas). Pravi začetek poti je pravzaprav v Bregani, kjer je sredi mesta večji spomenik, posvečen padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja iz Bregane

Polaganje vencev pred spomenikom na Planini

in okoliških vasi. Od tam se odpeljemo z avtobusom in se najprej ustavimo ob Jurkoškovi hiši, kjer je spominska plošča, ki spominja, da se je tam rodil Dragutin Jurkošek, član KPJ in organizator vstaje proti okupatorju. Ustaši so ga leta 1942 ujeli in ga v Jasenovcu ubili.

Naslednja postaja so Grdanjci, kjer se ustavimo pri obnovljenem spomeniku, posvečenem padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja na območju mestne krajevne skupnosti Grdanjci. Pot nas vodi naprej do Gabrovice, kjer je spomenik z imeni treh partizanov Žumberškega odreda, ki so jih zahrbtno iz zasede ubili ustaši.

Po zelo zanimivi dolini Gabrovice in ovinkasti gozdni cesti se pripeljemo v

Novo selo. Spomenik v gozdu pri vasi nas popelje v leto 1942, ko so tukaj ustaši leta 1942 ustrelili 33 moških iz slovenske vasi Planina. Po nekaj minutah vožnje se že pripeljemo na slovensko stran, kjer se ustavimo v vasi Planina. Sredi vasi je osrednji spomenik žrtvam iz Planine. Obudimo spomin na tragični 15. september 1942, ko so v vas Planina vdrli ustaši, postrelili vse moške, vas izropali in požgali, matere – veliko jih je bilo z majhnimi otroki – pa pregnali.

Po slovesnosti pri spomeniku si vsako leto vzamemo čas za druženje in okrepčilo. Avtobus nas nato spet odpelje na hrvaško stran; ustavimo se v vasi Prisjeka. Tu je bila leta 1942 partizanska bolnica, kjer so se zdravili ranjeni slovenski partizani. Bolnica je bila izdana, prišli so ustaši in pobili vseh 16 ranjencev, zverinsko je bil ubit tudi njihov zdravnik, dr. Černelič. Na te dogodke nas spominja spomenik sredi vasi.

Čaka nas še zadnja postaja: Budinjak. Tu je v čudoviti gorski pokrajini le ne-

kaj hiš, med njimi pa stoji spomenik, na katerem je napis: *Padlim tovarišem in tovarišicam iz Žumberka, ki niso upognili glav pred sovražnikom v nadčloveškem boju v letih 1941–1945 za svobodo, pravico in enotnost svobodoljubnih narodov Jugoslavije.*

Prijatelji iz Udruge antifašističnih boraca i antifašista nas vsako leto po opravljenem delu povabijo na malico, to pa je tudi priložnost za tovariški klepet, izmenjavo izkušenj, pa tudi kakšna partizanska pesem se oglasi. Obisk spomenikov na območju Žumberka-Gorjancev je dobra priložnost za druženje predstavnikov obeh borčevskih organizacij, kar je za današnje čase še posebej pomembno. ■

Javorovica:

Državni sekretar na obrambnem ministrstvu **Miloš Bizjak** je bil letos slavnostni govornik na slovesnosti na Javorovici, s katero so počastili spomin na padle partizanke in partizane v enem najbolj tragičnih dogodkov med drugo svetovno vojno. 16. marca 1944 so bili borke in borci 4. bataljona Cankarjeve brigade, ene najbolj izurjenih enot brigade, obkoljeni v sovražnem ognjenem obroču. Le redkim se je iz njega uspelo rešiti. Od 133 bork in borcev, kolikor jih je bilo tedaj v bataljonu na Javorovici, je padlo 113 partizank in partizanov, osem pa je bilo ranjenih. In ko je bila boja konec, je

sledilo najnižkotnejše dejanje – oskrnitev mrtvih.

Slovesnost sta pripravili Občina Šentjernej in Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Šentjernej, na njej pa so nastopili tudi šolarji in člani kulturnih društev, postrojeni so bili borci društva Gorjanske in Duletove čete, bili so tudi predstavniki veteranskih organizacij in delegacija veteranov ruske Rdeče armade ter nekaj udeležencev NOB.

J. H., foto: Stojan Petrovt

Ljubljana:

Delegaciji Ministrstva za obrambo pod vodstvom ministrice Andreje Katič in Društva general Maister Ljubljana sta 29. marca v počastitev obletnice rojstva generala Rudolfa Maistra k njegovemu spomeniku na Trgu OF in pred Ministrstvom za obrambo položili vence. Pred spomenikom generalu Maistru na Trgu OF je potekal tudi krajši kulturni program, vence pa je položila še delegacija Mestne občine Ljubljana z županom Zoranom Jankovičem.

General Rudolf Maister - Vojanov je bil borec za severno mejo. Rodil se je 29. marca 1874 v Kamniku, umrl je 26. julija 1934 na Uncu pri Rakeku. Kot vojaški častnik avstro-ogrske vojske je služboval v Mariboru, ko je 30. oktobra 1918 mariborski nemški občinski svet razglasil Maribor z okolico za del nemške Avstrije. Dan pozneje je tedaj major Rudolf Maister v vojašnici 26. strelskega polka v Melju pred mestnim poveljnikom, podpolkovnikom Antonom Holikom, in zbranimi častniki odločno izjavil, da tega ne priznava, in Maribor razglasil za posest Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. V imenu svoje vlade je prevzel vojaško poveljstvo nad mestom in

vso Spodnjo Štajersko. Slovenske vojake in častnike je zaprosil, da ostanejo z njim, ker jih nova država potrebuje. Še tisti dan so bili vse vojašnice in drugi pomembni objekti ter mesto Maribor pod Maistrovo vojaško oblastjo.

Foto: MORS

Strunjan:

ZZB za vrednote NOB Piran in piranska občina sta tudi letos ob spomeniku žrtvam fašističnega nasilja v Strunjanu pripravila tradicionalno slovesnost. Na njej se občani vsako leto poklonijo otrokom, na katere so 21. marca 1921 fašisti streljali z vlaka, ki je po progi Parenzana vozil skozi Strunjan, ter pri tem Renata Brajka in Domenica Bartoleja ubili, pet otrok pa ranili. Na letošnji slovesnosti je zbrane najprej pozdravil župan Peter Bossman, slavnostna govornica pa je bila ministrica za obrambo **Andreja Katič**, ki je v govoru opozorila predvsem na pomen spoštljivosti, strpnosti in solidarnosti

do sočloveka. V kulturnem programu so nastopili otroci okoliških osnovnih šol. Ministrica Andreja Katič, župan Peter Bossman, več delegacij otrok in mladine ter bork in borcev so pred spomenik žrtvam fašističnega nasilja položili vence.

Foto: MORS

Gornja Radgona:

Člani ZZB za vrednote NOB Gornja Radgona, ki mu predseduje Valerija Čerovič, so se na svoji letni skupščini sešli po tem, ko so se na letnih občnih zborih sešli v vseh štirih KO: Apače, Gornja Radgona, Radenci in Sveti Jurij ob Ščavnci. Skupna ugotovitev je bila, da so bili v vseh štirih krajevnih odborih

lani precej dejavni, zaznali pa so manjši upad članstva. Konec minulega leta je bilo na območju ZZB Gornja Radgona skupaj 339 članov, v KO ZB Radenci pa so za novega predsednika izvolili Dejana Mencigarja. KO ZB Apače vodi Aleksandra Mikrovič, KO ZB Gornja Radgona Mira Skok Korošec, KO ZB Sveti Jurij ob Ščavnci pa Štefan Trstenjak. Najstarejši udeleženec tokratnega srečanja je bilo 90-letni Jože Kos iz Gornje Radgone. Na sestanku so pregledali delo v minulem letu, ki je bilo v znamenju obiskov na številnih spominskih slovesnostih in prireditvah, pozabili pa niso niti na svoje starejše člane. Tudi letos bodo imeli veliko dejavnosti, med katere spadajo obiski na slovesnostih ter priprava proslav in komemoracij pri pomnikih v domačem okolju.

Besedilo in foto: Franci Klemenčič

Zgornja Polskava:

Pogled v zgodovino nam pove, da so 21. marca leta 1943 okupatorjevi vojaški zagrešili hud vojni zločin. Iz mariborskih zaporov so na morišče v Poljčane peljali trideset talcev. To so bili zavedni Slovenci, nekateri tudi iz zamejstva. Na Zgornji Polskavi so vojaško kolono napadla zavezniška letala. Ker niso mogli nadaljevati poti, so Nemci talce prisilili, da so si na robu gozdiča

izkopali grobove, in jih tam postrelili. V spomin na ta žalostni dogodek so si krajanje Zgornje Polskave 21. marec izbrali za svoj krajevni praznik. Združenje borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenska Bistrica je žrtvam postavilo spomenik iz pohorskega kamna, kraj pa so poimenovali Gaj. Na spomeniku sta tudi plošči z imeni krajanov Zgornje Polskave, ki so padli v NOB ali pa umrli v koncentracijskih taboriščih in v izgnanstvu.

Zbrane krajanje, predstavnike krajevnih društev, veteranskih organizacij in svojce talcev iz Radeč sta nagovorila **Dušan Kotnik**, predsednik sveta krajevne skupnosti, in **Žarko Furman**, podžupan občine Slovenska Bistrica. Na

komemoraciji v Gaju so v kulturnem programu nastopili učenci Podružnične osnovne šole Antona Ingoliča iz Zgornje Polskave, Frajhajmska godba na pihala KUD Šmartno na Pohorju in oktet Lipa iz Koblja. Venec so v imenu krajevne skupnosti Zgornja Polskava k spomeniku položili (z leve) Franc Pišek, Dušan Kotnik in Žarko Furman.

Besedilo in foto: Ladislav Steinbacher

Postojna:

Na občnem zboru KO ZB za vrednote NOB Postojna so pregledali delo v minulem letu in se dogovorili za letošnje delovanje. Predsednica **Bruna Olenik** je posebej opozorila na lanskega spominsko proslavo na Mačkovcu, simbolu humanosti, ki je potekala v spomin na prenos ranjencev s Primorskega in Gorenjskega na Notranjsko, saj je bilo v Nadlesku partizansko letališče, od koder so ranjene z letalom prepeljali v Bari. Med drugim je omenila tudi prireditve, ki so jih pripravili v Postojni v sodelovanju z občino ali drugimi soorganizatorji, ter spomnila na slovesnosti drugje po Sloveniji, ki so se jih udeležili njihovi člani. Med drugim je poudarila, da so lani v organizacijo sprejeli kar 41 novih članov, obiskali so vse ostarele člane, med drugim tudi deset članov, ki bivajo v domu starejših občanov.

Med dejavnostmi v tem letu pa je omenila skrb za partizanske spomenike, ki jih bodo uredili in po potrebi na njih pobarvali zvezde in črke. Posebej pa je opozorila, da bo letos 17. septembra v Postojni osrednja slovenska proslava ob obletnici vrnitve Primorske matični domovini, na kateri bo slavnostni govornik akademik, partizan in pesnik Ciril Zlobec. V načrtu pa imajo tudi postavitve dveh spominskih plošč: ene na stavbi, kjer imamo sedež ZZB, v spomin na partizanskega zdravnika dr. Ambrožiča, drugo pa na Vilharjevi hiši v Velikem Otoku, kjer je bila partizanska šola.

B. O.

Lipica:

Na vrhu hriba Kokoš nad nekdanjim mejnim prehodom Lipica je postavljen že od daleč viden napis TITO. V vertikalni obliki so ga iz kamnja zgradili vojaški graničarji iz okoliških stražarnic Lipica, Vrhpolje in Gropada jeseni leta 1980, po smrti vrhovnega komandanta Tita, in predstavlja pomnik obdobju iz polpretekle zgodovine, ko smo pod njegovim vodstvom še živeli v miru in sožitju v nekdanji SFRJ.

Žal pa ta napis moti potomce in privržence temnega in pogubnega obdobja za naš narod, ki se ne morejo sprijazniti s tem, da je Tito v drugi svetovni vojni porazil tako fašizem kot nacizem in vrnil Primorsko matični domovini. Tudi zato in zaradi moralne podpore našim rojakom v Italiji je pomembno, da se ta napis ohrani, tako kot ohranjamo številne pomnike iz prve svetovne vojne.

Napis na Kokoši smo lani obnovili ob dnevu zmage nad nacifašizmom. Namen obnove je bil izkazati zahvalo Titu in 4. armadi, ki sta osvobodila Primorsko. Le nekaj dni pozneje, 21. maja lani, pa je ob 21. uri zvečer 14 italijanskih vandalov, od katerih so bili nekateri še mladoletni, popolnoma razdejalo ta napis. Na delu jih je zalotil domačin na večernem sprehodu, skušal jih je pregnati, pa so stekli za njim s kamni v rokah. Policija jih je sedem zajela, drugi so zbežali. Z razlago, da napis ni spomenik oziroma da ni uradno spominsko obeležje, je slovenska policija skrajneže izpustila. Sprašujemo se, kaj pa so preganjanje in grožnje domačinu, če ne kaznivo

dejanje! In kakšno sporočilo je bilo s tem poslano skrajnežem v sosednjih državah?

Zato smo se letos znova organizirali in soboto 19. marca izkoristili za delovno akcijo na pobočju hriba Kokoš. Vnovič smo popravili poškodovan napis TITO, ki je opomin na našo polpreteklo zgodovino. Če ga bodo fašistični vandali spet porušili, ga bomo protifašisti zagotovo zgradili nazaj. Iz lanskega izkušnje smo se naučili, da slovenska država oziroma njeni organi očitno niso sposobni zaščititi Slovencev na lastni zemlji ali pa jim to ni v interesu. Le zakaj lahko vsakdo vstopa na naše ozemlje in napada naše ljudi? In kaj naj bi tem mladim italijanskim skrajnežem preprečilo, da se ne bodo letos opogumljeni vrnili v še večjem številu?

Besedilo in foto: Andrej Škapin, Gibanje Puntarji

Monošter/Madžarska:

Tudi letos smo na pokopališču v Monoštru na Madžarskem na prvi pomladni dan obiskali grob Alojza Škrjanca - Mirka, komandirja Prekmurske čete, ki je svoje mlado življenje zaradi izdaje marca 1945 končal daleč od rojstnega kraja, v madžarskem Porabju, vendar med Slovenci, ki živijo tod.

Grob zgledno vzdržuje družina Jožeta Hirnoka, živeča v Monoštru, za kar se jim je osebno zahvalil predsednik Območnega združenja ZZB Murska

Sobota Evgen Emri, ki je skupaj z Zino Kerec položil venec na grob v imenu obolelega Ivana Gerenčarja, člana odbora Prekmurske čete. Cvetje je položil tudi generalni konzul RS na Madžarskem, dr. Boris Jesih. Slavnostni govornik je bil **Štefan Ftičar**, podpredsednik ZZB za vrednote NOB Lendava. Kulturni program so pripravili člani KO ZB Rogašovci, v njem pa so sodelovali učenka iz OŠ Sv. Jurij z deklamacijo, violinistka Mirjam Pintarič in vokalni trio Društva upokojencev Rogašovci.

Besedilo in foto: Milan Gaber

Podvelka, Radlje ob Dravi, Muta:

V torek, 5. aprila, je delegacija Veleposlaništva Ruske federacije v Sloveniji položila vence na grobove med drugo svetovno vojno padlih pripadnikov Rdeče armade v občinah Podvelka, Radlje ob Dravi in Muta. Delegacijo je vodil ruski vojaški ataše Aleksander Krasnov, spremljal ga je njegov namestnik Anton Marmatjuk, obiskali pa so Radlje ob Dravi, Kaplo na Koz-

jaku, Remšnik in Pernice. Goste so sprejeli župan Občine Radlje ob Dravi in predsednik ZB za vrednote NOB Radlje ob Dravi Alan Bukovnik skupaj s predsedniki krajevnih in občinskih domoljubnih organizacij in veteranskih združenj. V nagovoru so se zahvalili Ruski federaciji za sredstva, s katerimi so obnovili spomenik padlim borcem in ruskemu učitelju, vojaku, ki počiva na radeljskem pokopališču.

Za kulturni uvod pred polaganjem vencev sta poskrbeli Milena Končnik z recitacijo pesmi Petra Levca Elegija padlim in učenka Osnovne šole Brezno - Podvelka, ki je zapela pesem Počiva jezero v tihoti.

Besedilo in foto: Borut Končnik

Žirovnica:

Na začetku marca smo se člani ZB za vrednote NOB Žirovnica sešli na rednem občnem zboru, ki je bil letos volilni. Po poročilu predsednice **Majde Gričar** smo znova z zadovoljstvom ugotovili, da smo bili v prejšnjem obdobju delavni in uspešni. Poleg udeležbe na spominskih slovesnostih smo primerno počastili 70. obletnico požigov mostov v Mostah in 70. obletnico postavitve partizanskega tabora v dolini Završnice, ki so ga partizani Kokrškega odreda poimenovali »Titova vas«. V zavidanja vrednem številu smo se redno udeleževali vseh slovesnosti predvsem na Gorenjskem in Koroškem. Posebno skrb smo kot vedno namenjali slovesnostim ob dnevu mrtvih na pokopališču na Breznici in spominskemu dnevu Občine Žirovnica v spomin na 28 ustreljenih talcev v Mostah. V počastitev spominskega dne vsako leto pripravimo tudi pohod po Poti spomina mimo spominskih znamenj NOB pod Stolom.

V razpravi smo bili zelo kritični do dogodkov v državi, saj nas žalosti razraščanje neofašizma, hujskaštva, predvsem pa pritlehnega delovanja desnih strank, ki hočejo na vsak način in za vsako ceno priti na oblast. Tudi njihov odnos do tako imenovane begunske krize je skrajno ponižujoč. Menili smo, da je tudi predsednik države premalo odločen in kritičen do dogajanja v Sloveniji. Sprejeli smo zahtevo za odločnejši nastop proti ustanavljanju nacionalne garde in razraščanju neofašizma. Predsedniku ZB NOB Jesenice Aleksandru Klinarju smo naložili, da zahtevo prenese glavnemu odboru ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Posebno skrb smo v nadaljevanju posvetili organizaciji pohoda na Mali vrh in v Titovo vas v maju, ki ga bomo letos izvedli drugič. Želimo, da bi ta pohod postal tradicionalen ne samo za občane naše občine, temveč za vse, ki čutijo nekaj več do naše polpretekle zgodovine in narave. Pohodna pot je namreč primerno urejena in označena. Pri izvedbi naših dejavnosti nas podpira tudi župan Občine Žirovnica Leopold Pogačar. Sprejeli smo še program dela za prihodnje štiriletno obdobje, razrešili dosedanje organe društva in izvolili nove člane, predsednica naše organizacije bo še naprej Majda Gričar.

Ciril Čiro Dolar

Tolmin:

Delegati krajevnih organizacij Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid in Tolmin so na letni skupščini pozitivno ocenili delo združenja v letu 2015. Načrte so v celoti izpolnili, kar je zasluga vsega članstva in vodstva združenja. Čeprav zaradi starosti in smrti udeležencev NOB članstvo počasi upada, pa se v nekaterih krajevnih organizacijah število članov

povečuje. Med take spada KO Kobarid, ki je v dveh letih in pol sprejela 21 novih članov. Tudi skrb za spominska znamenja je zadovoljiva, čeprav proces prenosa lastništva večjih spomenikov iz zasebnega v občinsko lastništvo poteka vse prepočasi. Na skupščini se delegati niso mogli izogniti nekulturnemu dogodku ob proslavi priključitve Primorske k matični domovini lani v Tolminu. Kljub pritiskom in blatenju pridobitev NOB ima borčevska organizacija kot zmagovalka v drugi svetovni vojni pri tem pomembno vlogo, to je vlogo moralnega razsodnika in ocenjevalca takratnih dogodkov. Zato je članstvo borčevske organizacije dolžno opozarjati na anomalije v spomin na žrtve, ki niso bile majhne.

Na skupščini so podelili tudi dve zlati plaketi ZZB za vrednote NOB Slovenije. Prejela sta ju župan Občine Tolmin Uroš Brežan in predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin Rok Uršič.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Ljubljana:

Konec minulega leta je Mestni odbor ZZB za vrednote NOB Ljubljana, ki ga vodi **Janko Heberle**, štel 4.763 članov, organizirani so bili v devetih združenjih, 70 krajevnih odborih in sedmih odborih NOV in POS. Sestavni del njihove organizacije so tudi samostojna društva Zeleni prstan, Klub MDB in Društvo Dobrič. Na skupščini na začetku aprila so pregledali delo v minulem obdobju in sprejeli načrt dela za leto, ki bo v znamenju 75. obletnice ustanovitve OF.

Pri delu v minulem letu so predvsem opozorili na množično obiskane proslave ob 70. obletnici osvoboditve in koncu druge svetovne vojne in številne druge spominske prireditve. Člani mestne borčevske organizacije se udeležujejo vseh večjih spominskih slovesnosti po domovini, kamor se odpravijo organizirano z avtobusi, najbolj množično pa se odzovejo na prireditve v Ljubljani in okolici. Posebej so opozorili, da se je lani maja ob obletnici osvoboditve znova oglasil Radio Kričač, ki ga je bilo mogoče slišati v Ljubljani, predvajal pa je partizanske in bojne pesmi ter številne zanimive pogovore z udeleženci druge svetovne vojne.

Med odprtimi vprašanji so omenili ureditev muzejske sobe na Urhu, kjer je denacionalizacija dokončana, posebej pa bodo v oči vse pogostejše odstranjevanje spominskih plošč ob preurejanju javnih in zasebnih objektov. Te plošče namreč pogosto izginejo neznano kam, čeprav gre za kulturno dediščino naroda.

Letos bodo dali poseben poudarek prireditvam v maju, ko bo na predvečer praznika v Križankah v Ljubljani osrednja proslava ob 75. obletnici ustanovitve OF, 27. aprila pa se bo zvrstila množica prireditev. Temu bo 9. maja sledila tradicionalna proslava na Orlah ob obletnici osvoboditve Ljubljane ter 29. maja proslava na Jančah v spomin na bitke 2. grupe odredov.

Besedilo in foto: J. H.
mestni_borci.jpg

Ljubljana:

Na letni skupščini so se konec marca sešli tudi delegati ZZB za vrednote NOB Ljubljana Moste-Polje, ki so najmočnejše združenje v ljubljanski borčevski organizaciji. Združenje je imelo konec minulega leta 1.160 članov, med krajevnimi organizacijami pa izstopata s številom članstva Zadobrova-Sneberje in Moste-Selo-Nove Fužine. Kot zanimivost velja omeniti, da imajo tudi klub borcev v Domu starejših v Fužinah in v Štepanjskem naselju,

skupaj je včlanjenih 42 članov. Predsednica Združenja **Branka Kastelic** je v zvezi z žalnimi ploščami, ki jih odstranjujejo s pročelij stavb, povedala, da je na obzidju pokopališča Žale določen prostor za namestitve teh plošč.

Za letos načrtujejo pridobivanje novih članov, predvsem si v svoje vrste želijo mlajše, v izdelavi je projekt Pohodna pot 2. grupe odredov, ki bo vključevala pomembne pomnike zgodovine, aktivno bodo sodelovali s šolami pri tako imenovanih učnih urah s še živečimi udeleženci druge svetovne vojne. Poleg prizadevanj za obnovitev Mežnarije na Urhu in vzpostavitev spominske zbirke pa bodo nadaljevali tudi obnovo Spominske hiše Podlipoglav 19. Seveda pa so bodo udeležili vseh pomembnejših spominskih prireditev v Ljubljani in po Sloveniji.

Besedilo in foto: J. H.

Jelenov žleb, Ribnica:

Sredi kočevskih gozdov, pri osrednjem spomeniku v Jelenovem žlebu, so številni pohodniki kljub slabemu vremenu in visoki snežni odeji tudi letos prisluhnili učni uri o poteku znamenite bitke 26. marca 1943. Med njimi je

Udeleženci učne ure v Jelenovem žlebu, v ospredju general Lado Kocjan

bil tudi načelnik Generalštaba Slovenske vojske dr. Andrej Osterman. Pohodniki pod vodstvom Planinskega društva Ribnica so na pot krenili iz Rakitnice, druga skupina pa iz Loškega Potoka.

Eno najpomembnejših partizanskih zmag v drugi svetovni vojni so tukaj izbojevali pripadniki Dolenjske operativne cone pod poveljstvom Milovana Šaranovića skupaj z Gubčevo in Cankarjevo brigado ob zaščiti Šercerjeve in Tomšičeve brigade. Na sovražni strani so bili pripadniki italijanskega bataljona iz divizije Mecerata.

»To je bil tipični boj v srečanju, v katerem je zmagal tisti, ki je bil taktično bolj sposoben in je bojno vneto in taktiko izkoristil v izredno težkem in nevarnem položaju. Bitka v Jelenovem žlebu spada med najuspešnejše bitke v narodnoosvobodilnem boju slovenskih partizanov,« pravi general **Lado Kocjan**, udeleženec te bitke, v kateri je bil tudi sam ranjen.

Daniel Divjak, predsednik ZZB za vrednote NOB Ribnica, je ob spomeniku v Jelenovem žlebu prebral pripoved o poteku bitke, kot jo je zapisal Lado Kocjan, ki se je kljub častitljivim letom slovesnosti udeležil tudi tokrat. Pri spomeniku so ob prisotnosti častne straže Slovenske vojske in številnih praporščakov položili vence v imenu ZZB za vrednote NOB Slovenije in ZZB Ribnica.

Osrednja slovesnost pa je potekala v športni dvorani v Ribnici, na njej je zbrane ob kulturnem programu najprej nagovoril župan Ribnice Jože Levstek, slavnostni govornik pa je bil dr. Andrej Osterman, načelnik generalštaba Slovenske vojske. Na slovesnosti so podelili dve plaketi Jelenov žleb, ki sta ju prejela Hinko Bajuk iz Celja in Rado Okroglič iz Ljubljane.

Foto: Marko Burger

Mojim

*Ker ljubil jezik matere sem svoje
ležim v okovih temne ječe,
ker pel sem pesem, ki jo oče poje
bilo za njih je to na smrt moteče.*

*Hoteli vzeti še ime so moje
mi tuje vžgali v prsi so boleče,
ko spomnim draga se obljube tvoje
ni teme strah ne smrti me grozeče.*

*Vem jutri moral bom umreti mati,
ne joči ne ogrni se v črnino.
In zdaj še tebe prosim dragi ati*

*obvaruj ženo pred to bolečino
ko sinek se rodil bo, sinek zlati
povej, da sem umrl za domovino.*

Janko Sever

Zahvalno pismo ameriških letalcev slovenskim rešiteljem

Leta 1993 so v Cerknico prišli na obisk predstavniki ameriških letalcev, ki so bili med drugo svetovno vojno rešeni na območju Notranjske. Čeprav je tedaj preteklo že več kot pol stoletja od dogodka, so ob svojem obisku spoštljivo in s hvaležnostjo pozdravili svoje rešitelje in se jim zahvalili, saj se dobro zavedajo, da so bili njihovi zavezniki partizani, ki so tudi sami tvegali lastno življenje in storili vse, da sestreljenih letalcev ne bi dobili v roke domobranci in jih predali nemškim enotam SS. Objavljamo faksimile in prevod zahvale, ki so jo ob svojem obisku izročili svojim gostiteljem v Cerknici, nam pa sta jo prek Mira Mlinarja, predsednika ZZB NOB Cerknica predala borec Tone Klančar in Ivanka Lovko, žena pokojnega borca Jožeta Lovka.

Slovenskemu narodu in vsem, ki so dali pomoč in podporo ameriškim letalcem ter pripadnikom zavezniških sil med drugo svetovno vojno,

HVALA VAM!

Med drugo svetovno vojno so ljudje na območju tedanje Jugoslavije rešili veliko ameriških letalcev in drugih pripadnikov zavezniških sil, jim pomagali, jih podpirali in jim zagotovili zdravniško oskrbo. Zato smo vam iz srca hvaležni. S pogumnim prizadevanjem in ogrožanjem lastne varnosti ste rešili življenja ranjenih in na stotine vojakov se nas je v bitki za svobodo lahko varno vrnilo v svoje vrste. Številni vaši ljudje so izgubili življenje, ko so nam pomagali. Tako mi kot naše družine se vam ne moremo dovolj zahvaliti za vse, kar ste dosegli pred skoraj 50 leti.

Sam lahko povem primer letalske posadke desetih mož, katere član sem bil. Štirje smo še živi, za petega ne vemo, kje je. Eden je umrl v nesreči našega letala, štirje pa so umrli po koncu vojne.

Spomladi 18. marca 1944 smo ob 10. uri zjutraj leteli z bombnikom B17, št. 584, skupaj z drugo bombno skupino iz 429. bombne eskadrilje. Nad Slovenijo so nas napadla sovražnikova letala in morali smo izskočiti, saj je naše letalo zajel požar.

Devet nas je pristalo na območju Cerknice in Postojne. Enemu od članov posadke, vodniku in spodnjemu strelcu Laurenceu Meidlu, letala ni uspelo za-

To the Slovenian People and all who gave aid and assistance to American Airmen and Allied Forces Personnel during the conflict of World War II,

THANK YOU!

During the conflict of World War II many American Airmen and other Allied Forces Personnel were rescued, provided with aid and assistance, and given medical attention in the country then known as Yugoslavia. We want to thank you from our hearts. Because of brave efforts with great risk to your own safety, lives of wounded were saved and hundreds of us were returned safely to our forces in the struggle for freedom. Many of your people lost their lives to assist us. We and our families cannot thank you enough for what you accomplished almost fifty years ago.

Now I speak personally for the air crew of ten men of which I was a member. Four of us are still alive and the whereabouts of a fifth is unknown. One died in the crash of our airplane and four have died since the end of the war.

On March 18, 1944 at ten o'clock in the morning we were flying in a B17 bomber, number 584, with the 2nd Bomb Group, 429th Bomb Squadron. Over Slovenia we were attacked by enemy fighter planes and forced to parachute from the plane which was on fire.

Nine of us landed in the Cerknica and Postojna area of Slovenia. One crew member S/Sgt. Laurence Meidl, ball turret gunner, was unable to leave the airplane and did not survive the crash. He was given an honorable burial by the people of Slovenia.

S/Sgt. Leo Rossi, left waist gunner, was gravely wounded when his arm was severed just below the shoulder by an exploding shell before parachuting from the airplane. Brave people searched for him all day and found him at nightfall. He was taken to a hospital where he was given medical attention by a woman doctor and nursed back to strength and health. Later in the summer he was evacuated by air and returned to Allied control.

Lt. Raymond McKee, bombardier, and Lt. Raymond Horne, Jr., navigator (deceased), were taken prisoner that day by the enemy in spite of courageous efforts by the Slovenian people to rescue them.

Six of us, First Lt. Clifford E. Magnuson, pilot (deceased); Lt. Theodore Lauterbach, co-pilot (deceased); T/Sgt. Albert E. Smith, engineer/top turret gunner (unknown); S/Sgt. Joe Ferguson, right waist gunner (deceased); Sgt. Irv W. Parker, Jr., tail gunner, and Sgt. Vernon A. Jensen, radio operator/gunner were rescued.

Lt. McKee, Lt. Horne, Sgt. Parker, and Sgt. Jensen were members of the 775th Bomb Squadron, 463rd Bomb Group, but flying with the 429th Bomb Squadron.

Partisan forces conducted us to the south. We passed through the beautiful mountains, valleys, countryside, towns and villages of Slovenia, Croatia, and Bosnia Hercegovina to Drvar and Bosanski Petrovac. We were also helped by American Officers of the O.S.S. and British S.O.E. Officers.

There we were rescued by airplane on the night of May 2, 1944. Our group had grown in size to about forty in number and included British troops from England, Ireland, Australia, India, and South Africa who had escaped from prison camps in Italy. There was also a French soldier who had escaped from prison in Germany. At Bosanski Petrovac we were joined by another group to become a total of about eighty.

My memory is filled with the many acts of kindness of people along the journey who shared their homes, food, and protection with us. It was not possible then to adequately thank those who helped us, nor is it possible now. Probably most of those who gave us assistance have passed on. You who are alive and remember those days and events, and you who are their descendants, please, in the name of God accept our heartfelt gratitude and thanks. (The Gospel of Matthew 10:42 - "And whoever gives to one of these little ones even a cup of cold water because he is a disciple, truly, I say to you, he shall not lose his reward.")

When we lifted off on the night of May 2, 1944 to return to Allied lines, we left with our freedom and lives, but we left our hearts with you.

As my companion Bruce Magnuson, whose father was our pilot, and I visit and travel in Slovenia, we hope that you will sense our strong feelings of gratitude. If there are those who remember the people and events we are commemorating, we would be pleased to hear from you.

With sincere affection from the crew of B17 number 584, the "Sad Sack,"

Vernon A. Jensen
Vernon A. Jensen, former Radio Operator

March 10, 1993

VAJ:ll

For Lt. Clifford Magnuson

pustiti in nesreče ni preživel. Ljudje v Sloveniji so ga dostojno pokopali.

Vodnik Leo Rossi, levi strelec, je bil huje poškodovan, saj mu je izstrelak med eksplozijo odtrgal roko tik pod ramo, še preden mu je s padalom uspelo skočiti iz letala. Pogumni ljudje so ga ves dan iskali in ga našli v mraku. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer ga je oskrbela zdravnica in mu pomagala, da si je opomogel. Pozneje so ga poleti istega leta z letalom evakuirali in vrnil se je pod okrilje zavezniških sil.

Poročnik Raymond McKee, bombardier, ter poročnik Raymond Horne ml., navigator (preminul), sta bila zajeta kljub pogumnim poskusom Slovencev, da bi ju rešili.

Rešenih nas je bilo šest članov posadke: nadporočnik Clifford E. Magnuson, pilot (umrl); poročnik Theodore Lauterbach, kopilot (umrl), višji vodnik Albert E. Smith, letalski inženir/zgornji strelec (neznano kje), vodnik Joe Ferguson, desni strelec (umrl), višji vodnik Irv W. Parker ml., strelec v repu, ter višji vodnik Vernon A. Jensen, radiooperater/strelec.

Poročnika McKee in Horne ter višja vodnika Parker in Jensen so bili člani 775. bombne eskadrilje iz 463. bombne skupine, vendar so leteli s 429. eskadriljo.

Partizanske enote so nas peljale na jug. Pot nas je vodila po prečudovitih gorah, dolinah, podeželju ter mestih in vaseh Slovenije, Hrvaške ter Bosne in Hercegovine v Drvar in Bosanski Petrovac. Pomagali so nam tudi pripadniki ameriškega Urada za strateško delovanje (OSS) in njihovi britanski kolegi iz Uprave za posebne operacije (SOE).

Tam so nas z letalom rešili ponoči 2.

maja 1944. Naša skupina je narasla na približno 40 ljudi in je vključevala tudi britanske vojake iz Anglije, Irske, Avstralije, Indije in Južne Afrike, ki so pobegnili iz zaporov v Italiji. Z nami je bil tudi francoski vojak, ki je pobegnil iz zapora v Nemčiji. V Bosanskem Petrovcu se nam je pridružila še ena skupina, tako da nas je bilo takrat že približno 80.

Moji spomini so polni številnih prijaznih dejanj ljudi, ki smo jih srečali na naši poti in ki so z nami delili svoje domove, hrano in zaščito. Takrat ni bilo možnosti, da bi se primerno zahvalili vsem, ki so nam pomagali, tudi danes se tega ne da storiti. Verjetno je večina tistih, ki nam je takrat pomagala, že umrla. Tisti pa, ki ste še tu in se spominjate tistih dni, ter njihovi potomci, sprejmite, prosim, v božjem imenu našo iskreno hvaležnost in zahvalo. (Evangelij po Mateju, 10,42: Kdor dá piti samo kozarec hladne vode enemu izmed teh malih, ker je ta imenovan učenec, resnično, povem vam, ne bo izgubil svojega plačila.) Ko smo 2. maja 1944 vzleteli proti zavezniškim bojnim linijam, smo od vas odšli svobodni in živi, a pustili smo vam svoja srca.

Ko bova z mojim sopotnikom Bruceom Magnusonom, čigar oče je bil naš pilot, obiskala Slovenijo, upava, da boste začutili našo globoko hvaležnost. Če je kje kdo, ki se še spominja ljudi in takratnih dogodkov, ki se jih spominjamo, bi bil zelo vesel stika z njim.

*Z iskreno naklonjenostjo, posadka bombnika B17, št. 584, z vzdevkom » Sad Sack«
Vernon A. Jensen, nekdanji radiooperater
10. marca 1993*

Potrebujemo novo »osvobodilno fronto«

Pomemben del svoje poklicne in siceršnje življenjske poti sem preživel tako v prejšnjem kot tudi v sedanjem sistemu. Vse bolj se mi vsiljujejo primerjave med sistemoma in vse bolj tudi ocene in sklepi, da ob prehodu iz enega v drugi sistem nismo poskrbeli za pravo kontinuiteto pozitivnih dotedanjih izkušenj in da smo preprosto »padli« celo v »turbokapitalizem«, v katerem vse bolj prihajajo do izraza značilnosti, ki so v škodo velike večine delavcev in državljanov nasploh in tudi v škodo narave – in v korist ozkih finančno-oblastniških elit.

Na vprašanja v zvezi s tem je treba najti učinkovite odgovore in proces obrniti v pravo smer, tako da bo potekal v korist večine delavcev, državljanov in tudi narave. Ali je to mogoče? Vprašanja in odgovori v zvezi s tem so zahtevni, saj ne gre samo za proces v naših krajih. To je globalni proces!

Pogled na to je lahko zelo črn in ob vsaki malo zahtevnejši temi v zvezi s tem hitro dobimo »pametne« odgovore, da sami pač nič ne moremo storiti in da naj vse reši »prosti trg« (ki zares ni nikoli prost, ampak je vedno trg omejenih »elit«!) itd.

Ali je mogoče kljub vsemu v naši državi k spremembi (obratu!) opisanega procesa prispevati tudi kaj izvirnega? Mislim, da je bila organizacija Osvobodilna fronta skupaj s partizanskim bojem v vseh pogledih izvirna rešitev, čeprav je bila druga svetovna vojna zelo globalna. Ta izvirna izkušnja je bila tudi zelo dober temelj za razvoj delavskega samoupravljanja v Sloveniji, v katerem finančni lastniki zagotovo ne bi mogli uničujoče finančno izčrpavati množice podjetij.

Mislim pa, da je pogled na ustvarjanje možnosti za obrat procesa v korist večine lahko tudi bolj optimističen. Pri tem je najpomembnejše, kaj se dogaja na področju urejanja temeljnih družbeno-ekonomskih odnosov, ker ti najbolj določajo položaj delavcev in državljanov. Na tem področju smo zdaj priče pomembnim prizadevanjem političnih strank (ZL, SD) pri prenovi in pripravi zakonov v zvezi s soupravljanjem delavcev, delavskimi odkupi in delitvijo dobička. Pri tem je pomembno tudi delovanje Združenja svetov delavcev ter drugih organizacij in

strokovnjakov. Tudi sindikati so vedno bolj usklajeni v teh prizadevanjih.

Moramo pa se zavedati, da niti najboljši zakoni v praksi ne morejo zagotoviti pravih sprememb, če vsebine ne prodrejo v vse pore našega življenja in dela, če se vse to ne spremeni v novo kulturo delovanja, boljše etiko itd. Tudi zdaj prevladujoči strah delavcev in državljanov se mora spremeniti v prevladujoči pogum za spremembe. Gre za kulturo življenja in delovanja v najširšem smislu.

Potrebna je nova, sodobna osvobodilna fronta!

Pogumno je treba organizirati učinkovit proces, ki bo presegel strankarske delitve, delitve na »leve« in »desne«, delitve na javni in zasebni sektor in vse druge delitve, ki služijo finančno-oblastniškim elitam. Te delitve ustvarjajo in potrebujejo diktatorji (v našem primeru vodstva političnih strank v povezavi s finančnim kapitalom), ki delujejo v škodo večine ljudi.

Za spremembe v zvezi z vlogo delavcev sta najpomembnejša organiziranje svetov delavcev in njihovo povezovanje v Združenje svetov delavcev Slovenije. Svete delavcev je treba ustanoviti tudi povsod tam, kjer jih še ni. Organizirati moramo strukturo, ki bo v vseh pogledih v praksi uveljavila ustvarjalno moč človeškega kapitala v odnosu do finančnega. Po mednarodnih raziskavah je razmerje med prispevkom človeškega in finančnega kapitala 85: 15 v korist človeškega kapitala.

Bomo torej organizirali novo osvobodilno fronto za reševanje izpod jarma finančnega kapitala in finančno-oblastniških »elit«?

Bomo! Organizirajmo tako gibanje!

Milan Bajželj, Kranj

Popravek članka in pojasnilo

Pot ob žici – zelen prstan Ljubljane,

(Svobodna beseda, šte. 5, marec 2016)

V reportaži Pot ob žici – zeleni prstan Ljubljane, ki jo prinaša marčevska številka Svobodne besede, je novinarka Jožica Hribar zapisala, da so na začetku šestdesetih let »traso označili s stebrički arhitekta Eda Ravnikarja«. Ta podatek je napačen. Arhitekt Edo Ravnikar se ni nikoli ukvarjal z označevanjem Poti ob žici okupirane Ljubljane in ni avtor omenjenih spominskih stebrov.

Pobudnik za postavitve pomnika o uporni Ljubljani, ki jo je februarja leta 1942 okupator obdal z žico, je bil predsednik OLO Ljubljana dr. Marijan Dermastia - Urban v drugi polovici 50. let prejšnjega stoletja. Uresničitev te naloge je poveril arhitektu Vlastu Kopaču, ko se je ta leta 1956 zaposlil v Referatu za spomeniško varstvo.

Kopač je idejo o spomeniku izpeljal kot Pot ob žici okupirane Ljubljane, ki teče ob nekdanji okupatorjevi žični zapori. Vlasto Kopač je zasnoval in izdelal načrte za postavitve 104 spominskih stebrov iz istrskega kamna ter šestih figurativnih obeliskov ob mestnih vpadnicah, kjer so bili med vojno tako imenovani bloki (prehodi), izbral lokacije na teranu, zakoličil celotno traso in nadziral kamnoseška dela v delavnicah Minerala. Obeliski, postavljeni ob vpadnicah, so opremljeni z reliefi, ki so dela kiparjev: Slavka Kranjca na obelisku ob Dolenjski cesti, Staneta Keržiča ob Litijski cesti, Ivana Štreklja ob Zaloški cesti, Marjana Keršiča - Belača ob Tržaški cesti in Boža Pengova ob Celovški cesti in ob Titovi – danes Dunajski – cesti. Obelisk s Pengovovim reliefom ilegalca, ki je bil postavljen ob Titovi cesti, je bil tudi startni steber prvega Pohoda ob žici okupirane Ljubljane in vseh naslednjih pohodov do leta 1976. Stebra zdaj ni več, ker so ga pred leti ob rekonstrukciji Titove (današnje Dunajske) ceste in razširitvi objektov AMZS podrli in uničili.

Pot ob žici okupirane Ljubljane so na začetku 70. let prejšnjega stoletja preimenovali v Pot spominov in tovarštva ali kar v Pot. V naslednjih letih so jo preuredili v alejo, opremljeno s počivališči in obsajeno z drevoredom. Pri teh preureditvah delih Vlasto Kopač ni sodeloval.

Napaka o avtorstvu spominskih stebrov je še toliko bolj nerodna zato, ker je zapisana v javnih medijih in se prenaša naprej. Zapisana je v knjižici Janka Kosa »Pot spominov in tovarštva – 50 let spominskih pohodov«, ki jo je izdalo Društvo Zeleni prstan leta 2006, prav tako pa sem jo zasledila tudi v knjižici »Utrjena Ljubljana – Žični obroč okrog Ljubljane 1942–1945«, katere avtor je Aleksander Jankovič Potočnik in je izšla leta 2006 ob razstavi v Muzeju novejšje zgodovine (med viri je navedena tudi omenjena knjižica Janka Kosa).

Ob letošnjem jubilejnim, že 60. pohodu bo o Poti spominov in tovarštva in njenem označevanju prav gotovo pisala tudi Svobodna beseda. Ne bi želela, da se dezinformacija ponavlja, zato prosim, da korektno navajate avtorja Poti ob žici okupirane Ljubljane.

Mojca Kopač, Ljubljana

Ugotovitve in sklepi Glavnega odbora

Glavni odbor Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 22. marca 2016 po obširni razpravi sprejel letno poročilo o delu in poslovanju Zveze v letu 2015 in zaključni račun Zveze za leto 2015. Ob tem je naročil predsedstvu Zveze, »da obravnava stališča Nadzornega odbora in predloge iz razprave in jih v največji mogoči meri udejanji v poslovanju Zveze v tekočem letu 2016 in v pripravi finančnega načrta za leto 2017«.

Predsedstvo Zveze je to storilo na seji 5. aprila 2016 in v ta namen sprejelo naslednje

UGOTOVITVE IN SKLEPE:

1. O stališčih Nadzornega odbora

Vsa stališča Nadzornega odbora Zveze, ki zadevajo tehniko tekočega finančnega poslovanja, že uresničujemo. Letošnji poseg v rezervna sredstva Zveze bo v skladu s finančnim načrtom za leto 2016 bistveno zmanjšan, na kar 31,50 % porabe iz leta 2015. O nadaljnjem zmanjšanju ali odpravi razlike med prihodki in odhodki Zveze bo odločil Glavni odbor s finančnim načrtom za leto 2017.

Usoda Inštituta za promocijo vrednot NOB je v veliki meri odvisna od mogočih kadrovskih rešitev. O tem bo predsedstvo odločalo na eni od prihodnjih sej še v prvem polletju leta 2016.

2. O neustreznih razmerah za prodajo dela poslovnih prostorov Zveze

Po zbranih informacijah in finančnih analizah ugotavljamo, da razmere za prodajo tistega dela poslovnih prostorov, ki jih Zveza ne potrebuje za svoje poslovanje, niso primerne. Cena, ki bi jo iztržili (če bi prodaja zaradi majhnega povpraševanja sploh bila), bi bila nesorazmerno nizka, saj bi po predvidevanjih dosegla manj kot polovico knjigovodske vrednosti. Trenutno je oddanih v najem 12 pisarn, devet je nezasedenih, pri čemer sta dve v postopku za sklenitev najemne pogodbe. Ob povečanem prizadevanju nam bo morebiti uspelo dati v najem še druge. Novi lastnik hiše izjavlja, da nekaj let še ne načrtuje večjih investicij, kar je z vidika našega deleža, ki obsega 14,38 odstotka, pomembna informacija.

Predsedstvo razpravo o prodaji za zdaj umika, ker so razlogi proti prodaji močnejši od razlogov za prodajo. O novih razmerah bosta razpravljala Nadzorni odbor in Finančna komisija in predlagala ustrezne rešitve.

3. O davčnih blagajnah

Predsedstvo naroča svoji komisiji za finančno poslovanje, da pripravi (po potrebi tudi s pomočjo zunanjih strokovnjakov):

- pripombe Ministrstvu za finance in Davčni upravi za oprostitev izdaje računov tistega dela občasne prodaje značk, majic z napisi, literature ipd., ki ga opravljajo društva in združenja;

- vzorec določb v statutih združenj in v pravilnikih o finančnem poslovanju, ki v skladu z davčnimi predpisi omogočajo zakonito poslovanje.

4. O odzivnosti Zveze in združenj na napade NOB in negativne pojave v družbi

Predsedstvo soglaša s predlogi za večjo odzivnost na napade na NOB in na negativne pojave v družbi, zlasti ko gre za ponarejanje zgodovine in za neofašistične manipulacije. Svoji Zgodovinski komisiji predlaga, naj njeni člani po svoji strokovni usmerjenosti prevzamejo obveznost, da bodo v medijih reagirali na zgodovinske manipulacije z navajanjem resničnih dogodkov. Postopoma bi bilo treba objavljati več verodostojnih člankov tudi na družbenih omrežjih (zlasti na Wikipediji in Googlu).

Predsedstvo predlaga združenjem, da se javno

na območju pokrajina.

Predsedstvo ne sprejema predloga, da bi združenjem, ki se ne držijo rokov, odvzeli del finančnih sredstev, prosi pa vse, da se organizirajo tako, da se izognejo nepotrebnim zavlačevanjem in urgencam.

Predsedstvo soglaša, da je treba urediti status partizanskih spominskih čet.

Predsedstvo naroča odboru za priznanja ZB, da pripravi morebitne spremembe in dopolnitve veljavnega pravilnika o priznanjih ZB.

6. O Svobodni besedi

Revija Svobodna beseda je glasilo ZB NOB Slovenije, njena vsebina je dobro utemeljena v programu Zveze v letu 2016. **Pobude za popolno komercializacijo niso primerne. Še vedno bo največji del naročnikov iz vrst ZB. Pri tem ponavljamo predlog, da naj bi po možnosti vsi novi člani ZB postali tudi naročniki revije, prav tako vsi funkcionarji odborov krajevnih organizacij, združenj in Zveze.**

Skrajna racionalizacija stroškov revije je bila že

odzovejo ob pačenju dogodkov in osebnosti iz časa NOB na njihovem območju, pa tudi da spodbujajo svoje člane, da se čim več oglašajo s članki in pismi bralcev v lokalnih in osrednjih medijih.

Predsedstvo bo nadaljevalo objavljanje javnih izjav ob volitvah, referendumih, zakonodajnih postopkih in drugih temeljnih družbenih pojavih, zlasti če zadevajo dogodke, osebnosti in vrednote NOB ter pojave neofašizma.

5. O izboljšanju komunikacije med Zvezo in združenji

Zveza bo prenovila in aktualizirala svojo spletno stran ter predlaga združenjem, da jo bolj uporabljajo za svojo tekočo informiranost. Člani predsedstva prevzamejo nalogo, da se bodo po razporedu udeleževali sej pokrajinskih svetov in čim več tudi pomembnejših sestankov v združenjih

opravljena. Če število naročnikov ne bo manjše od 4.000, kar je s predlogom za naročništvo novih članov ZB mogoče trajno zagotoviti, bodo stroški pokriti z naročnino. Seveda je to naša skupna odgovornost, saj je revija zelo kakovostna in je nepogrešljiva za ohranjanje vrednot NOB in informiranost naših organov in članov.

7. O zgodovini Zveze borcev

Predsedstvo sprejema pobudo, da bi bilo dobro, če bi imeli napisano zgodovino naše organizacije od njene ustanovitve 4. julija 1948 do danes. Zato se bomo obrnili na Filozofsko fakulteto in Fakulteto za družbene vede z vprašanjem, ali bi bilo mogoče zagotoviti pripravo take zgodovine kot doktorske disertacije. Če bi bil odgovor negativen, bi to nalogo mogoče prevzel Inštitut za novejšo zgodovino. Morebiti so še kakšne druge možnosti.

Z naše strani bi zagotovili gradivo, ki ga imamo, s tem da je pretežen del gradiva že bil oddan Arhivu Republike Slovenije in je tam na voljo.

8. O sovražnem govoru

V Zvezi ves čas obsojamo sovražni govor ne glede na to, ali se pojavlja v elektronskih ali pisanih medijih ali pa v parlamentu, v strankah ali kjer koli drugje. Ugotavljamo pa, da so državni organi, zlasti tudi javna tožilstva in sodišča, preveč tolerantni, saj do zdaj ni bila sprejeta še nobena obsodilna sodba. Evropsko sodišče za človekove pravice pa je do zdaj sprejelo več obsodilnih sodb za primere sovražnega govora, ki so celo milejši od primerov, ki jih je v Sloveniji veliko in preveč.

9. O varstvu spomenikov NOB

Predsedstvo bo nadaljevalo pogovore z Ministrstvom za kulturo in Zavodom za varstvo kulturne dediščine o pospešitvi ureditve lastnine ali služnosti za spomenike in spominska znamenja NOB in za uvrstitev v register kulturne dediščine ter s tem v zvezi za ureditev obveznosti lokalnih skupnosti ali države za redno vzdrževanje spomenikov in okolice.

10. O mladinski organizaciji ZB

Predsedstvo znova predlaga združenjem in pokrajinskim svetom ZB, da povečajo prizadevanja za ustanovitev mladinskih komisij, sekcij ali drugih oblik organiziranosti mladih članov ZB, da bi z njihovimi delegati lahko čim prej ustanovili mladinsko organizacijo v okviru ZZB NOB Slovenije.

11. O uniformah praporščakov

Predsedstvo soglaša s prizadevanji za to, da bi vsi praporščaki imeli uniforme. Pritrjuje pa tudi predlogu, da je ponošene uniforme praporščakov treba zamenjati. V letošnjem finančnem načrtu so zelo omejena sredstva za ta namen. Povečali jih bomo za leto 2017 s tem, da bi Zveza zagotovila participacijo v višini 40 odstotkov za skupna naročila, 60 odstotkov pa bi zagotovila zainteresirana združenja. Zamenjava je sicer trajna naloga.

Naloge Zveze so obširno opisane v Programu nalog za leto 2016. Te ugotovitve in sklepi le dopolnjujejo ta program.

Te ugotovitve in sklepe bomo objavili na spletni strani Zveze in v Svobodni besedi.

Predsednik: Tit Turnšek

Sklepi Glavnega odbora ZZB za vrednote NOB Slovenije

Glavni odbor ZZB NOB Slovenije je na seji dne 22. 3. 2016 sprejel naslednje sklepe:

1. Glavni odbor sprejema Letno poročilo o delu in poslovanju Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije v letu 2015 v predloženem besedilu.
2. Glavni odbor sprejema Zaključni računi Zveze skupaj s predloženimi prilogami in obrazložitvami.
3. Glavni odbor naroča predsedstvu Zveze, da obravnava stališča Nadzornega odbora in predloge iz razprave in jih v največji mogoči meri udejani v poslovanju Zveze v tekočem letu 2016 in v pripravi finančnega načrta za leto 2017.
4. Glavni odbor je verificiral mandat **Franču Hergulugu** iz Ormoža.
5. Glavni odbor sprejema v kolektivno članstvo Zveze Društvo za ohranjanje spomina na reševanje zavezniških vojakov v času NOB – Društvo Vranov let in s tem verificira mandat **Eduarda Vedernjaka**, kot člana Glavnega odbora.

Slavko Grčar,
predsednik delovnega predsedstva

Sklepi predsedstva Zveze

Listine ZZB NOB Slovenije za leto 2016

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji predsedstva 12. januarja 2016 sprejelo sklep o podelitvi listine ZZB NOB Slovenije **dr. Maci Jogan, rojeni 24. februarja 1943**,

- za dolgoletno aktivno promocijo vrednot narodnoosvobodilnega boja s številnimi članki v javnih medijih in v različnih drugih publikacijah, s prav tako številnimi govori na proslavah v spomin na dogodke v NOB in s predavanji na seminarjih ter s sodelovanjem na okroglih mizah;
- za dolgoletno prizadevno delovanje v predsedstvu in drugih organih Zveze.

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji predsedstva 5. aprila 2016 sprejelo sklep o podelitvi listine ZZB NOB Slovenije **Ivu Grobelniku, rojenemu 17. oktobra 1920**,

- za dolgoletno vodenje krajevne organizacije ZB in aktivno sodelovanje v drugih dejavnostih ZB;
- za legendarno sodelovanje pri osvoboditvi 127 zapornikov iz Starega piskra v noči s 14. na 15. december 1944 in za organizacijo vsakoletnega spominskega pohoda po poti osvoboditve teh talcev;
- za javno promocijo vrednot NOB, med drugim s knjigama »Harmonika, škarje in Stari pisker« in »Stari pisker, resnica in laži«;
- za javno humanitarno delovanje.

in **Frančišku Beri, rojenemu 29. avgusta 1926**,

- za dolgoletno uspešno vodenje Združenja borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica, ki je spoštovano in dejavno pri ohranjanju tradicij in vrednot NOB;
- za dolgoletno aktivno sodelovanje v pokrajinskih povezavah ZB in v organih Zveze;
- za javno promocijo vrednot, dogodkov in osebnosti NOB;
- za javno humanitarno delovanje, posebno za prizadevanje za obnovo in ohranitev partizanske bolnišnice Jesen na Pohorju.

Sklep o podelitvi zlate plakete najboljšim krajevnim organizacijam ZB

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 5. aprila 2016 sprejelo na podlagi 23. člena Statuta Zveze in 6. člena Pravilnika o priznanjih

Sklep o podelitvi zlate plakete najboljšim krajevnim organizacijam ZB

1. Na razpis za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB smo prejeli 13 utemeljenih predlogov. Te predloge je na seji 17. marca 2016 obravnaval Odbor za priznanja in ugotovil, da so vsi dovolj utemeljeni. Predsedstvu je predlagal, da ob 75. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda zlato plaketo letos izjemoma v večjem številu podeli vsem predlaganim krajevnim organizacijam.
2. Zlato plaketo Zveze prejmejo najboljše krajevne organizacije ZB:
 - za uspešno promocijo vrednot, dogodkov in osebnosti narodnoosvobodilnega boja,

- za ugledno uresničevanje vloge ZB v svojem okolju in združenju,
- za ohranjanje številčnosti organizacije s sprejemom novih članov,
- za skrb za vzdrževanje in urejenost spomenikov in spominskih znamenj na svojem območju.

3. Upošteva se 1. in 2. točko tega sklepa bodo zlato plaketo Zveze prejele naslednje krajevne organizacije ZB:

1. Krajevna organizacija ZB NOB Predmeja iz Združenja Ajdovščina-Vipava,
2. Krajevna organizacija ZB NOB Sromlje iz Združenja Brežice,
3. Krajevna organizacija ZB NOB Motnik-Špitalič iz Združenja Kamnik,
4. Krajevna organizacija ZB NOB Bertoki iz Združenja Koper,
5. Krajevna organizacija ZB NOB Kokrica iz Združenja Kranj,
6. Krajevna organizacija ZB NOB Brestanica iz Združenja Krško,
7. Krajevna organizacija ZB NOB Volčina iz Združenja Lenart,
8. Krajevna organizacija ZB NOB Zadobrova-Sneberje iz Združenja Ljubljana Moste-Polje,
9. Krajevna organizacija ZB NOB Šempeter pri Gorici iz Združenja Nova Gorica,
10. Krajevna organizacija ZB NOB Postojna iz Združenja Postojna,
11. Krajevna organizacija ZB NOB Šmartno pri Slovenj Gradcu iz Združenja Slovenj Gradec,
12. Krajevna organizacija ZB NOB Kobarid iz Združenja Bovec, Kobarid, Tolmin,
13. Združenje borcev NOB Črnuče, ki ni razčlenjeno na več krajevnih organizacij in samo opravlja tudi to vlogo.
14. Krajevna organizacija Vrtojba iz Združenja Nova Gorica

4. Odlikovanja bodo predsednikom (predstavnikom) krajevnih organizacij podeljena na slavnostni razširjeni seji predsedstva Zveze 26. aprila 2016.

Predsednik: Tit Turnšek

Sklep

o imenovanju predstavnika v Organizacijski odbor pohoda na Triglav

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije za člana Organizacijskega odbora pohoda na Triglav imenuje tovariša **Janka Heberleja**, člana kolegija predsednika Zveze.

Ljubljana, 7. aprila 2016
Predsednik: Tit Turnšek

SVOBODNA B E S E D A

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 5. aprila 2016 obravnavalo poročilo Uredniškega odbora revije Svobodna beseda o rezultatu razpisa za delovno mesto urednika/ce revije Svobodna beseda ter z večino glasov sprejelo naslednji

sklep

o imenovanju urednice revije Svobodna beseda in o sklenitvi delovnega razmerja

1. V skladu z ugotovitvami Uredniškega odbora revije Svobodna beseda imenujemo za urednico revije Svobodna beseda **Jožico Hribar**, univ. dipl. novinarko, roj. 4. 4. 1955, stanujočo v Ljubljani.

2. Z Jožico Hribar bo sklenjeno delovno razmerje v skladu z razpisnimi pogoji za dobo enega leta, z možnostjo podaljšanja. Pravice in dolžnosti bodo urejene s pogodbo, upoštevajoč Zakon o delovnih razmerjih, in veljavnimi internimi pravilniki Zveze. Strokovno urednica odgovarja Uredniškemu odboru Svobodne besede, za ostale obveznosti in zadolžitve iz delovnega razmerja pa predsedniku Zveze ali po pooblastilu generalnemu sekretarju.

3. Ta sklep začne veljati s 1. aprilom 2016.

Predsednik: Tit Turnšek

Zamenjava v uredniškem odboru Svobodne besede

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 7. aprila 2016 na podlagi Statuta Zveze sprejelo dopolnitev sklepa o izdajanju glasila Svobodna beseda. Namesto dosedanjega člana uredniškega odbora Svobodne besede Roka Židanika je za novega člana imenovalo **Franca Štibernika** iz Združenja borcev NOB Grosuplje.

Popravek

V prejšnji številki Svobodne besede je v tabeli 2 na strani 37 - 38 pri navedbi števila članov na dan 31. 12. 2015 pri dveh ZB za vrednote NOB prišlo do tehnične napake. Pravilno število članov v ZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje je 1.160 (in ne 1.16), v ZB za vrednote NOB Velenje pa je pravilno število članov 1.130 in (ne 1.13.)

Za napako se opravičujemo.

2. seja odbora za priznanja

Na 2. redni seji 17. marca 2016 je odbor obravnaval 16 predlogov za zlato plaketo, 26 predlogov za srebrno plaketo, pet predlogov za priznanje praporščaku in enajst predlogov za zlato plaketo najboljšim KO ZB. Po razpisu predsedstva z dne 2. februarja 2016 za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB, ki so v zadnjih treh letih sprejele najmanj toliko članov, kolikor jih je umrlo, in kjer vodstva kolektivno vzorno delujejo, skrbijo za spomenike NOB in uspešno uresničujejo vlogo v svojem okolju in v združenju, naj bi bile nagrajene tri najboljše krajevne organizacije ZB.

Člani odbora so ugotovili, da so vsi prispeli predlogi vzorno in kakovostno pripravljani, in predsedstvu Zveze predlagali v potrditev vseh enajst predlogov (vseh KO je približno 700).

Dobitniki priznanj

Zlata plaketa za življenjsko delo: Jože Tkavc, Žalec

Zlata plaketa: Dom upokojevcev Center, Tabor - Poljane, Ljubljana; Frančišek Drašler, Borovnica; Irma Grbec, Ribnica; Vesna Jerbič Perko, Kočevje; Andrej Jurjevič, praporščak, Ljubljana; Aleš Kardelj, Ljubljana; Kulturno društvo Godba Cerknica; Stanislav Lepej, Ptuj; Jože Mermal, Ljubljana; Ivanka Moljik, Črnomelj; Andrej Pengov Bitenc, Ljubljana; Albina Repinc, Jesenice; Franc Škufca, župan Občine Žužemberk, Novo mesto; Bogomir Ulbing, Šentjur; Marjeta Verbič, Ljubljana; Julijana Žibert, Ljubljana.

Srebrna plaketa: Ignac Cizej, Žalec; Nada Gradič, Sežana; Stanka Hreščak, Postojna; Mirko Hrovat, Trebnje; Krajevna skupnost Sromlje, Brežice; Ivan Lenič, Sevnica; Miroslav Martinčič, Sežana; Mešani pevski zbor DU, Slovenske Konjice; Dragica Milostnik, Ilirska Bistrica; Območni odbor veteranov vojne za Slovenijo, Sevnica; Vladimir Ocepek, Moravče; OŠ Središče ob Dravi, Ormož; Slavica Marta Ošaben, Borovnica; Anica Pevec, Ormož; Pevski zbor Jasna, Stari trg pri Ložu; Janez Piškur, Ljubljana Vič - Rudnik; Planinsko društvo Zreče, Slovenske Konjice; Anton Šepec, Cerknica; Janez Škrlj, Cerknica, Bojan Voh, Velenje; Vinko Vrčkovnik, Slovenj Gradec; Slavko Vršnak, Šentjur.

Priznanje praporščakom: Zvonimir Pungerčar, Trebnje; Jože Adlešič, Črnomelj; Danilo Ferfolja, Komen; Marjan Križman, Lukovica; Jože Kveder, Moravče.

Zlata plaketa najboljšim krajevnim organizacijam ZB: Krajevna organizacija ZB NOB Predmeja-Ajdovščina-Vipava, KO ZB NOB Motnik-Špitalič-Kamnik, KO ZB NOB Kokrica-Kranj, KO ZB NBO Brestanica-Krško, KO ZB NOB Volčina-Lenart, KO ZB NOB Zadobrova-Sneberje, Ljubljana Moste - Polje, KO ZB NOB Šempeter pri Gorici, Nova Gorica; KO ZB NOB Šmartno pri Slovenj Gradcu, KO ZB NOB Kobarid in ZB NOB Črnuče, ki ni razčlenjeno na več krajevnih organizacij in samo opravlja tudi to vlogo.

V nadaljevanju seje so se člani odbora seznanili s poročilom o delu odbora za leto 2015, z informacijo o letošnjih dobitnikih listine ZZB in s pobudami za spremembo in dopolnitev Pravilnika o priznanjih. Dogovorjeno je bilo, da se za naslednjo sejo pripravijo predlogi sprememb in dopolnitev. Vodstva združenj in pokrajinski svetov pa se znova pozove k sodelovanju pri pripravi pravilnika.

Jože Oberstar, predsednik Odbora za priznanja

Dopolnitev letnega poročila

Letno poročilo o delu in poslovanju ZZB za vrednote NOB Slovenije v letu 2015, ki je bilo objavljeno v Svobodni besedi številka 5, dopolnjujemo še s podatki o številu upravičencev po vojnih zakonih.

Število upravičencev po vojnih zakonih

Vrsta	Število 31. 12.		Indeks	Struktura v %
	2014	2015		
1 VOJNI VETERANI NOB				
1.1. borci NOB	7.885	6.811	86,4	71,8
1.2. civilni udeleženci, mlajši od 15 let	1.803	1.702	94,4	17,9
1.3. borci NOB iz drugih krajev Jugoslavije	893	764	85,5	8,1
1.4. pripadniki zavezniških vojsk	42	30	71,4	0,3
1.5. vojni ujetniki 1941	24	18	75	0,2
1.6. drugi upravičenci	176	157	89,2	1,7
SKUPAJ	10.823	9.482	87,6	100
2 VOJNI INVALIDI				
2.1. vojaški vojni invalidi	702	590	84	17,4
2.2. vojaški mirnodobni invalidi	931	893	95,9	26,3
2.3. civilni invalidi vojne	886	837	94,5	24,7
2.4. invalidi iz agresije na Slovenijo 1991	97	93	95,9	2,7
2.5. družinski člani umrlih invalidov	1.085	979	90,2	28,9
SKUPAJ	3.701	3.392	91,6	100
3 VOJNI VETERANI 1991				
3.1. Teritorialna obramba	38.897	38.838	99,8	64,3
3.2. policijski veterani	8.224	8.205	99,8	13,6
3.3. Narodna zaščita	6.399	6.305	98,5	10,4
3.4. obvezniki delovnih dolžnosti	4.001	3.974	99,3	6,6
3.5. drugi sodelavci	3.111	3.072	98,7	5,1
SKUPAJ	60.632	60.394	99,6	100
4 ŽRTVE VOJNEGA NASILJA				
4.1. taboriščniki	1.272	1.119	88	2,8
4.2. zaporniki	488	405	83	1
4.3. izgnanci	11.287	10.616	94,1	26,9
4.4. interniranci	948	841	88,7	2,1
4.5. delovni deportiranci	533	452	84,8	1,2
4.6. begunci in pregnanci	11.751	11.435	97,3	29
4.7. ukradeni otroci	323	314	97,2	0,8
4.8. prisilni mobiliziranci	1.292	1.076	83,3	2,8
4.9. otroci padlih pripadnikov NOB	13.013	12.199	93,7	30,9
4.10. otroci likvidiranih staršev po enotah NOB	761	730	95,9	1,9
4.11. internirani nekdanji primorski italijanski vojaki	16	16	100	0
4.12. begunci zaradi delovanja v NOB in zavezniki	248	238	95,9	0,6
SKUPAJ	41.932	39.441	94,1	100

Andreja Katič, ministrica za obrambo, *na slovesnosti v spomin na prve otroške žrtve fašizma v slovenski Istri v Strunjanu 19. marca 2016*

»V Primorju in Istri je bil fašizem še posebno agresiven. Njegov poglavitni namen sta bila italijanizacija in uničenje vseh narodnih identitet, glavni tarči pa razredno delavsko gibanje in slovensko-hrvaška narodna skupnost. To, kar se je tu v Strunjanu zgodilo 19. marca 1921, v času med svetovnima vojnama, je prav gotovo eden najstrašljivejših primerov tega nasilja. Iz vlaka, ki je po progi Parenzana vozil skozi Strunjan, je skupina podivjanih fašistov streljala na skupino otrok. Otroci so se, tako kot skoraj vsak dan, igrali ob železniški progi ter nič hudega sluteč veselili in razigrani mahali potnikom na vlaku. Nihče ni niti pomislil, da se lahko zgodi tako zavrženo dejanje, da lahko nekdo

hladnokrvno strelja po najšibkejših.

Strelji so zadeli sedem otrok – trije so bili ranjeni, dva sta ostala invalida za vse življenje, Renato Brajko in Domenico Bartole sta bila ubita. To je bilo nedoumljivo nizkotno dejanje, ki je za seboj pustilo prve otroške žrtve fašističnega nasilja v slovenski Istri, a zanj ni odgovarjal nihče.

Ko danes gledamo na ta dogodek, nas zmrzači ob misli, kako krut je bil fašizem do nedolžnih, nebogljenih otrok. Predvsem nas pretrese to, da tudi danes, po vseh naporih mednarodne skupnosti, da bi naredili konec moriji po svetu in uveljavili mednarodne pravne standarde, ki bi preprečevali zlorabo otrok v vojne namene, še vedno na tisoče otrok po svetu trpi zaradi vojn in oboroženih konfliktov.

Vojne so do najranljivejših skupin najbolj neprizanesljive. Zgroženi smo, pod kakšni-

mi pritiski se znajdejo otroci. Pod pritiski, ki jih nežna otroška duša ne bi smela doživljati. Žal vsak dan spremljamo usode otrok, ki so prikrajšani za temeljni občutek varnosti, in otrok, ki jih ločijo od njihovih staršev. Strašljiv je podatek, da je kar 2,4 milijona sirskih otrok moralo zapustiti svoje domove ali celo prijeti za orožje.

Mogoče se je še nedavno zdelo, da en sam človek ne more veliko narediti proti nasilju, ki je v številnih delih sveta še vedno boleče prisotno. Vendar je danes, ob množičnem prihodu beguncev in migrantov k nam ter njihovem prehajanju čez naše ozemlje, povsem jasno, da je pred vsemi nami pomembna naloga, da si aktivno prizadevamo za spoštljivost, strpnost in solidarnost. Pa ne le z besedami! Ta naloga je, da sprejmemo medse najranljivejše in primerno poskrbimo zanje.«

Dr. Andrej Osterman, generalmajor, načelnik Generalštaba Slovenske vojske, *ob obletnici bitke pri Jelenovem žlebu v Ribnici 26. marca 2016*

»Vsak spopad prinaša trpljenje in izgube pri vseh udeleženi straneh, kar ste žal večkrat v zgodovini izkusili tudi prebivalci tega prelepega dela Slovenije. O krvnem davku, ki ga je druga svetovna vojna terjala tu, v okolici Ribnice, pričajo številni spomeniki: v ribniškem gradu, v Dolenji vasi, v Grčaricah, v Polomu, pri nekdanji partizanski bolnici pri Ogenjci in drugi. Ti so pričevalci silovitega nasilja in trpljenja, ki smo ga bili Slovenci deležni ne samo tu, temveč po vsej naši lepi domovini.

Slovenska partizanska vojska je na poti k svobodi izbojevala veliko zmag, žal so bili vmes tudi porazi, ki so zahtevali žrtve tako

med vojaki kot tudi med civilnim prebivalstvom. Druga svetovna vojna na našem ozemlju ni bila zadnja vojna. Skupaj smo Slovenke in Slovenci stopili tudi pred 25 leti, ko smo morali ubraniti našo odločitev za samostojno in neodvisno državo Slovenijo, katere 25. obletnico bomo zaznamovali letos. Enotno v mislih in dejanjih smo uresničili namero, ki nas je združevala; odločitev, zaradi katere bo leto 1991 ostalo mejnik med dvema obdobjema slovenskega naroda.

Teritorialna obramba in milica sta leta 1991 ob podpori drugih državnih organov in institucij ter – kar je najpomembnejše – ob podpori slovenskega naroda ubranili uresničitev sanj Slovencev o samostojni državi.

Če se ozremo nazaj v čas druge svetovne in osamosvojitvene vojne leta 1991, lahko

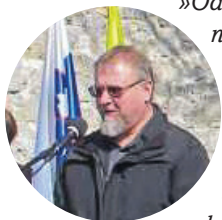
spoznamo, da je bil nasprotnik v orožju in številčno močnejši, pa vendar poražen. Zakaj? Ker smo se Slovenke in Slovenci bojevali za obstoj lastnega naroda. In kot taki smo bili nepremagljivi. Kot narod smo obstali in danes smo sestavni del evropske skupnosti.

Četrto stoletja samostojne države, četrto stoletja delovanja Slovenske vojske v samostojni Sloveniji, četrto stoletja od odhoda zadnjega vojaka JLA z ozemlja Slovenije. Šteje prispevek vsakega posameznika v prvi, drugi in v osamosvojitveni vojni, katerih namen je bil domoljuben in usmerjen k obstoju našega naroda. Vesel sem, da imam danes priložnost biti med vami tu, v Ribnici, kjer je čutiti ponos, domoljubje in našo narodno, slovensko zavest. Sporočilo domoljubja ohranjamo tudi v Slovenski vojski.«

mag. Miloš Bizjak, državni sekretar na Ministrstvu za obrambo, *na slovesnosti pri spominskem hramu na Javorovici 19. marca 2016*

»Od osvoboditve in zmage nad nacizmom in fašizmom je minilo že dobrih 70 let. Danes se ukvarjamo z novimi izzivi, ki jih je prinesel sedanji čas. Vendar pa se zavedamo, da ste bili borke in borci slovenskega narodnoosvobodilnega boja tisti, ki ste nam priborili svobodo in omogočili prihodnost. Prav zmaga nad okupatorjem in osvoboditev naše domovine namreč pomenita odločilen korak na poti k samostojni in suvereni državi, kar smo dosegli v osamosvojitveni vojni.

Prepričan sem, da sta vsem nam pripadnost in zvestoba svojim bližnjim, domu, domovini in narodu nekaj najbolj svetega in dragocenega. Zato je sodelovanje s sov-

ražnikom, okupatorjem, ki je imel trden in brezkompromisen načrt uničiti naš narod do korenin, potlačiti našo narodno in kulturno identiteto, skrajno nizkotno in vsega obsojanja vredno dejanje. Nedoumljivo in skrajno pokvarjeno je prijeti za orožje in se bojevati proti svojim rojakom, proti svojemu narodu. To ni zgolj hlapčevstvo, to sta izdajstvo in bratomor.

Slovenski narodnoosvobodilni partizanski boj je za nas, predstavnike generacij, rojenih po vojni, vir ponosa in samozavesti. Spomin nanj nas dela močne v zavesti, da smo narod, ki se zna postaviti zase in zna gospodariti s svojo usodo. Slovenski pesnik in narodni heroj Karel Destovnik - Kajuh je v Slovenski pesmi zapisal: »O, če ljudi bi ne bilo pri nas, ljudi, ki ne ubogajo na vsak ukaz, tedaj bi nas že kdaj odnesel plaz.«

Vaš boj, spoštovani borke in borci, je bil boj na edini pravi strani. Zato bi vam rad danes tu izrekel iskreno priznanje za to, da ste se v prelomni točki slovenske zgodovine pod vodstvom Osvobodilne fronte postavili na edino pravo stran, v boj proti okupatorju. Zavedamo se veličine odločitve in tveganja, ki ste ga prevzeli nase. Zato vam zagotavljam, da bomo vsi, ki v srcu čutimo hvaležnost do slovenskega partizanskega gibanja, storili vse, kar je mogoče, da se v javnosti ne bo zmanjševal in skrnil pomena vašega junaškega boja.

Tudi zavezniki so narodnoosvobodilni boj na jugoslovanskem ozemlju prepoznali kot odpor proti nacizmu in fašizmu ter mu na teheranski konferenci priznali legitimnost, s čimer se je začela tudi večstranska pomoč Velike Britanije, ZDA in Sovjetske zveze.

Tit Turnšek, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, *na shodu v Grahovem 6. aprila 2016*

»Klerofašizem danes v Sloveniji spet dviguje glavo. Med ljudmi širijo strah, da bi si Slovenci poiskali svojega firerja. Nekoč je Winston Churchill izrekel to misel: 'Edino cesar nas je res lahko strah, je strah sam.' Hitler je imel svoje rjavosrajčnike, Mussolini svoje črnosrajčnike, Janša pa bi imel nacionalno gardo. K temu dodajmo, kar je prej dr. Ivan Štuhec dejal: 'Cerkev podpira Janeza Janšo, ker je edini politik, ki bi za dosego ciljev šel tudi do državljskega spopada.' Ja, tako pravi moralni teolog dr. Štuhec, ki ni kdor koli,

je namreč gospod visoko v slovenski katoliški cerkveni hierarhiji. Kje je tukaj morala, gospod moralni teolog? To je pravi obraz vstajajočega slovenskega klerofašizma. To je pravi obraz Ljubljanske nadškofije: boj za oblast in bogastvo, kakršen je že od protireformacije dalje v resnici bil.

Slovenska RKC znova hlasta za kapitalom, ustanovila je banko, znova se je polastila naših gozdov, zapletla se je v finančne škandale, spomnite se nečednih poslov mariborske nadškofije. Marsikaterega navnega vernika je spravila ob življenjske prihranke. Katera božja zapoved, gospod škof, pravi »Ne kradi«? Slovenska RKC se vse močnejše vpleta v državo, v politiko, po-

šilja ljudi na demonstracije pred sodišče, ruši zakone, ki jih je sprejel parlament. Vse to početje nima z vero nobene povezave. Ustvarja le razdor med Slovenci, blati naš NOB. Škof se hodi klanjat ustašem pred Barbarin rov. Ustašem, ki so v Jasenovcu zverinsko zaklali sedem slovenskih duhovnikov. Gospod škof, lepo bi bilo, če bi se šli kdaj poklonit tudi njim.

Vera in evangelij sta gospodom iz ljubljanske nadškofije le sredstvo za grabljenje bogastva in obvladovanje družbe. To je bogoskrunstvo. V Svetem pismu piše: Daj Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega. Ni je božje zapovedi, ki je še ne bi prekršili.

Mira Hladnik, tajnica KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica *ob obletnici smrti narodnega heroja Staneta Žagarja in ob dnevu Osnovne šole Lipnica:*

»Spominjanje pomembnih prednikov na obletnice njihove smrti se zdi na prvi pogled malo čudno – ali ne bi bilo bolj veselo, če bi se jih spominjali ob obletnicah rojstva? A če natančneje premislimo, zakaj bi se spominjali rojstva prednika, ko pa je na svet privekal brez svojih zaslug in ob rojstvu tudi še ni imel ničesar pokazati? Končno se ne spominjamo kar vsakega sokrajana, ampak samo

tistih, ki so za skupnost prispevali več kot drugi. Dobravski učitelj Stane Žagar je bil že eden takih. Pogosto pridejo taki izjemno dejavni ljudje od drugod. Žagar je bil iz Primorske, z Žage pri Bovcu v Soški dolini, in je sem k nam s številnimi drugimi pribeljal pred italijanskim fašizmom. K delu za javno dobro jih ni nagovarjalo samo široko srce, ampak tudi njihova izobrazbenost. Ta jim je narekovala, naj svojega življenja in znanja ne usmerijo zgolj v prizadevanje za svoj osebni blagor in blaginjo svoje družine, ampak naj ga vprežejo v korist sova-

ščanov, rojakov in človeštva.

Stane Žagar je počel vse to: ob koncu prve svetovne vojne se je bojeval za severno slovensko mejo, po njej pa je v 22 letih kot učitelj na Dobravi naredil veliko več, kot se sicer od učitelja pričakuje: organiziral je kmetijske tečaje za odrasle, jih učil sadjarjenja, turizma, zborovskega petja ... z nekakšno šolo v naravi je dvigoval materialno in kulturno blaginjo teh krajev in bil karizmatičen zgled svojim učencem... Ko so Nemci zasedli Jugoslavijo, je organiziral vojaški upor.«

Pozabljeni junak Franc Mrak (1907–1945)

Zgodba o revolucionarju in partizanu

Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Kokrica je 29. marca v prostorih KS Kokrica predstavila knjigo z naslovom *Pozabljeni junak Franc Mrak 1907–1942* avtorja Damjana Renka.

// PIŠE: **Damjan Renko** // FOTO: **Brane Virant**

Knjigo sta predstavila predsednik KO Kokrica **Brane Virant** in njen pisec **Damjan Renko**. Knjiga opisuje življenjsko ter revolucionarno in bojno pot Franca Mraka s Kokrice. Prisotnemu občinstvu sta oba nastopajoča med drugim pojasnila, da sama spadata v povojno generacijo, ki ni bila prizadeta z največjo morijo v zgodovini človeštva, in da nista bila priči bratomornega klanja v času okupacije na naših tleh. Poudarila pa sta, da sta oba veterana osamosvojitvene vojne, v kateri sta svojo dolžnost do domovine opravila častno in pošteno. Kot ena redkih sta oba v vlogi komandirjev postaj milice s svojimi miličniki doživela ognjeni krst, Brane Virant v Škofji Loki ob napadu na tamkajšnjo vojašnico JLA, Damjan Renko pa na Jezerskem ob napadu oklepne motorizirane enote JLA na mejni prehod.

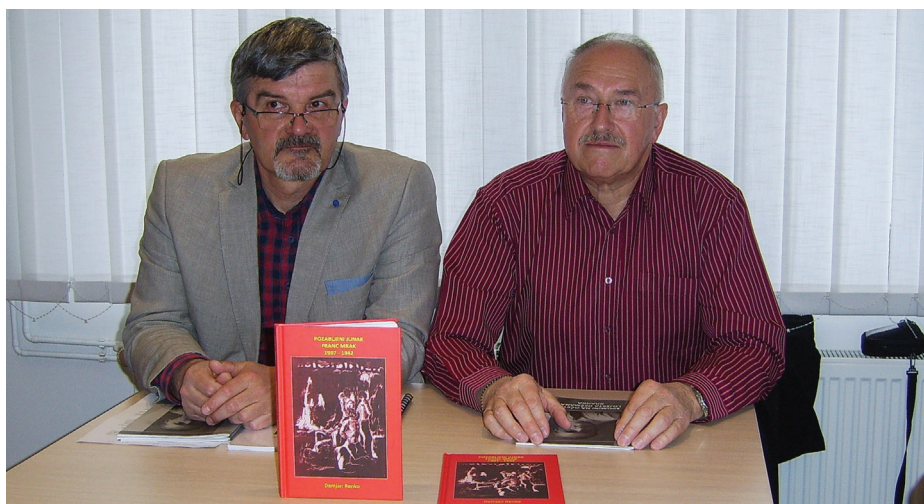
Kot sta poudarila, je njuno medvojno in povojno delovanje ves čas vodila misel, da soustvarjata novo svobodno, pravično in demokratično ter gospodarsko uspešno državo. Žal so se njune

sanje in pričakovanja začeli razblinjati, kar je razvidno iz stopnje nespoštovanja prava, obsega kršenja človekovih pravic in svoboščin, polkolonialnega gospodarskega statusa domovine, skratka regresije skoraj vseh družbenih podsistemov. V ta kontekst vsekakor spada tudi potvarjanje zgodovinskih dejstev iz obdobja druge svetovne vojne in iz obdobja procesov osamosvajanja Slove-

Kot sta poudarila, je njuno medvojno in povojno delovanje ves čas vodila misel, da soustvarjata novo svobodno, pravično in demokratično ter gospodarsko uspešno državo.

Drage ustreljen kot talec.

Kot je omenil avtor knjige, je bil Franc Mrak kot eden prvih revolucionarjev v Sloveniji in na Gorenjskem v publicistiki iz obdobja NOB dolgih 73 let iz nezna-

Damjan Renko in Brane Virant na predstavitvi knjige

Franc Mrak (osebni arhiv Jurij Mrak)

nije, akterji tega potvarjanja pa so bolj ali manj vedno isti. Iz dneva v dan so glasnejši in agresivnejši, pri tem pa se obilno oklepajo pravila, da stokrat ponovljena laž postane resnica.

Vse to pa ju je privedlo do razmišljanja o izdaji knjige o življenjski epopeji domačina in partizanskega revolucionarja Franca Mraka, organizatorja boja za delavske pravice na kranjskem območju pred drugo svetovno vojno in prvega komandirja 1. kranjske čete, ustanovljene 26. junija 1941 na Cegelnici ob Udin borštu, ki je pozneje postala sestavni del sploh prvega partizanskega bataljona v Sloveniji. Mrak je bil kmalu zatem v boju ranjen, izdan in mučen v begunjskih zaporih ter nato skupaj s še 35 drugimi Slovenci, katerih edini greh je bila ljubezen do domovine, v dolini

nih razlogov odrinjen v pozabo. Še posebej se je to izrazilo v poosamosvojitveni evforiji, ko so novodobni oblastniki lik in delo Franca Mraka znova »ubili« tako, da so kulturni dom na Kokrici, ki se je imenoval po njem, preimenovali in ga tudi formalno izbrisali iz narodovega spomina. Mrtvi heroj je bil za določene kroge še vedno zelo nevaren, zato ga je bilo pač treba znova »likvidirati«. V rabljeve škornje so tokrat vstopili tisti, za katere je Franc Mrak dal svoje življenje, je poudaril Renko.

Spominska biografija bo spomin na Franca Mraka dostojno umestila v narodov spomin, saj bo pretežni del naklade namenjen prav tistim, ki so že vse od osamosvojitve prikrajšani za resnico o polpretekli zgodovini svojih prednikov, torej mlajšim rodovom Slovencev. ■

Mihael Butara - Aleks

V prvem tednu pomladi se je od nas v svojem 94. letu poslovil generalmajor Mihael Butara, partizan Aleks. Rodil se je leta 1922 očetu Mihaelu in materi Mariji v kmečki družini v Cerkljah ob Krki na Dolenjskem. Bilo je sedem otrok, štirje bratje in tri sestre. Osnovno šolo je obiskoval v Cerkljah in do konca življenja je ohranil živ spomin na narodno zavednost in domoljubje, ki ga je spoznal v tej šoli, kjer je ravnateljaval in glasbo poučeval primorski učitelj Ljudevit Kabaj. Za revijo Rodoljub društva TIGR je Mihael Butara leta 2011 zelo natančno opisal, kako je učitelj Kabaj, ki je pred fašistično diktaturo zbežal s Primorskega v kraljevino Jugoslavijo, leta 1930 otrokom razložil, kako so fašistične oblasti v Bazovici ubile štiri slovenske rodoljube. Akcije tajne slovenske organizacije TIGR, o katerih je govoril učitelj Kabaj, so v mladih fantih vzbujale občudovanje in uporniški duh.

Leta 1937 se je Mihael Butara v Šentvidu pri Ljubljani začel učiti za mizarja, tam je ob pomoči brata Francija spoznaval delavsko gibanje in se tudi vključil v sindikat, kjer je zagovarjal pravice delavstva in kmečkih ljudi. Konec njegovega vajeništva se je prekril s Hitlerjevim napadom na Jugoslavijo, mladi upornik pa je postal aktivist Osvobodilne fronte. V drugi polovici leta 1941 ga je brat Franci vključil v novoustanovljeno Narodno zaščito OF, ki je pripravljala diverzantske akcije v Ljubljani in okolici.

Ko je leta 1942 postalo jasno, da so Mihaelu okupacijske oblasti na sledi, je odšel v partizane, najprej v Zapadnodolenjski odred. Bil je razumen fant z izrazito karizmatičnim pristopom do soborcev, zato je kmalu postal politkomisar, najprej v bataljonu Tomšičeve brigade, in nato še v Šerčerjevi brigadi. Sodeloval je v pohodu 14. divizije na Štajersko in spoznal čudovite, gostoljubne in tople ljudi Štajerske pokrajine. Konec vojne je dočakal na severni meji, v spopadih na Poljani, in se skupaj s 14. divizijo po ukazu premaknil v Varaždin in zatem v Vojvodino.

Leta 1947 je končal pehotno vojaško akademijo v Sarajevu. Ko se je s šolanja v Sarajevu vračal domov na Dolenjsko, je spoznal Antonino Lajkovič iz Velikega Mraševega, svojo drago Nino, s katero sta si potem v Beogradu ustvarila družino, imela sta sina Miho in Francija. Opravljal je visoke vojaške naloge v državnem sekretariatu za narodno obrambo v Beogradu. Ko sta otroka postala šoloobvezna, se je želel z družino vrniti v Slovenijo. Hotel je, da bi se sinova šolala v slovenskem jeziku. Prelepi spomini na Štajersko so se uresničili v njegovi novi službi leta 1959 v Mariboru, kjer je bil odgovoren za veliko območje mariborske vojaške garnizije. Leta 1964 je odšel na višjo vojaško akademijo v Beograd,

potem pa je leta 1966 napredoval na poveljniško mesto ljubljanskega vojaškega območja, kjer je ostal do leta 1969. Njegovo poveljevanje poveljstvu ljubljanske pokrajine, ki je zajemala tri četrtine ozemlja Slovenije, se ujema s časom nastajanja Teritorialne obrambe. Zaradi teritorialnega principa popolnjenja je bila to pretežno slovenska vojaška struktura. Leta 1969 se je tedaj 47-letni general Butara na svojo željo upokojil. Jugoslovanska vojska je takrat iz svojih vrst izločila vrsto slovenskih partizanskih generalov, ki so vse od leta 1955 dalje zahtevali uveljavitev prostorske sestavine stalne jugoslovanske vojske.

Po upokojitvi pa je general Butara aktivno deloval v ZZB kot član predsedstva, bil je tudi član slovenske delegacije Zveze borcev v zvezni skupščini, deloval je v Zvezi rezervnih vojaških starešin. Ko je Andrej Marinc leta 1972 sestavljal izvršni svet skupščine Socialistične republike Slovenije, je vanj povabil tudi Mihaela Butaro kot republiškega sekretarja za ljudsko obrambo. To funkcijo je opravljal v letih od 1973 do 1978.

Med svojim delovanjem v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo je opravil nekaj pomembnih aktivnosti, ki so

dolgoročno vplivale na slovenski obrambni sistem. Uveljavil je zakon o ljudski obrambi iz leta 1974, ki je širil obrambne priprave države na lokalne skupnosti, delovne organizacije in politične skupnosti. Za potrebe strokovnih del v tem sistemu je bil ustanovljen študij za splošno ljudsko obrambo in družbeno sa-

mozaščito, danes je to študij obramboslovja. Slovensko politično vodstvo je ta študij umestilo na takratno Fakulteto za sociologijo, politične vede in novinarstvo in leta 1975 na slovesnosti ob vpisu prve generacije študentov je kot sekretar za ljudsko obrambo sodeloval Mihael Butara.

Ko se je leta 1990 kazala možnost osamosvojitve Slovenije, je bil na strani tistih, ki so razumeli, da bo nova država potrebovala svojo vojsko. S pomočjo svojih starih vezi v jugoslovanski vojski je zbiral informacije o njenih namerah in jih prek sina Mihe, ki se je vključil v projekt Manevrske strukture narodne zaščite, pošiljal v slovensko TO. Zaradi svoje angažiranosti je dobil status pripadnika Manevrske strukture narodne zaščite.

Mihael Butara je bil zvest član Zveze borcev, aktiven udeleženec številnih borčevskih shodov in prireditvev, dejaven v Zvezi veteranov vojne za Slovenijo in v Zvezi slovenskih častnikov. Po vsej Sloveniji je imel veliko prijateljev in soborcev iz najtežjih vojnih preizkušenj.

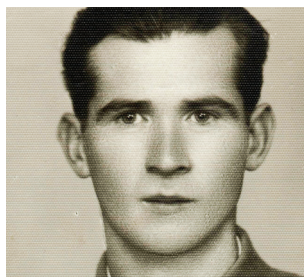
dr. Ljubica Jelušič

Miroslav Zdešar-Miro

Konec novembra lani smo se na ljubljanskih Žalah še zadnjič poslovili od horjulskega partizana, polkovnika Miroslava Zdešarja - Mira.

Miro se je rodil 18. julija 1923 v enajstčlanski Zdešarjevi družini v Horjulu (po domače pr' Bitenčevem kovaču). Že v rani mladosti je doživel vse tegobe življenja, ki je v tistih časih pestilo kmete in delavski razred. Po končani osnovni šoli se je izučil za mizarja in tako tudi pričakal okupacijo Slovenije in seveda domačega Horjula. Avgusta leta 1941 je začel delovati pod okriljem Osvobodilne fronte na območju domače vasi, prav tako še dva brata in oče, ki je bil pozneje odpeljan v internacijo. Eden izmed bratov je padel kot partizan. Mira je pot maja leta 1942 vodila v novoustanovljeni 1. dolomitski odred, v katerem je takoj postal spremljevalec in kurir komandanta odreda.

Oktober istega leta pa je kot partizan s kar nekaj bojnimi izkušnjami prišel v Šercerjevo brigado.

Tu je kot komandir čete sodeloval v napadu na domobranski postojanki Velike Lašče in Kočevje, kjer se je še posebej izkazal kot hraber borec. Zaradi tega je kmalu postal komandir tretjega bataljona Šercerjeve brigade, s katero se je v okviru 14. divizije udeležil legendarnega pohoda na Štajersko, kjer se je prav tako izkazal kot neustrašen borec. Velja spomniti na veliko zmago nad nemško motorizirano kolono pri Lučah ob Savinji, na napad na železniško postajo Otiški Vrh in Šentjanž, na razbitje nemških zased pri Hudi luknji. V teh bojih je bil ranjen v obe nogi, tako da je moral poveljstvo prepustiti svojemu prijatelju Rajku Kirnu.

Decembra leta 1944 je po ukazu Glavnega štaba POS in NOV odšel najprej na osvobojeno ozemlje v Belo krajino, od tam pa na šolanje v Beograd. Po končanem šolanju je postal komandant bataljona Titove garde, na tem položaju je ostal kar 16 let. Takratnega vrhovnega poveljnika in predsednika države maršala Tita je spremljal na uradnih obiskih v Egiptu, Etiopiji, ZSSR, Indoneziji, Vietnamu, Grčiji, Bolgariji in Romuniji. Prav tako je maršala Tita ob prihodu iz tujine s svojim gardnim bataljonom vedno pričakal na letališču, kjer mu je predal raport. Med služenjem v Beogradu je uspešno končal vojaško akademijo in zatem odšel za načelnika operativnega odseka divizije v Postojni.

Za svoje zasluge v NOB in v pojovnem delovanju je Miro Zdešar dobil vrsto visokih odlikovanj in priznanj. Še najbolj je bil ponosen na red narodnega heroja, ki ga je maršal Tito podelil Brigadi Ljuba Šercerja.

Po upokojitvi je živel na Kodeljevem v Ljubljani, kjer si je pridobil ogromno prijateljev, ki jim je vsestransko pomagal, če je le mogel. Za njim ostajajo njegova življenjska sopotnica Cvetka, sinova Miloš in Milorad, vnuk Luka in pravnukinja Eva in Sara.

Miran Štupica

Franc Štefe - Miško

Le nekaj mesecev po 90. rojstnem dnevu nas je zapustil Franc Štefe - Miško, nosilec partizanske spomenice 1941. Rodil se je v petčlanski delavski družini v Šenčurju. Ob okupaciji se je kot član vodstva mladinske organizacije takoj

pridružil OF. Sodeloval je s prvimi partizani in borci Kokrške čete, ki je bila decembra leta 1941 ustanovljena v Šenčurju. Kot komaj 16-letni ilegalec se je 16. februarja leta 1942 pridružil borcem Kokrške čete, ki je prerasla v Kokrški odred. Kot komandir čete Gorenjskega odreda je deloval na širšem območju pod Storžičem. Zadnje leto vojne je deloval v varnostnoobveščevalni službi.

Vsa leta po vojni je Franc Štefe - Miško vse do visoke starosti sodeloval v skupnostih gorenjskih borcev v Kranju in Ljubljani. Posebej je bil dejaven v ZB NOB v Kranju in Šenčurju pri pripravljanju številnih spominskih prireditvev, posvečenih dogodkom iz

NOB. Sodeloval je pri organiziranju spomina na ustanovitev Kokrškega odreda na Kališču pod Storžičem, pri smučarskih tekih po poteh Kokrškega odreda na območju Udin boršta in pri spominskih prireditvah vse od Begunj do Krvavca. Objavil je nekaj obsežnih zapisov o predvojnem delavsko-kmečkem gibanju in zapise o NOB na šenčurskem in širšem kranjskem območju. Med drugim je avtor knjig Šenčur z okolico v NOB, Tragični avgust 1942 pod Krvavcem, Osvoboditev Kranja maja 1945, Ljudstvo pod Storžičem v boju za svobodo. Najpomembnejše delo Franca Štefeta - Miška pa je vsekakor osnovni prispevek pri izdaji zbornika Šenčursko območje med nemško okupacijo in NOB (Šenčur 2008). Bil je tudi prejemnik zlate plakete Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

J. H.

Julijana Flisek

Devetega februarja smo se na pokopališču na Dolu pri Hrastniku člani ZB za vrednote NOB Hrastnik poslovili od naše članice Julijane Flisek. Julijana Flisek - Julčka se je rodila 19. februarja 1926 v rudarski družini Kupec v Zgornji Rečici v občini Laško. Že ob začetku vojne sta se oče in mati pridružila partizanom in delovala na terenu, Julčka pa se je vključila v mladinsko organizacijo, ki je bila ustanovljena v Laškem. Ker je družina postala sumljiva Nemcem, se je Julčka kot sedemnajstletno dekle odločila za odhod v partizane. V avgustu leta 1943 so jo kurirji odpeljali na Dolenjsko v Trebelno, kjer je bila sprejeta v 4. Gubčevo brigado kot partizanka Olga. V boju je skrbela za ranjene in bila

tudi sama dvakrat ranjena v roko. Ko so se rane zacelile, so jo aprila leta 1944 premestili v Črnomelj na tečaj za delo v tiskarski tehniki na ciklostil. Po uspešno opravljenem tečaju so jo kurirji odpeljali v tiskarsko tehniko Alojza Hohkravta pod Kal nad Hrastnikom, na domačijo pri Veligošku, kjer je že vse od leta 1941 delovala tiskarska tehnika. Tehnika je bila dobro skrita kot zemljanka, zato je Nemci nikoli niso odkrili in je delovala vse do osvoboditve.

Po končani vojni se je Julčka takoj vključila v ZB Hrastnik in v društvo vojnih invalidov ter sodelovala v vseh odborih in komisijah. Za svoje delo v ZB je prejela tudi dve medalji za hrabrost, srebrno značko in občinsko priznanje. Bila je skrbna žena, mati, vrednote iz NOB je prenašala tudi na svoje

tri otroke, še posebno na hčer Slavico, ki je skupaj z možem članica naše ZB. Vse do odhoda v dom starejših občanov je Julčka spremljala naše delo in bila vesela naših obiskov.

Danijela Kovač

Friderika Zeletel

Na začetku februarja smo se na pokopališču v Dolu pri Hrastniku poslovili od svoje dolgoletne članice Friderike Zeletel. Friderika, z deklinskim priimkom Kavzar, se je rodila 6. decembra 1921 v skromni delavski družini, očetu delavcu v takratni Kemični tovarni Hrastnik in mami gospodinjji. Zaradi pokončne in zavedne držbe njene družine so ji najprej ustrelili brata, nato pa so očeta, mamo in njo leta 1942 odpeljali v zloglasno taborišče Auschwitz. Iz taborišča sta se maja 1944 vrnila domov z mamo brez očeta, ki je končal v plinski celici.

Posledice vseh grozodejstev, trpljenja in težkih bolezni v taborišču so jo spremljale vse življenje.

Fricka, kot smo jo klicali vsi, ki smo jo poznali in spoštovali, se je po vojni zaposlila kot laborantka v tovarni kemičnih izdelkov, v prostem času pa se je posvečala svojemu konjičku – fotografiji v fotoklubu Hrastnik, ki je deloval v Puharjevem domu. Družino si je ustvarila z možem Vilijem Zeletelom, steklarjem, ki je bil uspešen glasbenik, pisec angažmajev za godbo na pihala in dolgoletni kapelnik steklarske godbe Hrastnik, glasbene obrti se je največ naučil v ameriškem ujetništvu. V zakonu so se jima rodili štiri otroci: Adi, Karmen, Vili in Darinka. Oba z možem sta se zelo trudila, da so otroci mirno odrasli in prišli do svojega kruha. Kot rdeča nit pa so njihovo življenje spremljali glasba in številne lepe fotografije. Poleg skrbi za družino je Fricka vedno našla čas za sodelovanje v društvih in organizacijah v krajevni skupnosti in občini.

Takoj po vojni se je vključila v ZB in v društvo internirancev. Bila je ustanovna članica pletilske sekcije pri Društvu upokojencev Hrastnik, v pododboru Steklarna. Rada je tudi brala in risala ter se vsako leto udeležila srečanja internirancev in taboriščnic, dokler ji je zdravje dopuščalo. Leta 1994 je umrl mož Vili, vendar ni ostala sama, saj so v njen dom poleg njenih otrok prihajali tudi vnuki in ji zapolnili praznino. Leta 2005 je Fricka nesrečno padla in se tako hudo poškodovala, da je potrebovala stalno nego in pomoč, zato se je preselila v Dom starejših Hrastnik.

Danijela Kovač

Dragica Rome

V Novem mestu so prejšnji mesec z državnimi častmi pokopali priznano družbeno delavko, nosilko partizanske spomenice leta 1941, nekdanjo partizanko Dragico Braniselj Rome, ki se je pred 94 leti rodila v družini Braniselj v Cerknici. Zgodaj je ostala brez očeta, takoj po okupaciji pa je kot 18-letna aktivistka in članica Skoja že sodelovala z NOB in leto pozneje odšla v partizane. V vojni je izgubila dva brata partizana.

Nekateri dogodki iz mladosti jo povezujejo s Primorsko. Ob cesti med vasema Vrsno in Krn stoji znamenje, ki spominja na to, da je bila tam nad Gregorčičevim slapom med drugo svetovno vojno sanitetna postaja številka 7, na kateri

sta za ranjence skrbela partizanska bolničarka Dragica in dr. Aleksander Gala - Peter. Odlitek njegovega lesoreza prikazuje bolničarko Dragico in ranjenca in je bil postavljen v spomin in opomin. Dragica se je kot izučena bolničarka pridružila Gradnikovi brigadi in bila ranjena v bližini Kobarida. V nevarnostih je bila neustrašna in je tvegala svoje življenje, da bi zaščitila druge. Na dogodek, ko je ranjencu Izidorju reševala življenje in bila ranjena, so jo do smrti spominjali delci granate, ki so ostali v njeni nogi.

Dragica Rome je bila delegatka 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze, ki je potekal 17. oktobra leta 1945 v Dobrniču, in dolgoletna članica Društva Dobrnič. »Vedrina, pogum in optimizem, ki si ga izžarevala in nesebično darovala vsem nam, je spodbuda, da še naprej ohranjamo spomin na dosežke ženskega gibanja v NOB in prenašamo na mlajše rodove sporočila 1. kongresa SPŽZ, na katerem si skupaj z drugimi tovarišicami, tudi z mojo mamo Maro Rupena Osolnik, gradila temelje ženski enakopravnosti,« je v svojem nagovoru ob grobu poudarila Vera Klopčič, predsednica Društva Dobrnič.

Po vojni se je Dragica Rome izobraževala in hkrati opravljala pomembne politične in družbene funkcije v občini in državi. V letu 1960 se je iz Kranja z družino priselila v Novo mesto in postala prva in dolgoletna direktorica tamkajšnje pošte. V naslednjih desetletjih je postavila temelje sodobnega PTT-prometa na Dolenjskem. Svojemu delu je ostala zvesta do upokojitve. Ohranjeni so številni članki v Dolenjskem listu o njenem razmišljanju in zahtevah, da je treba

v občini in v republiki urediti številna odprta zdravstvena, socialna in družbena vprašanja, da bo ljudem, predvsem ženskam, v življenju lažje. Med drugim je vodila gradbeni odbor za graditev vrtca Ločna II. v Novem mestu. Zahtevala je, da so naloge dobro in pravočasno opravljene, in je vseskozi spremljala potek del. Vrtec je bil kljub težavam pravočasno zgrajen. Od ljudi je zahtevala nadpovprečnost, saj je vedela, da to lahko dosežemo. Svoje znanje in izkušnje je nesebično delila z nami.

Ko se je Dragica pred leti zaradi bolezni zatekla v Dom starejših občanov Novo mesto, je tudi tam nesebično pomagala varovancem doma, jih opogumljala in bodrila. Bila je dolgoletna predsednica Sveta stanovalcev doma. Tudi zaposlenim je pomagala s svojo karizmo, predanostjo in srčnostjo, da so bili pri delu še boljši. Pogosto je poslušala matere, ki so med vojno izgubile otroke ali svojce na »drugi strani«. Nehote je v sebi primerjala, kako zelo hudo je bilo njeni materi, ki je zgodaj ovdovela, ki je trepetala zanjo in objokovala svoja dva padla sinova partizana ter bila kruto pregnana v taborišče, od koder se ni mogla vrniti domov, saj so ji okupatorji požgali domačo hišo.

Marijan Padovan

Po poteh Ljubljanske brigade v Gorski kotar

Kapitulacija Italije septembra leta 1943 je pomenila veliko zmago protihitlerjevske koalicije svobodoljubnih narodov, Nemčija pa je izgubila pomembnega zaveznika. To je bil predvsem velik uspeh sil NOV in POJ, ki so pod Titovim poveljstvom s 300.000 borkami in borci osvobodile velik del Jugoslavije. V Sloveniji in Hrvaški so nastala obsežna osvobojena ozemlja, na katerih je narodnoosvobodilno gibanje prevzemalo oblast in z narodnoosvobodilnimi odbori uveljavljalo ljudsko demokracijo.

// PIŠEJO: **Marko Vrhunec, Jurij Kogej, Bojan Vidmar, Milić Sikirica - Miki** // FOTO: **Jožica Hribar**

VSloveniji je nemška vojska sicer takoj zasedla ljubljansko pokrajino in oktobra leta 1943 sprožila splošno ofenzivo za uničenje slovenske partizanske vojske. Narodnoosvobodilna vojska Slovenije je nadaljevala boj za osvoboditev. Močno se je okrepilo naše sodelovanje z zavetniki in Winston Churchill je predlagal Titu, da se anglo-ameriške čete izkrcajo v Kvarnerju in skupaj odprejo tretjo fronto v Evropi. Tito tega predloga ni sprejel, je pa izdal povelje Glavnemu štabu Slovenije, da v Gorski kotar napoti eno od svojih divizij, da bi v primeru izkrcanja zaveznikov skupaj vodili vojne operacije.

Za to nalogo je Glavni štab določil 18. divizijo, ki so jo sestavljale tri brigade in je štela 2.355 borcev. Ljubljanska brigada je bila določena, da prodre v južni del Gorskega kotarja, Kočevska brigada v severni del, Levstikova pa je varovala osvobojeno Kočevsko. Tako je Ljubljanska brigada 26. decembra 1943 prišla v Gerovo, prodrla po Kolpi do Broda in ga zavzela brez boja, ker je ob napadu nemško-ustaška posadka zbežala. Kočevska brigada se je obrnila proti Vrbovsku, Ljubljanska pa v Srbske Moravice, kjer jo je prebivalstvo sprejelo z zastavami z rdečo zvezdo. Štab brigade se je vaščanom zahvalil za topel sprejem. Brigada je nadaljevala prodiranje in prišla brez bojev do Delnic, tam je priredila velik miting. Ni šla do Luzijane, ampak se je obrnila južno in prišla do Lokev – Fužine. Treba je povedati, da je bila Luzijana skupaj z železnico Zagreb–Reka za Nemce prepotrebna prometnica, ki so jo trdno držali v svojih rokah in z

Borci Ljubljanske brigade maja 2015 na Orlah (z leve): Vladislav Škrinjar, Leon Smerajc, Alojz Kajin in Marko Vrhunec

močnim varovanjem skrbeli za potreben promet.

Brigada je s svojimi patroljami dosegla Benkovac in zagledala pod seboj Jadran. S sovražnikom je imela le občasne kratke spopade. Pomembna pa sta dva vojna dogodka. Ko so hrvaški aktivisti dobili sporočilo, da se je del nemške posadke v Hreljinu pripravljen predati naši vojski, je 23. decembra brigada napadla in zavzela postojanko ter ujela 15 Nemcev, 25 nekdanjih rdečearmejcev in zaplenila nekaj orožja, med njim več strojníc »šarcev«, ne vedoč, da je tisto noč po Luzijani šla nemška oklopna divizija v Reko. Ujete Nemce smo predali Hrvatom, da so jih v Pisarevini zamenjali za ujete partizane, rdečearmejci pa so bili vključeni v vse tri naše brigade. Kot odgovor so Nemci 31. januarja 1944 s šestkrat močnejšimi silami napadli Lokve – Fužine in vneli so se težki boji. Odbili smo jih in z naših položajev opazovali, kako pod našim ognjem bežijo v Fužine, od koder so jih tovornjaki odpeljali na Reko.

Odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske organizira v **soboto, 11. junija**, izlet v Gorski kotar, na katerem bomo obiskali grobove padlih borcev, pokopanih na mestnem pokopališču v Fužinah in Delnicah. Zbirno mesto bo pred halo Tivoli ob 9. uri. Udeleženci, ki bodo prišli z osebnim avtomobilom, bodo lahko brezplačno parkirali na parkirišču tako, da ob vhodu pri zapornici vzamejo kartico in jo vrnejo pri zapornici ob izhodu s parkirišča. Pot nas bo vodila proti Kočevju, Brodu na Kolpi do pokopališča v Delnicah, kjer se bomo poklonili padlem borcu, pokopanim na mestnem pokopališču. Nato se bomo odpeljali proti Fužinam, vmes se bomo ustavili na samoplačniškem kosilu in nadaljevali pot do mestnega pokopališča v Fužinah.

Prijave zbiramo do 8. junija. Prijavite se lahko na elektronski naslov: milicisikiricafiz@gmail.com, po mobilnem telefonu na številko 041/67-22-37, po stacionarnem telefonu na številko 01/50-53-001 ali po pošti na naslov: Milić Sikirica, Česnikova 16, 1000 Ljubljana.

Brigada je ostala na teh položajih še mesec dni. Izkoristila ga je za izvedbo široke kampanje za Avnoj, med katero smo borci in prebivalstvo seznanjali z avnojskimi sklepi in utrjevali bratstvo in enotnost. Pri tem je bila izredno uspešna brigadna kulturna skupina pod vodstvom Bojana Adamiča, ki je kmalu dobila ukaz za premestitev v Vrhovni štab in je odšla na Vis. Svojo bojno nalogo, v katero je spadalo tudi razlaganje in propagiranje avnojskih sklepov, je brigada v celoti izpolnila in se po snežnem metežu 18. februarja 1944 vrnila v Slovenijo.

Na bojni poti brigade v Gorskem kotarju je padlo 14 bork in borcev, in sicer: Štefan Burger, Branimir Dražil, Stane Fatur, Domen Gornik, Karel Knaus, Slavko Martinčič, Anton Mrše, Peter Novak, Stane (Štefan) Osterman, Ivan Pirc, Karel Ruparčič, Lojze Skaljca, Angela Šorli in Ivan Zgonc. Njim se bomo poklonili na naši ekskurziji 11. junija. ■

Sarajevo, Beograd:

Odbor Avnoj Slovenija vabi od **29. aprila do 2. maja** na prvomajsko ekskurzijo po poteh zgodovine Sarajevo–Beograd. Prvi dan bodo udeleženci obiskali Sarajevo, dolino Sutjeske in Fočo. Drugi dan bo ogled Titovega bunkerja v Konjicu, spominskega muzeja v Jablanici in Mostarja, tretji dan pa odpotujejo v Beograd. V Beogradu bodo 2. maja obiskali Dedinje in Hišo cvetja in se udeležili slovesnosti ob obletnici smrti Josipa Broza Tita. Sledi vrnitev v Slovenijo. Cena izleta je 200 oziroma 220 evrov, odvisno od števila prijavljenih. Prijave: Franko Pleško (041/551-153), ZB Primorske – Tanja Princes (040/239-187), Darinka Vovk (031/718-773), ZB Gorenjske Marjan Gorza (041/647-215).

Pohorje:

Domoljubne in veteranske organizacije občine Slovenska Bistrica vabijo na 9. Šarhov pohod po poteh Pohorskega bataljona, ki bo **v soboto, 23. aprila**. Ob 9. uri bodo pohodniki krenili od Treh kraljev proti Osankarici, kjer bo krajša slovesnost. **Ob 13. uri** bo pater Bogdan Knavs daroval mašo za domovino, **ob 15. uri** se bo začel Festival miru, **ob 15.45** pa koncert ženske vokalne skupine Kombinat.

Grosuplje:

Združenje borcev za vrednote NOB Grosuplje, KO Ivančna Gorica in Občina Ivančna Gorica vabijo na svečanost ob dnevu upora proti okupatorju in spomina na ustrelitev prvih talcev v Ljubljanski pokrajini. Prireditev bo ob spomeniku v Radohovi vasi **v soboto, 23. aprila, ob 10. uri**. Slavnostni govornik bo Anton Maver, župan občine Mokronog – Trebelno.

Pugled, Kočevje:

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje v sodelovanju s TD Kočevje in KS Stara Cerkev vabi na prireditev *Po poti spominov iz Starega Loga na Pugled*. Na pohodu se bomo spominjali naše polpretekle zgodovine in uživali ob lepotah naših gozdov. Pohod bo potekal **v soboto, 23. aprila**. Zbor udeležencev bo ob **8. uri** v Star-em Logu (cesta Kočevje–Novo mesto). **Ob 11. uri** se bo pri spomeniku na Pugledu, kjer je konec aprila 1943 potekal Zbor aktivistov OF, začela slovesnost s kulturnim programom.

Izola:

V sredo, 27. aprila ob 18. uri, vabljeni na koncert Zapojmo pesem o svobodi, na katerem bo v parku Pietro Coppo v Izoli nastopila Marjetka Popovski, ki bo izvajala borbene in partizanske pesmi.

Postojna:

KO ZB NOB Postojna in Občina Postojna vabita **v nedeljo, 24. aprila, ob 10.30** v Črno jamo pri Postojni na tradicionalno proslavo v spomin na junaško partizansko dejanje požiga nemškega bencina v Postojnski jami. Slavnostni govornik bo

predstavnik IX. korpusa Miha Pogačar. **Ob 9. uri** bodo s Titovega trga v Postojni do prireditvenega prostora krenili pohodniki.

Škofja Loka:

Združenje borcev za vrednote NOB Škofja Loka vabi ob dnevu upora proti okupatorju in 75. obletnici ustanovitve OF na slovesnost, ki bo **v ponedeljek, 25. aprila, ob 19. uri** v Sokolskem domu. S pesmijo bodo nastopili kvartet Ultima in Sorške kresnice, slavnostni govornik bo dr. Matjaž Kmecl.

Ljubljana:

Mestni odbor ZB za vrednote NOB Ljubljana vabi na naslednje prireditve: **26. aprila ob 20. uri** bo v Križankah državna proslava v počastitev 75. obletnice ustanovitve OF.

V sredo, 27. aprila, vabljeni na slovesnost ob 75. obletnici OF. **Ob 10. uri** bo polaganje cvetja pri Grobnici narodnih herojev v Ljubljani; **ob 11.**

uri pa bo pri spomeniku OF na Cesti 27. aprila št. 51 v Rožni dolini krajša spominska slovesnost s kulturnim programom, spominskim nagovorom predsednika ZB za vrednote NOB Slovenije Tita Turnška ter polaganjem cvetja k spomeniku.

Golo, Mokrc:

Društvo Odmev Mokrc vabi na proslavo dneva upora proti okupatorju in počastitev 75. obletnice ustanovitve OF in praznika dela, ki bo **v sredo, 27. aprila, ob 13. uri** v Petelinovih dolinah. Ob tem organizirajo tudi tradicionalni pohod Golo–Mokrc–Spominski park Petelinove doline. Začetek pohoda bo **ob 9. uri** pri gasilskem domu Golo. Prijave in informacije na telefonski številki: 031/664-650 in 01/364-45-22 ali e-naslovu ro-jec.marjana@gmail.com

Laze pri Logatcu:

ZB NOB Logatec in KO ZB Laze vabita na proslavo ob dnevu upora proti okupatorju, 75. obletnici

Aktivni oddih v Strunjanu

ZB za vrednote NOB Ljubljana Bežigrad vabi člane ZB za vrednote NOB Ljubljana **od 18. junija do 23. junija 2016** na aktivni oddih v **Talaso Strunjan**.

Ponudba vključuje:

- namestitev v dvo- in enoposteljnih sobah hotela Svoboda ****, v vilah *** ali v hotelu Laguna ***,
- polpenzion ali polni penzion z dnevno izbiro zdravih in bogatih samopostrežnih obrokov,
- brezplačno neomejeno kopanje v bazenih z ogrevano morsko vodo v hotelu Svoboda, tudi na dan prihoda in odhoda,
- prost vstop na plažo,
- vsaj tri telesne vadbe pod strokovnim nadzorom (hidrogimnastika, vodna aerobika, vodeni sprehodi, nordijska hoja, sprostitvene vaje ob morju),
- bogat animacijski program in organizacijo izletov po željah društva,
- predavanje z zdravstveno vsebino ali o zdravi prehrani,
- 10 % popusta na vse zdravstvene in wellness storitve,
- možnost **obročnega odplačila aranžmaja na 3 obroke** s plačilno kartico Maestro prek trajnika in s kartico Diners club ali American express,
- **brezplačni avtobusni prevoz v zdravilišče in nazaj***.

Namestitev/storitev	5-dnevni oddih v dvoposteljni sobi		5-dnevni oddih v enoposteljni sobi	
	polpenzion	polni penzion	polpenzion	polni penzion
VILE *** ali				
HOTEL LAGUNA ***	220,00 €	270,00 €	265,50 €	315,50 €
HOTEL SVOBODA****	305,00 €	355,00 €	385,50 €	435,50 €

Cene veljajo na osebo, turistična taksa ni vključena v ceno (1,27 EUR na dan na osebo). Cene že vključujejo DDV in zgornjo mejo vseh popustov, zato nanje ni mogoče uveljavljati dodatnih popustov.

*Velja za najmanj 15 udeležencev.

Ponudba za enodnevni kopalni izlet

ZB za vrednote NOB Ljubljana Bežigrad vabi na enodnevni kopalni izlet s kosilom v Talaso Strunjan!

Za skupine nad 25 ljudi je cena izleta **25,00 EUR** na osebo in vsebuje: neomejeno kopanje v bazenih z ogrevano morsko vodo (32 stopinj Celzija); samopostrežno kosilo v restavraciji hotela Svoboda in prevoz.

Ponudba za skupine nad 25 oseb samo v času **poletja**, cena: **25,00 EUR** na osebo in vsebuje: kopanje na strunjski plaži; samopostrežno kosilo v restavraciji hotela Svoboda; prevoz.

Razpisani termini:

20. aprila, 11. maja, 25. maja, v juniju, juliju in avgustu so izleti vsako sredo.

Prijave za izlet zbira Marija Sekulič, tel. številka: 031/303-755 – če bo prijavljenih manj kot 25 udeležencev, bo izlet odpovedan.

ustanovitve OF in 71. obletnici osvoboditve Laz, ki bo v sredo, **27. aprila, ob 11. uri** pri podružnični osnovni šoli v Lazah pri Logatcu. Slavnostna govornica bo dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZZB za vrednote NOB Slovenije. Prireditve sofinancira Občina Logatec.

Preža pri Kočevski Reki:

ZZB za vrednote NOB Kočevje in občina Kočevje vabita na osrednjo prireditev ob praznovanju 75. obletnice ustanovitve OF in dneva upora, na ustanovitve I. kočevskega bataljona 16. aprila 1942 in v spomin na dogodke, ko je italijanska vojska 27. aprila 1942 na grozovit način pobila 16 domačinov in partizanov. Slovesnost bo v sredo, **27. aprila, ob 11. uri** pri spomeniku na Preži pri Kočevski Reki.

Turistično društvo Kočevje in KO ZB Kočevska Reka organizirata na ta dan pohod do prireditvenega prostora na Preži. Pohodniki se bodo zbrali **ob 9. uri** na avtobusnem postajališču v Moravi ob cesti Kočevje–Brod na Kolpi.

Radovljica:

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica organizira spominsko slovesnost v spomin na osvoboditev zapornikov iz begunjskih zaporov ter počastitev 75. obletnice ustanovitve OF. Slovesnost bo v sredo, **4. maja, ob 16. uri** pred spomenikom talcev v graščinskem vrtu v Begunjah na Gorenjskem.

Orle nad Ljubljano:

MO ZZB za vrednote NOB Ljubljana vabi v četrtek, **5. maja, ob 11. uri** na spominsko slovesnost v počastitev padlih v zadnjih bojih za osvoboditev Ljubljane, ki bo pri spomeniku na Orlah nad Ljubljano. Odhod avtobusa izpred dvorane Tivoli bo **ob 9.30**. Prijave sprejema Tatjana na telefonski številki: 01/432-52-41.

Poljana pri Prevaljah:

Združenje borcev za vrednote NOB Mežiške doline vabi v soboto, **14. maja, ob 11. uri** na Poljano pri Prevaljah na proslavo Svobodi in miru, na kateri se bomo spomnili 71. obletnice zadnjih bojev druge svetovne vojne, 75. obletnice ustanovitve OF in 25. obletnice samostojne Slovenije. Slavnostna govornica bo evropska poslanka Tanja Fajon. V kulturnem programu bodo nastopili dijaki Gimnazije Ravne na Koroškem in dijaki Gimnazije Slovenj Gradec.

Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz izpred dvorane Tivoli **ob 8. uri**. Stroški prevoza so 10 evrov. Prijave do 9. maja zbira ZZZB NOB Ljubljana, Linhartova 13; telefon: 01/432-52-41, od 8. do 12. ure.

Cerklje na Gorenjskem:

Občinska organizacija Cerklje na Gorenjskem in Združenje borcev za vrednote NOB Kranj vabita ob 75. obletnici ustanovitve OF na koncert Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko

Tomažič, ki bo v nedeljo, **15. maja, ob 18. uri** v Kulturnem hramu Ignacija Borštnika v Cerkljah na Gorenjskem.

Kobarid, Zapotok (Benečija):

ZZB za vrednote NOB Kobarid, ANPI Nediških dolin, Planinska družina Benečije in PD Kobarid vabijo na spominski pohod Po poti Marka Redelonghija, narodnega heroja iz Slovenske Benečije. Pohod se bo začel v nedeljo, **15. maja, ob 7. uri** v vasi Zapotok v Benečiji (občina Podbošec). **Ob 10. uri** bo prihod v Podbelo, **ob 11.30** slovesnost ob Redelonghijevem grobu na pokopališču nad Sedlom, **ob 13. uri** slovesnost na Brdcih nad Breginjem, kjer je Marko Redelonghi, sklenil svojo vojaško pot. Zaključek v starem jedru Breginja. Za informacije in najave pokličite: 040/23-40-51, Vojko, ZZZB Kobarid.

Izola:

Društvo Tito Izola vabi na praznovanje dneva mladosti, ki bo na Lonki v Izoli v soboto, **21.**

maja, od 15. ure dalje. **Ob 18. uri** bosta nastopila Marjetka Popovski s skupino Cvet v laseh in Moški pevski zbor Delfin Dobrava Izola, **ob 19. uri** pa Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič.

Žirovnica:

ZZB za vrednote NOB Žirovnica v sodelovanju z ZTK Žirovnica, planinskim društvom in TVD Partizan ter Barom Zavrh vabi na drugi pohod na Mali vrh in v Titovo vas, ki bo v soboto, **28. maja**. Začetek pohoda bo **ob 8. uri** pri Baru Zavrh, kamor se bodo pohodniki tudi vrnili.

Janče:

ZZB za vrednote NOB Ljubljane vabi na spominsko prireditev v spomin na boje 2. grupe odredov na Jančah. Prireditve bo v nedeljo, **29. maja, ob 11. uri** na Jančah. Avtobus bo izpred dvorane Tivoli odpeljal **ob 9. uri**. Prijave sprejema Tatjana na telefonski številki: 01/432-52-41.

Maribor:

Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Pobrežje Maribor šteje 90 članov, od tega jih je še 16 s statusom veterana NOB. Pobrežje je delavski predel Maribora, v njem je med drugo svetovno vojno delovala močna organizacija OF. V Ulici talcev v središču mesta je spominska plošča med drugo svetovno vojno padlim, ustreljenim, interniranim v različna taborišča, pregnanim in umrlim, na njej je več kot 200 imen. Na Pobrežju je tudi mestno pokopališče, na katerem so pokopani številni borci NOB in več sto ruskih ujetnikov, ki so v nečloveških razmerah umirali v Melju. Na pokopališču je tudi grob slovenskega generala in pesnika Rudolfa Maistra.

Veseli smo, da se mlajši vse bolj vključujejo v našo organizacijo z zavestjo, da vrednote, za katere so umrli borci, ne smejo biti pozabljene. Naša KO se je zavzela za ureditev enega izmed grobov padlih. V neprimernem stanju je bil namreč grob sekretarja Skoja mariborskega okrožja Marjana Bantana - Stojana, gimnazijca iz Slovenskih goric, ki je pri 18 letih 3. avgusta 1944 padel v neposrednem spopadu z nemško vojaško enoto v Vajgnu pri Cirknici v občini Pesnica. V Jarenini je osnovna šola z njegovim imenom. Grob smo obnovili in ob dnevu spomina na mrtve nanj polagamo cvetje.

Na zadnji seji marca letos smo vseh 16 članov, ki imajo priznan status borca razglasili za častne člane naše KO. Tem in tistim, ki bivajo v domovih starejših in materialno ne zmorejo več plačevati članarine, smo plačevanje odpisali. Podprli smo pismo predsednika naše organizacije, tovariša Tita Turnška, predsedniku Evropskega parlamenta, v katerem je izrazil protest v zvezi s pismom poslanca EU Milana Zvera. Prav tako menimo, da bi Slovenija morala vztrajati pri notifikaciji avstrijske državne pogodbe.

KO borcev za vrednote NOB Pobrežje Maribor

Trbovlje:

Člani združenja borcev za vrednote NOB Trbovlje so se na začetku aprila sešli na letni skupščini. Na njej so sprejeli načrt dela za obdobje enega leta ter potrdili programska in finančna poročila za prejšnje leto. Delegati trboveljskega združenja, ki šteje 1131 članov, so izvolili tudi nekaj novih članov v organe združenja. Predsedniški mandat so podaljšali Mariji Govejšek, za podpredsednika za prihodnja štiri leta pa so izvolili Primoža Siterja.

Siter bo skrbel za razvoj ključnih področij. Kot sam pravi, je trboveljsko združenje premaknilo pomemben borčevski mejnik – tudi na državni ravni, saj je jasno pokazalo, da je delo in vodenje Zveze in njenih združenj nujno treba predati aktivni populaciji. »Naša mlada razvojna ekipa šteje sedem predanih članov z vizijo in jasnimi načrtom doseganja ciljev, ki bodo pripomogli k razvoju borčevske organizacije, celotne lokalne skupnosti ter poskrbele, da izročilo in vrednote NOB ostanejo družbeni moralni in razvojni kompas v regiji,« je poudaril ob izvolitvi.

Razvojna ekipa ZB NOB Trbovlje bo v prihodnjih tednih na posebnem srečanju s člani predstavila razvojne načrte na področjih sociale, spomeniškega varstva, sistemskih rešitev in izobraževanja ter k soustvarjanju povabila širše članstvo in lokalno skupnost.

M. G.

**SVOBODNA
B E S E D A**

Franc Sever - Franta:

Brnik letališče ali lovišče

Na dan, ko je država prodala Adrio Airways, še eno v nizu strateško pomembnih slovenskih podjetij, je iz tiskarne prišla tretja knjiga Franca Severja - Frante – Brnik letališče ali lovišče, ki opisuje nastajanje, rast in razvoj slovenskega letališča Brnik in podjetja Inex Adria, pozneje Adria Airways. Letališče Brnik je država Slovenija z obrazložitvijo, da se država umika iz gospodarstva, že prej prodala nemškemu podjetju v lasti – države Nemčije.

// PIŠE IN FOTO: Jožica Hribar

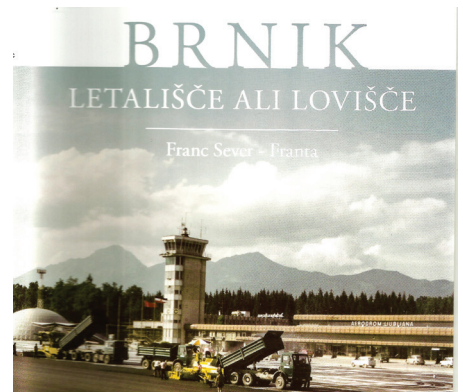
Knjigo, ki je izšla v mariborski založbi Pivec, so predstavili v Dvorani generala Maistra v Kadetnici v Mariboru na avtorjev 93. rojstni dan. Prireditelj je bila čustveno obarvana in simbolna. Simbolno so v dvorani slovenskega generala, ki je bil zaslužen za to, da je Maribor ostal Slovencem, govorili o prodaji dveh pomembnih slovenskih podjetij tujcem. Nastopil je Moški pevski zbor Slava Klavora, ki edini nosi ime po ženski, narodni heroini, kot članico odporniškega gibanja so jo Nemci kot talko ustrelili že leta 1941. Avtor Franc Sever - Franta pa je eden od maloštevilnih še živečih slovenskih partizanskih komandantov, ki so se več kot štiri leta bojevali za svobodo slovenskega naroda. In si je po vojni kot direktor prizadeval za to, da bi slovensko gospodarstvo in politika razumela pomen letališča in rednega letalskega prometa za razvoj in napredek narodnega gospodarstva.

Svojega razočaranja zaradi prodaje obeh podjetij seveda ni mogel skriti. Nekajkrat je poudaril kratkovidnost odločevalcev, ki se ne zavedajo, kako hitro tudi s takimi potezami izgubljammo svojo suverenost in samostojnost, ki so nam jo izbojevali partizani v drugi svetovni vojni in znova slovenski osamosvojitelji leta 1991.

Franc Sever - Franta je bil trinajst let generalni direktor Aerodroma Ljubljana - Pulj in nato do upokojitve direktor podjetja Inex Adria Airways, torej pozna tematiko. »Brniško letališče sem vodil v občutljivem in za slovensko letalstvo pomembnem obdobju, ko se je civilni letalski promet v naši republiki šele razvijal, zato se zaposleni v letalskem prevozniku, podjetju Adria Avioopreomet, pozneje Inex Adria Avioopreomet, in na letališču Brnik niso mogli sprijazniti s tem, da nekateri odgovorni uradniki v slovenskem vrhu in njihovi

voditelji med letoma 1967 in 1973 niso razumeli pomena letalskega prometa (tudi današnji politični vrh tega ne razume),« piše v uvodu. In dodaja, da letalski promet vedno dopolnjuje drugi promet in je tako rekoč podaljšana roka gospodarstva. A so v času, ko je sam vodil letališče, vendarle uspešno spremenili razmišljanje o pomenu letalskega prometa in lastnega mednarodnega letališča. Tudi zaradi razumevanja nekaterih tedanjih politikov.

Knjiga je tudi pregled razvoja civilne-

ga letalstva v Sloveniji, odstira politična in druga zakulisna dogajanja, predstavlja razloge za številne letalske nesreče slovenskega letalskega prevoznika, piše pa tudi o množici predanih sodelavcev v obeh podjetjih, ki ju je vodil. Uvodne besede je napisala dr. Ljubica Jelusič, predgovor pa zgodovinar dr. Božo Repe, ki zapiše tudi: »Kako to, da sedanje slovenske elite – v nasprotju z demoniziranimi socialističnimi – ne zmorejo niti minimalnega geostrateškega premisleka!«

Vinko Može, dolgoletni direktor Letališča Brnik, Franc Sever - Franta in uslužbenca z Brnika: Brigita Zorec in Stane Bobnar

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtletno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

				V SODOBNEM ČASU POGOSTA NEVARNA BOLEZEN, KANCER, KOSTNEGA TKIVA	AMERIŠKI FILMSKI KOMIK (BUSTER)	GESLO	VZDEVEK EDVARDA KARDELJA	TONE LAPAJNE	KONEC GESLA	NEKDANJI JUŽNO-AMERIŠKI INDIJANEC	ORNA PRIPRAVA, KI ZEMLJE NE OBRACA	MLADOSTNA DOBA	VRSTA IGRE S KARTAMI	
				PLOŠČAD										
				RIMSKI POZDRAV			OBLIKA SAMO-STALNIKA IVAN VURNIK							
				RADIOAKT. KOVINA (Th) DEBELNA ROGOVILA					ŠVED. PIS. HANSSON RENAULTOV TIP AVTA					
ŽENSKA, KI OPONAŠA, IMITATORKA, POSNEMOVALKA	MOČERAD	MATERIAL ZA POKRIVANJE OSTREŠJA	EGIPČANSKA KRAVJA BOGINJA, HATOR	RAFAEL NADAL	GOBAV ČLOVEK DESNA ROKA, DESNICA						EVA SRŠEN AMERIŠKI PISATELJ (CHARLES)			
JUGOSLOVANSKI DIRIGENT IN SKLADATELJ									ZLOBNOST, HUĐOBNOST					
SODELAVEC, ZAKONSKI DRUG						DONNA SUMMER SVALJEK, CMOK			SMUČKA					
AMERIŠKI KOMIK OLIVER HARDY				SANKE OSTANKI V TALILNICAH				VRSTA VINA SVETLO RDEČE BARVE VOJAŠKA STOPNJA, ŠARŽA					NAPEV, MELODIJA	
NATRIJEVA ALKALNA SPOJINA					JURE LONGYKA NEM. CE-SAR LOTAR (IZVIRNO)			ČEHOVIN URH		ZEN. OS. ZAI MEK DELOVALNIK V SLOVNICI				
NEKDANJI CITROENOV AVTO			OSTANEK KART ANG. PRAVOKOTEN TRG					PREBIVALCI GA SLOJ						
PRILOŽNOST					DEL OKENSKE POLICE EDVARD RUSJAN						ALJOŠA REBOLJ			
TRETI RIMSKI PAPEŽ						FRAN LEVSTIK			LOVRO TOMAN EGIPČANSKI BOG SONCA		TANČICA, PAJČOLAN	VRBA IVA	SADNA PIJACA	
LOJZE DOLINAR		RASTLINA KOPITNIK PIERRE ABELARD				REDKOST (REDKA PTICA) RAFAEL AJLEC								
PODLASICI PODOBNA ŽIVAL, HERMELIN					ŠVICARSKO ZIMSKO SREDIŠČE				SVOD NAD NAMI					
JUŽNO-AMERIŠKA TROPSKA PAPIGA					DEBELEJŠI DROG					PRITISK				

Rešitve križanke pošljite do 18. maja 2016

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA
B E S E D A

Izžrebaní reševalci križanke iz

5. številke revije Svobodna beseda 2016:

1. Danilo Jakovčič, Rojčeva 20, Ljubljana
2. Geni Čampa, Celovška 263, Ljubljana – Dravljje
3. Lado Mavrič, Reka 1, Cerkno

Rešitve križanke:

TVEZA, SOD, REDARSTVO, ILIČ, VONI, ČE, ELEGIK, MEL, TAT, ČE, PRAVOKOTNIK, OA, LEKARNARICA, VCEP, IVANKA, TK, DRNINA, SON, APIS, RAE, AJ, ELTON, ATA, UTVARA, VIČ, ENOROG, OTEC, NETIVO, LEPENJE, IR, TEN, EOL, UNION, NA NAŠIH TLEH, ESTI, ŠARA, AJANT, TOČ.

Geslo: TRI ČETRT STOLETJA ZAČETKA DRUGE SVETOVNE VOJNE NA NAŠIH TLEH.

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagradna križanka«, do 18. maja 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 6. številke SB: _____